

Українська Православна Церква
Київська Митрополія

Священик Ростислав ЯРЕМА
Кандидат богослов'я (Москва),
магістр теології (Варшава)

**РОЗКОЛЬНИЦЬКІ РУХИ
В УКРАЇНСЬКОМУ ПРАВОСЛАВ'І
У ХХ–ХХІ СТОЛІТТЯХ**

**1020-літтю
Хрещення Київської Русі
присвячується**

Київ • 2008

**За благословенням
архієпископа Львівського і Галицького
АВГУСТИНА**

Священик Ростислав Ярема, кандидат богослов'я (Москва),
магістр теології (Варшава)

Розкольницькі рухи в українському Православ'ї у XX–XXI століттях. —
Київ, 2008. — 148 с.

Книга, що пропонується до вашої уваги, розповідає про історію церковних розколів в Україні. В ній ми спробували зібрати дані з різноманітних матеріалів, що друкувалися раніше, оприлюднити маловідомі сучасному читачеві факти звершення неканонічних хіротоній і виникнення багатьох парацерковних новоутворень, організатори яких стверджують, що вони є православними церквами. Проте особи, які свідомо вийшли з Православної Церкви і спекують на церковних канонах, навмисно збочуючи ці канони і привласнюючи собі церковні титули, називаються зовсім іншим ім'ям — розкольники і самозванці. Це їхнє справжнє ім'я, як би вони не називали самих себе. Так було в Церкві завжди, так залишається й досі.

Книга розрахована, перш за все, на широке коло православних читачів і ставить за мету зміцнити їх у вірі. Вона розрахована також і на тих, хто пішов з богоспасаємого стада Христова у розкол, аби вони усвідомили згубність свого марновірства і якнайшвидше повернулися в лоно канонічного Православ'я.

Упереджуючи питання пов'язані з однаковим звучанням прізвищ автора книги священика Ростислава Яреми і покійного автокефального «патріарха» Дмитрія (Яреми), зазначимо, що це лише простий збіг. Нічого спільного ці особистості не мали, тим паче родинних чи будь-яких інших обопільних відносин.

ISBN 966-8590-15-3

На обкладинці: ікона Пресвятої Богородиці «Неочікувана Радість».
Макаріївський храм, Київ. Художник Іван Іжакевич.

© Священик Ростислав Ярема, 2008

---

*Тих, що продовжують грішити,
викривай перед усіма,
щоб і інші страх мали.
(1Тим. 5: 20)*

Вступ

В історії українського Православ'я ХХ століття було кілька спроб утворити незалежну від духовних центрів — Патріархатів, які історично склалися у Вселенському Православ'ї, – самостійну українську церкву. Невеликий екскурс в церковну історію допоможе нам розібратися в цьому непростому питанні.

Вселенська Православна Церква складається нині з п'ятнадцяти Помісних Православних Церков. У Церкві інститут «першого серед рівних» завжди ґрунтувався на законах, які відрізнялися від цивільних законів не лише метою, але й своїм етичним змістом. Кодекс законів Церкви створювався протягом століть, і в церковній термінології він іменується Правилами святих Апостолів, Вселенських і Помісних Соборів і святих отців, або церковними канонами.

Православ'я часів Вселенських Соборів, чистоту якого ніхто не може поставити під сумнів, завжди визнавало на одній канонічній території лише одну церковну ієрархію законною і, отже, православною. Всі єпископи, які їй не корилися, іменувалися «відщепенцями», «сіячами розбрату» і навіть «еретиками» (6-е правило II Вселенського Собору).

Виходячи з цього положення, ми мусимо визнати, що визначення православного як християнина, який знаходиться у підпорядкуванні єдиній законній, з канонічної точки зору, ієрархії своєї Церкви, не може застосовуватися до тих, хто перебуває у розколі. Саме тому, розкольники всіх часів і народів позбавлені тієї духовної інстанції, канонічне

підкорення якій (або, принаймні, церковне спілкування з якою) могло б служити видимою ознакою їх належності до Православ'я. Розкольники про це знають і, в більшості своїй, не признаючись навіть самим собі у безблагодатності звершуваних ними «таїнств», для свого виправдання навмисно беруть на озброєння національно-політичні гасла, які не мають ніякого відношення до церковних канонів. Саме ця орієнтація очільників розколу на «революційну доцільність», замість Апостольських правил, і позбавляє їх перспективи бути коли-небудь визнаними Повнотою Вселенського Православ'я.

Спекуляція на національних почуттях і акцент на народній атрибутиці — це насправді лише ширма для прикриття зневаги до церковних канонів. За допомогою засновників українських розколів «самостійницьке православ'я» набуває рис прямо протилежних тим, які вважалися ознаками Православ'я у Стародавній Церкві. Св. Ігнатій Богоносець, св. Іринеї Ліонський, св. Кирило Єрусалимський, св. Климент Олександрійський, блаженний Августин та інші отці Церкви завжди говорили про істинну Церкву як про Церкву Вселенську.

Один з «первоверховних» учителів розколу в Україні — Михайло Антонович Денисенко — колишній митрополит Філарет, уявив собі, що саме він і його «Київський патріархат» є нарідним каменем для побудови помісної церкви в Україні. Те саме стверджують й інші сучасні псевдовчителі, висуваючи в якості підвалини національної помісності свої власні «Київські патріархати». Ясно, що всі подібні твердження абсолютно безглузді з погляду церковних канонів, проте вони є сумною реальністю нашої дійсності.

Київська Митрополія, заснована у X столітті з прийняттям Руссю християнства, є тією споконвічною церковною структурою в Україні, яку розкольники завзято намагаються зруйнувати, створюючи нові, невластиві українському Православ'ю – «патріархати». Незаконні домагання наших націоналістурбованих «ударників церковного будівництва» лише дискредитують Церкву, яка має в Україні стародавню, нерідко трагічну, але славу історію беззавітної відданості нашого боголюбивого народу Христовому вченню. Ось список «патріархів», які очолювали або очолюють в даний час українські розколи, імена яких подаються в порядку дати «інтронізації» кожного з них:

1. «Патріарх» Мстислав (Скрипник), з 18 листопада 1990 р. (УРСР) — †11 червня 1993 (Канада).
2. «Патріарх» Дмитрій (Ярема), з 14 жовтня 1993 р. (Україна) — †25 лютого 2000 (Львів).
3. «Патріарх» Володимир (Романюк), з 21 жовтня 1993 р. (Україна) — †14 липня 1995 (Київ).
4. «Патріарх» Філарет (Денисенко), з 22 жовтня 1995 р. (Україна).
5. «Патріарх» Мойсей (Кулик), з 18 червня 2005 р. (Україна).

Ця «велична п'ятірка» за часів незалежності України встигла наговорити стільки нісенітниць про свою «обраність» і так пересваритися один з одним за право володіння нею, що настав час, хоча б у стислій формі, повідати читачам сумну історію їх морального падіння. Отже, почнемо по черзі.

*Я писав вам у посланні —
не єднатися з перелюбниками.
(1 Кор. 5: 9)*

Липківсько-самосвятський автокефальний розкол

*Святитель Володимир
(Богоявленський),
Митрополит
Київський і Галицький*

Перша, підтверджена достовірними відомостями, претензія українських розкольників на патріаршество мала місце в Києві у грудні 1917 року, коли пізно ввечері в лаврську резиденцію митрополита Київського і Галицького Володимира (Богоявленського) (1848–1918) прибули представники «Церковної ради» і запропонували йому **патріаршество в українській церкві**. Делегація прохачів складалася зі священника Фоменко і військового¹, який його супроводжував. Правда, церкви, до якої запрошувався патріархом Київський владика, не існувало. Ідея створення цієї антицерковної структури виникла з потреби Центральної Ради «ввести національно-революційні засади» у сферу церковних відносин. З цією

метою був створений «Виконавчий комітет духовенства і мирян Києва», який 12 квітня 1917 року на з'їзді духовенства і мирян Київської єпархії заявив, що «в автономній Україні повинна бути незалежна від Синоду українська церква»². Для втілення в життя цієї ідеї і здійснення тиску на митрополита Володимира (Богоявленського), з метою схилити його до запланованого розколу, була створена «єпископська рада», яка провела свої збори 1 липня 1917 року.

---

¹ «Киевлянинъ». — 1917. — № 284.

² «Киевская мысль». — 1917. — № 115.— 6 мая.

У пастирському зверненні митрополит Володимир просто і відверто висловив своє ставлення до загрози розколу. Він писав: «Проти свободи віри і совісті ніхто не заперечує. Але не потрібно забувати, що християнська віра є не людською вигадкою, а Божественною Істиною і вона не може змінюватися згідно з людськими поняттями; і якщо людські переконання суперечать Божественним істинам, то чи розумно надавати цим переконанням яке-небудь значення, вважати їх правильними і керуватися ними в житті? Ми, звичайно, повинні терпіти і тих, хто не згоден з нами, і навіть тих, хто явно помиляється, відноситися до них поблажливо, але від помилок їх повинні ухилитися, з цими помилками боротися і ці помилки спростовувати. Це повинні вважати своїм обов'язком і пастирі християнської Церкви, і істинні послідовники Христового вчення»³.

Стійкість і безстрашність у відстоюванні святих канонів, з якими владика Володимир звертався в проповідях до київської пастви, дратувала тодішній український уряд — Центральну Раду та її підручних — членів розкольніцького Виконавчого комітету.

9 грудня 1917 року, за дорученням Центральної Ради, в митрополичі покої прибула комісія на чолі з головою «Української церковної ради», священником Марічевим, і депутатами: протоієреєм Н. Шараївським, священниками П. Тарнавським і С. Філіпенко, дияконом Ботвіненко та ін. Згідно з постановою «Ради», митрополиту Київському і Галицькому Володимирі (Богоявленському) і його вікарним архієреям було в ультимативній формі запропоновано виїхати з Києва⁴.

Агресивна діяльність націоналістів збентежила все православне населення Києва. На захист канонічного Православ'я від купки знахабнілих політиканів виступив створений у місті «Союз православних парафіяльних рад», активним діячем якого був протоієрей А. Корсаковський. На одному з багатолюдних зібрань була визначена позиція православних віруючих — протестувати проти самочинної антиканонічної спроби створити автокефальну церкву, що призвело б до справжнього суспільного лиха — церковного розколу. В цій ситуації про від'їзд митрополита з

---

³ «Киевские епархиальные ведомости». — 1917. — № 32–33. — С. 260–261.

⁴ «Киевлянинъ». — 1917. — № 268.

Києва не могло бути й мови. Але керовані цивільною владою розкольніки не залишали своїх планів. Вони розіслали по парафіях Київської єпархії розпорядження про церковне поминання «Української церковної ради». Активіст «Церковної ради» київський парафіяльний священник В. Липківський (1864–1937) по-єзуїтськи запропонував вікарному

*Лжемитрополит
Василь Липківський,
«митрополит Київський
і всієї України»*

єпископу Канівському Василю взяти на себе управління Київською митрополією. Коли єпископ Василій з обуренням відхилив цю пропозицію і виставив віровідступника за поріг, Василь Липківський, вже йдучи, кинув через плече, що митрополита Володимира все одно буде усунуто з Києва, як і його вікарних єпископів — Никодима і Назарія⁵.

Через місяць, 25 січня (за старим стилем) 1918 року⁶, з приходом до Києва громадянської війни, митрополит Київський і Галицький Володимир (Богоявленський) прийняв мученицьку кончину. Твердження, що саме автокефалісти, у сум'ятті вуличних боїв і пануючої на той час анархії, нацькували солдатів революції на здійснення цього жакливого злочину, має вагомі підстави. Завдяки сприятливій для київських розкольніків со-

ціальної і політичної ситуації їм вдалося досягти своєї мети.

У 1920–1921 рр. було створено першу за рахунком так звану «Українську автокефальну православну церкву» (УАПЦ), в якій протоієреї В. Липківський та Н. Шараївський були «висвячені на єпископів» священниками-автокефалістами спільно з мирянами, за що вони і отримали в народі влучну назву «самосвяти». «Єпископат» цієї самокерованої церкви кувався ударними темпами в період з 14 по 30 жовтня 1921 року

⁵ «Киевлянинъ». — 1917. — № 268.

⁶ Митрополит Київський і Галицький Володимир став першим священномучеником Руської Православної Церкви в архієрейському сані. Канонізований РПЦ у 1990 р. Пам'ять 25 січня / 7 лютого.

на зборах розкольників, які вони називали «Всеукраїнським православним церковним собором». На цьому «соборі» новоявлена «церква», яка свідомо нехтувала канонами Вселенських Соборів і Правилами святих отців, обрала ще кількох кандидатів в єпископи, яких незабаром і «висвятив в архієреї» новоспечений «митрополит» Василь Липківський. Ними були: протоієрей Степан Орлик і священники — Іван Федорович та Юрій Міхновський, обидва з одруженого духовенства. Згодом до цієї когорти приєднався ще один кандидат у самосвяти — керівник Полтавської залізниці Олександр Ярещенко⁷, який до того часу взагалі не мав жодного відношення до духовенства.

Шість архієреїв-самосвятів — підсумок сімнадцятиденних «діянь» автокефального «собору», причому ніхто з нововисвячених «архієреїв» не приймав чернечого постригу і не отримував нового імені при своєму «нареченні», як це прийнято в усьому православному світі. Наприклад, главу «нової церкви» називали просто — «найпочесніший отець Василь Липківський», а потім дрібним шрифтом додавали титул — «митрополит Київський і всієї України»⁸. На цьому ж «соборі» було прийнято рішення про термінову висвяту духовенства для УАПЦ. Всього за два місяці новоспеченими архієреями було «висвячено» близько 200 «священиків» і стільки ж «дияконів»⁹, причому майже всі кандидати були без духовної освіти і не мали практичної пастирської підготовки.

Аби надати своїм антицерковним діям хоча б видимість законності, самосвяти, котрі відкинули правила Христової Церкви, склали свої власні внутрішні правила, які стали ідейною основою їх діяльності та отримали назву «Канони Української Автокефальної Православної Церкви»¹⁰. Так,

---

⁷ Митр. В. Липківський. Історія української православної церкви. Розділ VII. — Вінніпег, 1961. — 42 с.

⁸ Діяння Всеукраїнського Православного Церковного Собору в м. Києві 14-30 жовтня 1921 р. — «Новий Ульм», 1965. — 1 с.

⁹ Матеріали до Патерика Української православної церкви. — Ч. I. — Мюнхен, 1951. — С. 28–30.

¹⁰ Діяння Всеукраїнського Православного церковного собору в м. Києві 14–30 жовтня 1921 р. — «Новий Ульм», 1965. — 15 с.

у дев'ятому розділі цих «Канонів» в пункті «Б» під назвою «Священнослужителі УАПЦ» в розділі шістнадцятому читаємо: «Перебування у шлюбі не може бути перешкодою для досягнення всіх ступенів духовного сану, до єпископського включно», а в наступному, сімнадцятому: «В справі досягнення єпископського сану ченці не повинні мати ніяких привілеїв». Ось короткий список тих, хто завдяки нововинайденому самосвятському канонічному кодексу 1921 року зі світських осіб перевтілились в «архієреїв»: Олександр Ярещенко, Йосип Оксіюк, Григорій Стороженко, Пилип Бучило, Олександр Червінський, Петро Ромоданов¹¹. Були і два «єпископи», які належали, за визначенням автокефальних «богословів», до єпископів традиційного висвячення — «архієпископ» Феодосій Сергєєв і «єпископ» Юрій Прокопович. Однак, ніде не згадувалося, що, перш ніж стати автокефалами, вони були заборонені в служінні і позбавлені сану. Дуже скоро натхненник церковної самостійності «митрополит» Василь Липківський, оцінюючи ситуацію у своїй «церкві», визнав: «УАПЦ не встигла ще досягти справжньої всенародної самостійності, а лише радоправ'я, тому і єпископи УАПЦ, в своїй більшості, не були справжніми обранцями церкви, а випадковими для неї особами»¹². Глава окружної церковної ради А. Баранько додає: «УАПЦ вся роз'єднана, сидить по своїх кутках, і коли живе загальним церковним життям, то ця спільність випадкова, недовгочасна. Це соборні служіння в дні храмових свят. Але ця спільність духовної сили не має, тому що дух забивається горілкою, а єдність закінчується часто сваркою»¹³. І не дивно, що, поряд з поширеною назвою «самосвати», представників першої розкольніцької церкви в народі йменували ще й «самогонниками»¹⁴.

---

¹¹ Потієнко В. Відновлення ієрархії української православної автокефальної церкви. — «Новий Ульм», 1971. — 60 с.

¹² Зінченко А.Л. Благовістя національного духу. — К., 1993. — 163 с.

¹³ Там само.

¹⁴ Липківський В., митрополит. Історія української православної церкви. — Розділ VII. — Вінніпег, 1961. — 41 с.

Через п'ять років «радоправ'я» лжемитрополит Василь Липківський, готуючи проект «Наказів» до ювілейного Другого всеукраїнського церковного собору, відзначав: «Сумні випадки ухилення від норм, ідеології і морального стану церковного життя вимагають створення в УАПЦ церковного суду»¹⁵. Історія розпорядилась по-іншому. Вона осудила носіїв антицерковної моралі, закладеної при започаткуванні цієї богопротивної справи, що в результаті і призвело у 1930 році до самоліквідації УАПЦ в Україні¹⁶. Разом з тим «самосвати» вже встигли створити свою «єпархію» навіть у Північній Америці¹⁷.

---

¹⁵ Липківський В., митрополит. Накази. — Вотербурі, 1960. — 13 с.

¹⁶ Цыпин В., протоиерей. История Русской Православной Церкви (1917–1990). — М., 1994. — 101 с.

¹⁷ Українська автокефальна церква: Історичний нарис про церковний розкол в Україні. — Почаїв, 1995. — С. 20–21.

*Не засівай виноградника свого
двома різновидами насіння, щоб
не зробити тобі залятим збору.
(Повт. Зак. 22: 9)*

Полікарпівський автокефальний розкол

Друга за рахунком УАПЦ виникла у 1942 році, коли заборонений у служінні Варшавський митрополит Діонісій (Валедінський) під тиском польської влади самочинно проголосив автокефалію Православної Церкви у Польщі. Не маючи ніякого права на діяльність в межах України, він своїм Декретом від 24 грудня 1941 року підніс єпископа Луцького

*Полікарп (Сікорський),
«митрополит Луцький»*

Полікарпа (Петра Дмитровича Сікорського) (1875–1953), який перебував в юрисдикції Московського Патріархату, в сан «архієпископа» і благословив його на створення УАПЦ, призначивши «тимчасовим адміністратором Православної Автокефальної Церкви на звільнених землях України»¹⁸.

18 серпня 1941 року у Свято-Успенській Почаївській Лаврі відбулася Архієрейська нарада канонічних єпископів, які опинилися на окупованій території. Учасники наради: архієпископи Луцький і Кременецький Олексій (Громадський) (1882–1943), Антоній (Марценко) (1887–1952) і Симон (Івановський) (1888–1966), а також єпископи Пінський Веніамін (Новіцький) (1900–1976) і Львівський Пантелеїмон (Рудик) (1899–1968) — одногослосно ухвалили залишатися в юрисдикції Московського Патріархату на правах автономії. 30 квітня 1942 року вони оприлюднили Окружне послання, в якому характеризували послідовників полікарпівського розколу як сектантів-липківців.

---

¹⁸ Українська автокефальна церква: Історичний нарис про церковний розкол в Україні. — Почаїв, 1995. — 13 с.

24 січня 1942 року «архієпископ» Полікарп оформив своє нове положення у німецької окупаційної влади і був прийнятий ландесгауптманом фон Ведельшtedтом, заступником рейхскомісара Коха, в рейхскомісаріаті м. Рівне¹⁹.

З цього часу бере початок другий, «полікарпівський», розкол в окупованій німцями Україні. Ставши посібником окупаційного режиму нацистської Німеччини в Україні, «архієпископ» Полікарп повністю пориває з автономною УПЦ і стає на чолі автокефального розколу. Коли єпископ-полікарпівець Геннадій (Шипрікович) (†1973) прибув в окупований фашистами Дніпропетровськ, перед народом, який зігнали на центральну площу міста, архієрейський жезл вручав йому німецький гебітскомісар²⁰.

У березні 1942 року єпископ Полікарп (Сікорський) за розкольницьку діяльність був позбавлений Московським Патріархатом священного сану і чернецтва²¹.

9–10 лютого того ж 1942 р. у Пінську відбувся «собор українських автокефальних єпископів» у складі Полікарпа (Сікорського) і позаштатного єпископа Олександра (Іноземцева) (1887–1948). Вони «висвятили» ще кількох «архієреїв» та прийняли у суцюзому сані лжесвящеників само-святської липківської ієрархії 1921 року²².

За розпорядженням «архієпископа» Полікарпа, для поповнення роз-кольницького єпископату, в період з 9 по 17 травня 1942 року у стилобаті Андріївської церкви у Києві терміново проводяться «архієрейські хіротонії». Їх звершують «єпископи» Никанор (Абрамович) (1883–1969) та Ігор (Губа) (†1966) над особами, яких перед цим «поскору» «постригли в ченці» і «піднесли до сану архімандритів». Слід зазначити, що з шести нових «архієреїв» лише одна кандидатура священника Пилипа Тимощука (нареченого Фотієм) була узгоджена з «архієпископом» Полікарпом (Сікорським), решта кандидатів — Михайло (Хороший), Мстислав (Скрип-

¹⁹ *Іван Власовський*. Нарис історії української православної церкви. — Т. IV. — Ч. II. — Саут Банд Брук, 1990. — 214 с.

²⁰ Там само.

²¹ Пасхальное послание и Определение Синода РПЦ № 12 от 28 марта 1942 г.

²² *Іван Власовський*. Нарис історії української православної церкви. — Т. IV. — Ч. II. — Саут Банд Брук, 1990. — 218 с.

ник), Сильвестр (Гаєвський), Володимир (Малець) і Григорій (Огійчук) — стали «архієреями» без необхідного при цьому узгодження, внаслідок цілком несподіваних рішень²³.

Окрім того, єпископи Вінницький Григорій (Огійчук), Новомосковський Володимир (Малець), Миколаївський Михайло (Хороший), Лубенський Сильвестр (Гаєвський) були одруженими.

8 жовтня 1942 року митрополит Олексій (Громадський) під тиском полікарпівців Мстислава (Скрипника) і Никанора (Абрамовича) підписав Угоду про примирення. Проте, незабаром він, підкоряючись вимозі єпископату, духовенства і віруючих, відкликав свій підпис під Угодою. За вірність Матері-церкві архієреї-автономісти поплатилися життям: 7 травня 1943 року митрополит Олексій (Громадський) був розстріляний в автомобілі по дорозі з Кременця до Луцька, а у вересні 1943 року єпископ Володимир-Волинський і Ковельський Мануїл (Тарнавський) був повішений «героями УПА», про що повідомлялося у поширюваних ними листівках. Тоді на Волині і в Галичині було вбито більше тридцяти священників автономної Церкви. Було вчинено замах навіть на преподобного Амфілохія Почаївського (1897–1971) (схиігумен Амфілохій (Головатюк) канонізований УПЦ у 2002 р., пам'ять 29 квітня / 12 травня) лише за те, що Лавра перебувала в канонічному спілкуванні з Московським Патріархатом.

Під час відступу німецько-фашистських військ майже вся розкольніцька ієрархія, в одній упряжці з німцями втікла на Захід. Після звільнення України Червоною армією на її території зі всього полікарпівського єпископату залишився лише престарілий «митрополит Харківський» Феофіл (Булдовський) (1865–1944), який незабаром помер. Останнім, у липні 1942 року, емігрував «митрополит Холмсько-Підляський» Іларіон (Огієнко) (1882–1972). Сам же Полікарп, уже в сані «митрополита», покинув Луцьк на початку січня 1944 року і, як ні в чому не було, незабаром з'явився у Берліні, де разом з «єпископом» Мстиславом (Скрипником) очолив Різдвяну службу у ліві фашистського звіра²⁴.

---

²³ Іван Власовський. Нарис історії української православної церкви. — Т. IV. — Ч. II. — Саут Банд Брук, 1990. — 222 с.

²⁴ Там само. — 276 с.

Так, під шум улесливих заздоровниць вождям Третього Рейху, почалося емігрантське життя другої УАПЦ в Західній Європі. Опинившись за кордоном, українські автокефалісти усіх мастей, не маючи канонічної висвяти і, відповідно, єхаристичного спілкування з Вселенським Православ'ям, всерйоз влаштували західноєвропейські розборки на підставі суперечок про дійсність своєї «архієрейської» спадкоємності та канонічності. Достатньо згадати Ашаффенбургський розкол, що відбувся 25–26 серпня 1947 року в Німеччині. Автокефалісти, прихильники липківських «канонів» 1921 року, які отримали назву «соборноправники», вступили в публічну богословську дискусію з полікарпівцями, які відстоювали статутні положення своєї УАПЦ. Це закінчилося скликанням з'їзду «соборноправників» в Ашаффенбурзі у складі 67 осіб, у тому числі семи «священнослужителів», і ухваленням десяти відомих «Рішень», в яких УАПЦ, очолювана «митрополитом» Полікарпом (Сікорським) (†1953), звинувачувалася у «занепаді релігійних почуттів, а також в сектантстві і безбожництві». Ці «Рішення» були оприлюднені у журналі «Наше життя» від 22 вересня 1947 року²⁵.

Таким чином, за межами України з'явилося декілька угруповань розкольників, які з часом розселилися по всіх континентах і на сьогоднішній день існують у Північній і Південній Америці, Західній Європі, Австралії і Новій Зеландії під назвою «УАПЦ в еміграції». Втім у другій половині минулого століття переважна більшість українських емігрантських церковних громад, усвідомивши своє реальне положення з канонічної точки зору, перейшли в юрисдикцію Американської Автокефальної, Російської Закордонної та Константинопольської церков.

Характерно, що до цього часу, не дивлячись на декларування української національної ідеї як цементуючої основи своїх церков, вони не тільки не мають свого «патріарха всього Екзилу», але й не спромоглися створити якого-небудь єдиного емігрантського координаційного центру, а просто повсідалися на різношерстих юрисдикційних призьбах і марять «київськими патріархатами».

²⁵ *Іван Власовський*. Нарис історії української православної церкви. — Т. IV. — Ч. II. — Саут Банд Брук, 1990. — 304 с.

Від еміграційної нудьги вони видали кілька десятків проектів «Статутів» міфічних УАПЦ майбутнього. Ось як, прямо-таки епічно, звучать напрацювання «єпископа Лубенського і Миргородського» Сильвестра: «Протягом десяти століть український народ своїми синами освоїв Північний Кавказ, Кубань; пробрався за Дон до Волги й Уралу; поріднився з синами Середньої Азії; заповнив родючі низовини Сибіру, створивши Сіру Україну; дійшов до Амуру і на берегах Тихого Океану заснував Зелену Україну»²⁶. Шляхом кропітких обчислень, він навіть визначив кількість псевдоєпископів УАПЦ, щоб охопити розкольніцьким вченням ці землі — всього лише 86 «апостолів» розколу²⁷. А варіанти «патріарших» титулів навіть переказувати незручно. Що можна сказати про цих людей? Про таких говорять: «непогано влаштувалися».

---

²⁶ *Єпископ Сильвестр*. Церковний устрій в Україні. — «Новий Ульм», 1946. — 44 с.

²⁷ Там само. — 53 с.

*Заповідаємо вам, браття, в ім'я Господа
нашого Ісуса Христа, щоб ви сторонилися кожного
брата, який поводиться безчинно,
а не за переданням, яке ви прийняли від нас.
(2 Сол. 3: 6)*

Мстиславівський автокефальний розкол

Третя за рахунком УАПЦ виникла в 1989 році. З самого початку це був відверто політичний розкол, оскільки поява автокефалістів була спричинена уніатською експансією у Західній Україні та співпала за часом з підйомом націоналістичних настроїв. У Києві ідея автокефалії виникла на ґрунті «Українського культурологічного клубу»²⁸, який складався з літераторів, журналістів та письменників містико-філософської орієнтації, а зовсім не в церковному середовищі, в якому подібні ідеї однозначно не були б сприйняті. Свідомість «інтелектуальної богемі», яку раптом опанував дух «боротьби за відродження національних конфесій», видала на-гора всі приховані аспекти національної і релігійної пам'яті з їх історичною патологією: двома автокефалістськими розколами зразка 1921 і 1942 рр.

Було достатньо кількох зборів для того, щоб з членів клубу створити «Ініціативний комітет»²⁹, який під керівництвом священника Богдана Михайличка з латвійського міста Елгава розпочав педалювати тему відродження УАПЦ. Ці київські інтелігенти, під приводом

*Анатолій Битченко, Лариса Лохвицька
і Володимир Котельницький (у білому колі)
— активісти
«Комітету по відродженню УАПЦ».
Київ, 1989 р.*

²⁸ Данілевський О. Православний вісник. — Київ, 2003. — № 3. — 36 с.

²⁹ Там само. — 41 с.

«термінового подолання атеїстичної спадщини минулого», занурилися з головою у творення «нового світу», обравши націоналізацію Церкви у якості інструменту задуманої ними трансформації суспільства. Далекі від християнства люди взялися за організацію псевдоцерковної групи, назвавши її, для більшої привабливості серед народу, — православною. Ось такі ідеологічні процеси надихали наших доморослих «клериків», новоявлених «духовних реформаторів суспільства», які стояли біля витоків створення нової, тепер уже третьої в історії України УАПЦ.

У цей же час з'явився інформаційний орган автокефалістів — спочатку у вигляді самвидачу, що друкувалося у Латвії і завозився до України, а потім і газета під назвою «Наша віра — Православ'я».

*Протоієрей
Володимир Ярема,
настоятель львівського
храму свв. Петра і Павла.
Львів, 1990 р.*

Через півроку прибалтійський капелан фундаторів українського автокефалізму отець Богдан Михайлечко з невідомих причин відмовився співробітничати з членами комітету. Таким чином, київська група, заявивши про себе як про джерело «національної духовної благодаті» і ще не встигнувши самоорганізуватися, раптом сама залишилася без пастирської опіки. Ситуація стала критичною.

Характерно, що в цей час з назви газети «Наша віра — Православ'я» було видалене слово «православ'я» і вона стала називатися просто — «Наша віра». Очевидно, що на першому місці у культурологів, які редагували цю газету, стояла зовсім не православна віра. В їхньому «богошуканні» крилося намагання досягнути за допомогою навколорелігійних конструкцій якоїсь, тільки їм самим відомої, мети, втім, однозначно далекої від завдання євангельського благовістя. Дійсно, Православ'я тут ні до чого.

Проте незабаром, після того, як 19 серпня 1989 року настоятель львівського храму свв. Апостолів Петра і Павла протоієрей Володимир Ярема і священник цього ж храму Іван Пашуля оголосили про свій вихід

з-під юрисдикції Українського Екзархату Руської Православної Церкви, третій автокефалістський розкол почав набирати силу³⁰. Слідом за протоієреєм Володимиром Яремою і священником Іваном Пашулею пішли інші священники Українського екзархату РПЦ: о. Ігор Еліяшкевич з села Лавка, о. Мирослав Максимович зі Львова, о. Степан Жигаль з села Жовтанці та ще дев'ять священників Львівської єпархії³¹.

Протоієрей Володимир Ярема за свою принципову антирадянську позицію користувався авторитетом у дисидентських колах Галичини. Він народився в селі Глидно на Лемківщині (тепер територія Польщі), там же отримав початкову освіту. 1941 року вступив до Львівської художньо-промислової школи. У Львові на нього звернув увагу уніатський митрополит Андрей Шептицький, який влаштував його на навчання до Інституту церковного мистецтва, а згодом до духовної семінарії. З приходом до Львова Радянської влади Володимир Ярема був мобілізований до Червоної Армії. Після демобілізації працював у Львівському музеї українського мистецтва та заочно навчався у Ленінградській духовній академії. З 1950 року, у різні часи був настоятелем Андріївської, П'ятницької та Преображенської церков міста Львова. Нарешті був призначений настоятелем Петропавлівської церкви, в якій прослужив двадцять шість років. Протоієрей Володимир Ярема був тісно пов'язаний з ОУНівським та уніатським підпіллям. Сповідуючи концепцію створення «національної церкви», у 1990 році він, переконавшись у тому, що уніатський «бліцкриг» захлинувся у межах Галичини, не побажав приєднуватися до відновлюваної УГКЦ, висунувши

*Протоієрей
Іван Пашуля (праворуч),
священик львівського храму
свв. Петра і Павла.
Львів, 1990 р.*

³⁰ Українська автокефальна церква: Історичний нарис про церковний розкол в Україні. — Почаїв, 1995. — 24 с.

³¹ www.catacomb.org.ua (Раздел «Расколы, секты». Историческая справка. 27.02.2007).

їй в якості альтернативи ідею «національного православ'я».

Прихильники УАПЦ не тільки залучили свою паству до розколу, але й почали поминати за богослужіннями Патріарха Константинопольського Димитрія (1914–1991). Протоієрей Володимир Ярема оголосив, що його парафія перейшла під омофор Константинопольського Патріарха, який нібито прислав їм антимінс. Проте насправді зі Стамбула (колишнього Константинополя) відповіді розкольникам не надходило. Організоване з метою досягнути домовленостей про створення автокефальної ієрархії посольство до Грузинського Патріарха Ілії II (нар. 1933 р.) також закінчилося провалом. Тоді священники львівської розкольницької парафії, спільно з членами київського «Ініціативного комітету», почали шукати архієрея-перебіжчика серед єпископів Руської Православної Церкви і налагоджувати контакти з «українськими автокефальними церквами» за кордоном. Першим відгукнувся полікарпівець «митрополит» Мстислав (Скрипник), потім «єпископ Скопельський» Всеволод (Майданський) (Pangratios Kolomijsew-Majdanski)

*Ад'ютант С. Петлюри
Степан Скрипник
(майбутній «патріарх»
Мстислав) у формі
хорунжого армії УНР.
Польща, 1920 р.*

(1927–2007). Протоієрей Володимир Ярема зупинив свій вибір на кандидатурі Мстислава, оскільки той першим озвався на їх прохання очолити розкол³². Проте в реєстрах Міністерства закордонних справ СРСР Мстислав (Скрипник), через свою співпрацю з німецько-фашистськими окупантами в роки Великої Вітчизняної війни, числився як персона «non grata», про що наші розкольники не знали. В'їзд в Україну йому вже протягом багатьох років був заборонений.

Племінник Симона Петлюри «митрополит» Мстислав (Скрипник) (1898–1993), який очолював УПЦ в США, ще 1 червня 1990 року надіслав «Звернення» до Президента СРСР Михайла Сергійовича Горбачова (нар. 1931 р.)

³² Календар УАПЦ. — К., 1999. — 119 с.

з приводу відмови йому у відкритті в'їзної візи. У листі він пише: «Не можу зрозуміти, чому саме моя особа досі знаходиться в реєстрі персон «non grata» і чому власне цей реєстр МЗС СРСР ще діє?»³³.

Без єпископа плани автокефалістів почали втрачати привабливість навіть серед їхніх львівських однодумців. Але, нарешті, такий архієрей був знайдений в особі єпископа Житомирського і Овруцького Іоанна (Боднарчука), який на той час перебував за штатом. Це дало розкольникам новий стимул, і 20 жовтня 1989 року у Львові відбувся їхній «собор», який направив єпископу Іоанну офіційну пропозицію очолити третю УАПЦ³⁴.

З усього вищесказаного виразно видно, що з самого початку автокефальний рух розгортався в двох різних кінцях України, утворюючи, так би мовити, базисні центри у Києві та Львові, кожний під своїм організаційним керівництвом. Уніатські активісти Львова, які були спочатку кураторами автокефального руху, вбачали у ньому «троянського коня», за допомогою якого вони мали відчинити собі ворота на Схід. У червні 1990 року греко-католицькі єпископи офіційно звернулися до папи Іоанна Павла II із проханням про підтримку започаткованого ними проекту. У цій заяві читаємо наступне: «Нашим проханням, Святіший Отче, є, щоб у ватиканських колах ставилися до УАПЦ нарівні з іншими автокефальними церквами». Цікаво, чи були б ці шановні владики щасливими з того, якби хтось на церковному рівні надавав підтримку отцю Василю Ковпаку, який кує священичі

Протоієрей Володимир Ярема (праворуч) і протодиякон Олег Кулик (ліворуч) — майбутні київські «патріархи» Димитрій і Мойсей. Львів, 1989 р.

³³ www.lavra.ua (Данилевский А. Хронология).

³⁴ *Исиченко Ю.* Судьба Украинской автокефальной церкви. — М., 1993. — С. 385–413.

кадри для лефевристів чи Йосафатові Каваціву, який проголосив себе греко-католицьким єпископом і почав звершувати хіротонії. Проте, мабуть годі й сподіватись, щоб шляхетні послідовники непогрішимого папи обтяжували себе моральними зобов'язаннями перед православними «схизматиками».

Київський «Ініціативний комітет», втрачаючи стратегічну ініціативу, відразу пішов у тінь львівської групи, оскільки там з'явилося розкольницьке духовенство — протоієрей Володимир Ярема і священник Іван Пашуля (який не забарився емігрувати до Австралії). Поява серед них єпископа-перебіжчика надавала розкольникам форми легітимної церковної структури. Це змусило

*Митрополит Філарет (Денисенко)
з єпископами та священниками,
єпископ Іоанн (Боднарчук) (у білому колі).
Київ, 1989 р.*

митрополита Київського і Галицького Філарета (Денисенка), шанси якого стати Патріархом Московським, у зв'язку з активізацією уніатського і автокефального розколів у керованому ним Екзархаті, ставали все більш примарними, виступити із засудженням розколу і носіїв ідеї автокефалії в інтерв'ю на сторінках популярної столичної газети. Він наголошував: «Її автори (тобто

ідеї автокефалії) підтримують запровадження в республіці так званої Автокефальної Православної Церкви, яка була створена на Україні в роки Громадянської війни, а потім скасована. Її недаремно називали в народі самосвятською, оскільки вона не була законною. Діяльність цієї церкви поновилася з приходом на українську землю німецько-фашистських загарбників, і з ними її представники втекли на Захід. У даний час 15 парафій автокефалістів існують за кордоном, але їх не визнають інші Православні Церкви»³⁵.

³⁵ В единстве мощь отечества // Вечерний Киев. — 08.09.1989.

Проте, не зважаючи на всі намагання Екзарха України, розвиток розколу йде планомірно і поступально, багато в чому завдяки самому митрополиту Філарету (Денисенку). Адже саме на підґрунті особистих взаємовідносин з Екзархом колишній єпископ Іоанн (Боднарчук) опинився в розколі, втім, як і багато інших священнослужителів, підвладних егоцентричному, користололюбному і розгнузданому у своєму владолюбстві митрополитові та його оточенню.

Єпископ Іоанн (Василь Миколайович Боднарчук) (1929–1994) був родом з Тернопільської області і походив з уніатської сім'ї. Він закінчив Ленінградську Духовну Семінарію і Академію. У 1977 році був висвячений на єпископа Житомирського і Овруцького, але залишився незадоволеним своїм призначенням і неодноразово звертався до Синоду з проханням про переведення його на одну із західноукраїнських єпархій, мотивуючи це станом свого здоров'я. В результаті, визначенням Священного Синоду від 13 вересня 1989 року, він був відправлений за штат до одужання³⁶. Незабаром єпископ Іоанн (Боднарчук) представив на розгляд Синоду медичний висновок про свою працездатність, але справа затягнулася. Врешті-решт владику Іоанн опинився у розкольників, які вітали його перехід.

*Іоанн (Боднарчук),
єпископ Житомирський
і Овруцький.
Житомир, 1989 р.*

Уже 22 жовтня 1989 року єпископ Іоанн (Боднарчук) відправив літургію в якості «першоїєрарха» розкольників в Петропавлівському храмі Львова. Під час літургії він висвятив диякона, грубо порушивши церковні канони, які забороняють звершувати церковні таїнства без благословення місцевого єпископа³⁷. За наполяганням автокефалістів єпископ Іоанн звернувся до глави американських розкольників

³⁶ ЖМП, 1990. — № 1. — 30 с.

³⁷ «Наша віра — Православ'я». — 1989. — № 2–3.

ків «митрополита» Мстислава (Скрипника), який 30 жовтня 1989 року був проголошений «першоєрархом» УАПЦ. В подяку за визнання Мстислав заочно підніс єпископа Іоанна (Боднарчука) до сану «архієпископа Львівського і Галицького» і доручив йому управляти церквою в Україні, а сам, як і раніше, перебував у США³⁸.

1 листопада 1989 року єпископ Іоанн (Боднарчук) телеграмою оголосив про свій вихід зі складу єпископату Руської Православної Церкви. Після цього його кілька разів запрошували на Синод для розгляду його справи, але він відмовлявся. Визначенням Священного Синоду РПЦ від 13 листопада 1989 року він був позбавлений архієрейського сану і чернецтва за свої розкольницькі дії, а всі його священнодійства визнавались недійсними³⁹. Але Боднарчук не зважав на заборону, і незабаром автокефалісти, натхненні своїм першоєрархом, почали насильно захоплювати храми Руської Православної Церкви, так само, як це робили в той час греко-католики (уніати). Кількість захоплених розкольниками храмів зростала, і у автокефалістів виникла нова проблема: маючи тільки одного «архієрея» — Іоанна (Боднарчука) — неможливо було висвячувати нових «єпископів», а Мстислав (Скрипник) прибути для цього в Україну не міг. Незабаром Боднарчук знайшов якогось Вікентія (Чекаліна), нібито єпископа Російської катакомбної істинно-православної церкви, і удвох вони створили ієрархію для третьої УАПЦ. Однак згодом з'ясувалося, що «єпископ» Вікентій (в миру Віктор Володимирович Чекалін, 1952р.н.) насправді був колишнім дияконом Тульської єпархії. Був одружений. Після розлучення у 1982 році, висвячений в РПЦ целібатом на диякона. Потім знову одружився, порушивши церковні канони (6-те правило VI Вселенського Собору, 1-ше правило Неокесарійського Собору, 17-те правило святих Апостолів), за що 15 травня 1986 року був позбавлений сану, а в 1987 році його засудили «за розпусні дії у відношенні до неповнолітніх»⁴⁰.

---

³⁸ Петрушко В. Автокефалистские расколы на Украине в постсоветский период 1989–1997. — М., 1998. — 37 с.

³⁹ ЖМП. — 1990. — № 2. — С. 4–5.

⁴⁰ Белавенец С.И. Снова «самосвяты»// Московский Церковный Вестник. —1991. — № 2 (январь).

За однією з версій, його «за одкровенням зверху» «висвятив на богородичного єпископа» Іоанн Береславський (нар. 1946 р. у Москві) — засновник секти «Богородичний центр», який вважає себе пророком. У грудні 1989 року, проголосивши себе «єпископом Тульським і Яснополянським», В. Чекалін без виклику (можливо, не без сприяння КДБ) одержав візу для поїздки до США, де намагався увійти до складу РПЦЗ. Але в Синоді РПЦЗ, завдяки катакомбному єпископу Тамбовському Лазарю (Журбенко), його було викрито як авантюриста і самозванця і, після спроби крадіжки з вівтаря синодального собору в Нью-Йорку антимінса, архієрейської панатії і срібного дискоса, зі скандалом вигнано⁴¹.

Повернувшись у лютому 1990 року в СРСР, самозванець В. Чекалін, на прохання колишнього «єпископа» Житомирського Іоанна (Боднарчука), 24 березня 1990 року звершив разом із ним у місті Болехові Івано-Франківської області «хіротонію» його рідного брата Івана Миколайовича Боднарчука (†2005), в «чернецтві» Василя, та Андрія (Абрамчука) на «єпископів» для новоутвореної УАПЦ в Україні.

Ось як про це згадує один з фундаторів УАПЦ настоятель Петропавлівської церкви м. Львова протоієрей Володимир Ярема (згодом «патріарх» УАПЦ Дмитрій): «Тепер одного єпископа (тобто Іоанна (Боднарчука). — *свящ. Р.Я.*) було вже замало і треба було подбати про встановлення ієрархії для інших епархій. За допомогою єпископа Російської Закордонної Церкви Вікентія (Чекаліна) відбулися хіротонії єпископів, тепер уже архієпископів, Василя (Боднарчука. — *свящ. Р.Я.*) Тернопільського і Бучацького та Андрія (Абрамчука. — *свящ. Р.Я.*) Івано-Франківського і Коломийського. Незабаром вже своїми архієреями були висвячені Данило (Ковальчук. — *свящ. Р.Я.*)

*Лжеєпископ
Вікентій (Чекалін),
1990 р.*

⁴¹ www.catacomb.org.ua (Раздел «Расколы, секты». Историческая справка. 27.02.2007).

Чернівецький і Хотинський, Володимир (Романюк, майбутній «патріарх» УПЦ-КП. — *свящ. Р.Я.*) Ужгородський і Хустський, Роман (Балашук. — *свящ. Р.Я.*) Чернігівський і Сумський і Антоній (Масендич, один з фундаторів УПЦ-КП, який у 1994 р. повернувся з покаєнням до РПЦ, де був висвячений на єпископа Барнаульського. — *свящ. Р.Я.*) Рівненський і Житомирський⁴².

Таким чином, УАПЦ зразка 1989 року абсолютно нічим не відрізнялася від «церкви» В. Липківського і була не більш канонічною, ніж УАПЦ 1921 і 1942 рр.

Так, за допомогою авантюриста і самозванця Чекаліна на початку 1990-х років виникла фактично самосвятська ієрархія неоліпківської УАПЦ, канонічність якої, з урахуванням вищевикладених обставин, не витримує жодної критики.

У вересні 1990 р. Архієрейський Синод РПЦЗ, дізнавшись, що Чекалін від імені Російської Закордонної Церкви здійснює «хіротонії», опублікував заяву, в якій повідомлялося: «Архієрейський Синод РПЦЗ сповіщає кліриків і мирян всіх православних громад, що Вікентій Чекалін, який видає себе за єпископа Катакомбної Церкви, визнаного Російською Закордонною Церквою, насправді таким не є, і всі таїнства, ним звершувані, не можуть бути визнані благодатними. Архієрейський Синод РПЦЗ застерігає від ще більших канонічних помилок з огляду на те, що у здійсненні архієрейських хіротоній могла брати участь людина, яка не має благодаті апостольського спадкоємства. 24 серпня/7 вересня 1990 р.»⁴³.

У грудні 1990 р. із Західної України новоявлені «єпископи» приїхали до Росії, де заснували «Російську автокефальну православну церкву» (РАПЦ), в якій, за благословенням Іоанна (Боднарчука), заочно піднесли Іоанна Береславського до гідності «єпископа Санкт-Петербурзького і Валаамського». Влітку 1991 р. «РАПЦ» перейменовують на «Православну церкву Божої Матері», тобто секту «Богородичний центр», яка у 1993 р. була ще раз перейменована на «Фонд Нової Святої Русі», а у 1997 р. стала називатися «Православною Церквою Божої Матері Державної». Згодом

---

⁴² Українське православне слово. — Саут Банд Брук. Н.-Джерсі, США/ Офіційний орган УАПЦ в США. — 1991. — № 4–5. — 9 с.

⁴³ Православная Русь / Орган РПЦЗ в США. — 1990. — № 19.

лідер секти «Богородичний центр», «пророк» і «митрополит» Іоанн Берславський «канонізував» Іоанна (Боднарчука) як святого⁴⁴.

Неординарні «здібності» В. Чекаліна були помічені львівськими уніатами, і незабаром російський «катакомбний єпископ» був прийнятий в лоно Греко-католицької церкви. Пізніше уніатський митрополит Володимир (Стернюк) (1907–1997) призначив його Екзархом Російської католицької церкви східного обряду, затвердженої ще папою Бенедиктом XV (1854–1922) 24 лютого 1921 року на прохання митрополита Андрія (Шептицького) (1865–1944). Сам же митрополит Володимир (Стернюк) був таємно висвячений у 1964 році підпільним уніатським єпископом Василем (Величковським) (1903–1973) для пастирської опіки уніатів, які перебували в підпіллі.

Поки Ватикан не дізнався про справжнє джерело єпископської благодаті лжевладики Вікентія, він ревно опікувався уніатськими громадами у Латвії і Росії. 3 лютого 1991 року Патріарх Московський і всієї Русі Олексій II направив листа папі Іоанну Павлу II (1920–2005) з вимогою пояснити, яким чином людина, позбавлена дияконського сану, може бути католицьким єпископом. Ватикан, не бажаючи ускладнювати відносини з Московським Патріархатом, змушений був пожертвувати авантюристом, якому він надав притулок. У зв'язку з цим президент папської Ради кардинал Едвард Кассіді (нар. 1924 р.) і папський нунцій в СРСР архієпископ Франческо Коласуонно (1925–2003) заявили, що Чекалін не є єпископом і не перебуває у спілкуванні та юрисдикції Католицької Церкви. У серпні 1991 року було відправлено у відставку митрополита Володимира (Стернюка). Новопризначений до України уніатський митрополит Мирослав Іван, кардинал Любачівський (1914–2000), звинуватив його в перевищенні повноважень і самовільному привласненні прав першоєрарха⁴⁵, що було несправедливістю по відношенню до єрарха літнього віку, офіційно призначеного у 1972 році уніатським патріархом Йосипом (Сліпим) (1892–1984) місцеблюстителем Галицької митрополії.

Новий глава українських греко-католиків офіційно не позбавив

⁴⁴ www.catacomb.org.ua (Раздел «Расколы, секты». Историческая справка. 27.02.2007).

⁴⁵ Vatican rejects Russian Catholic Church // KNS. 1991. 18 April. P.15; К истории автокефального и филаретовского расколов. — Киев, 2002.

В. Чекаліна ні «єпископського сану», ні посади екзарха, але і не надавав йому підтримки ні *de jure*, ні *de facto*, повністю ігноруючи його існування. Скривджений «першоієрарх» російських уніатів, втрачаючи ґрунт під ногами, наприкінці 1991 року спробував приєднатися до Старо-католицької церкви, але й тут довго не затримався. Згодом, викравши у матері обманним шляхом неповнолітнього хлопчика, Чекалін, змінивши прізвище на Берг, втік з ним до Австралії, за що розшукувався Інтерполом. В Австралії він служив простим «священником» однієї з ліберальних течій Єпископальної церкви⁴⁶. Проїшовши крізь зарубіжників, уніатів і англіканців, він нарешті вирішив прийняти буддизм. Зараз з ним судиться мати, яка хоче повернути свого сина.

Вотре доводиться вражатися витонченому фарисейству прелатів Римської курії. Приймаючи у щоному сані самозванців найнижчого ґатунку і довіряючи їм керівництво своїми екзархатами, вони, проте, не соромились, з міркувань «революційної доцільності», пересвячувати десятки священників, які, зрадивши своїх єпископів, перейшли до УГКЦ з Руської Православної Церкви. Згідно з доповіддю В. Стернюка папі Іоанну Павлу II, у червні 1990 року таких священників-конвертитів було 258, більшість з них було пересвячено⁴⁷. У своєму інтерв'ю часописові «30 days» кардинал М. Любачівський визнав, що православні священники, які перейшли в унію, повторно висвячувались греко-католицькими єпископами, що нібито було необхідно, з огляду на те, що «єпископи РПЦ усі були агентами радянських спецслужб і не усвідомлювали природи звершуваних ними таїнств»⁴⁸.

Тим часом священники із західноукраїнських єпархій організували кампанію з відправки листів на адресу Святішого Патріарха Пімена і митрополита Київського Філарета (Денисенка), який був тоді Екзархом України, з проханням надати Українському Екзархатові автокефалію. У відповідь на ці прохання, Архієрейський Собор РПЦ 30–31 січня 1990 року

---

⁴⁶ Vatican rejects Russian Catholic Church // KNS. 1991. 18 April. P.15; К истории автокефального и филаретовского расколов. — Киев, 2002.

⁴⁷ Патріярхат. — 1990 р. — № 9.

⁴⁸ Журнал «30 days». — 1994 р. — № 10.

надав Українському і Білоруському Екзархатам широку самостійність в управлінні, з правом іменуватися «Українська Православна Церква» (УПЦ) і «Білоруська Православна Церква» (БПЦ)⁴⁹. 3 травня 1990 року помер Святіший Патріарх Московський і всієї Русі Пімен (Ізвеків).

На початку 1990 року в Західній Україні налічувалося понад 60 парافی, які перейшли з Українського екзархату РПЦ до УАПЦ.

5–6 червня 1990 року в київському центральному республіканському Будинку кіно було проведено так званий «І Всеукраїнський Собор УАПЦ», в якому взяли участь 7 «єпископів» на чолі з першоієрархом Іоанном (Боднарчуком), близько 90 «священиків» та понад 500 мирян — в основному активістів націоналістичних організацій і політичних партій. Цей «собор» виробив і затвердив новий «статут» УАПЦ та заочно обрав Мстислава (Скрипника) «патріархом», присвоївши йому титул «Святіший Патріарх Київський і всієї України».

Оскільки в їзд останньому «ієрарху» формації 40-х років, у минулому петлюрівському ад'ютантові і хорунжому армії Директорії УНР, колишньому депутатові польського Сейму, а на той час 92-річному «митрополиту УАПЦ» в США Мстиславу (Скрипнику) на територію УРСР був заборонений, роль цього «патріарха УАПЦ» зводилася лише до формально-декоративної функції. В умовах, що склалися, необмежену владу в УАПЦ одержав Іоанн (Боднарчук), одноголосно проголошений «собором» «місцєблюстителем київського патріаршого престолу» з піднесенням його до сану «блаженнішого митрополита Львівського і Галицького». Головним рішенням «собору» було «піднесення» УАПЦ до рівня «патріархату»⁵⁰.

Для багатьох тоді залишалося загадкою, яким чином гнаній антирадянській УАПЦ, якій влада тоді відмовляла у реєстрації і всіляко гнобила, дозволили провести такий помпезний «собор» і оголосити про створення власного «патріархату». Крім того, для надання цій акції більшого авторитету, вперше після 1930-х років, Іоанну (Боднарчуку)

⁴⁹ ЖМП. — 1990. — № 5. — С. 4–12.

⁵⁰ Українська автокефальна церква: Історичний нарис про церковний розкол на Україні. — Почаїв, 1995. — 26 с.

та і його «ієрархам» був наданий для служіння стародавній Софійський собор, який був у Київській Русі першосвятительською кафедрою. Що ж стосується новообраного «патріарха» Мстислава (Скрипника), то він, як ніхто інший, був тісно пов'язаний з самосвятською липківщиною 20-х років. У 40-ві роки він не тільки відстоював і практикував прийняття в УАПЦ формації 1942 р. липківських священників «в суцшому сані», але й активно намагався відроджувати і пропагувати єретичні ідеї Василя Липківського. Завдяки цьому вже в еміграції липківські самосвятські клірики УАПЦ в Канаді (формації 1921 р.) на своєму «соборі» 1947р. обрали його своїм правлячим «архієреєм». Мстислав прийняв це обрання, вступивши в євхаристичне спілкування з неканонічним духовенством, і очолив їх єпархію в Канаді (при цьому ніяких пересвячень, які у такому випадку мали б бути звершені згідно з канонами Церкви, він не здійснивав). Таким чином, будучи прийнятим до складу липківської групи у Канаді, Мстислав і сам підлягав канонічній забороні, яка поширюється на липківців. Однак невдовзі Скрипника вигнали з Канадської церкви за надмірну самодіяльність, яку він систематично проводив за спиною свого «єпископату», і він, опинившись у повній ізоляції, змушений був знову налагоджувати контакти з липківцями в США, де згодом очолив їх самосвятську громаду. При цьому він вступив у спілкування з липківським самосвятським «митрополитом» Іоанном (Теодоровичем). Пізніше, аби уникнути нарікань, Мстиславу у 1949 році таки довелося звершити «додаткову хіротонію» над «духовенством» УПЦ в США, яке він раніше вже прийняв «в суцшому сані».

У 1950 р., тобто через рік після здійснення над ним «додаткової хіротонії», «митрополит» Іоанн (Теодорович), поставлений ще особисто В. Липківським для українських парафій в Канаді і США, писав з приводу злиття Мстислава з липківською УАПЦ формації 1921 р.: «Ми вважаємо неприйнятною концепцію, згідно з якою, Церква 1942 року повинна ліквідувати Церкву 1921 року. Я залишаюся останнім живим і діючим єпископом Церкви 1921 року. Вона не перестала існувати»⁵¹. Саме на такій ідеологічній основі і відбувалося злиття представників полікарпівської УАПЦ, формації 1942 року, з липківцями в

---

⁵¹ www.catacomb.org.ua (Раздел «Расколы, секты». Историческая справка. 27.02.2007).

США і Канаді. По суті, представники полікарпівців (у тому числі й Мстислав) перейшли до липківців, після чого очолили їх неканонічні структури. На згадку про це, перед входом до кафедрального собору в Саут Банд Бруці (штат Нью-Джерсі), в центрі УАПЦ в США, Мстиславом було споруджено величезний пам'ятник фундаторові УАПЦ лжемитрополиту Василю Липківському. Тому обрання у 1990 році Мстислава «патріархом» в Україні, з канонічної точки зору, остаточно закріпило в УАПЦ чекалінської формації 1990 року духовну спадкоємність від самосвятської липківщини 1921 року⁵².

Помісний Собор РПЦ, який проходив 7 червня 1990 року в Троїце-Сергієвій Лаврі під головуванням місцеблюстителя Московського Патріаршого Престолу митрополита Філарета (Денисенка), обрав Предстоятелем Руської Православної Церкви митрополита Ленінградського і Новгородського Олексія (Рідігера)⁵³.

***

Святіший Патріарх Московський і всієї Русі Олексій II — п'ятнадцятий Предстоятель Руської Православної Церкви з часу **введення Патріаршества на Русі (1589)**. Патріарх Олексій (Олексій Михайлович Рідігер) народився 23 лютого 1929 року в місті Талліні (Естонія) в глибоко віруючій сім'ї. Батько Патріарха Олексія, Михайло Олександрович Рідігер (†1962), уродженець Санкт-Петербурга, навчався в училищі правознавства, гімназію закінчив у еміграції в Естонії. 1940 року закінчив Богословські трирічні курси в Талліні і був рукопокладений в диякона, а потім в ієрея. Протягом 16 років був настоятелем Таллінської Різдва Богородиці Казанської церкви, був членом, а пізніше і головою єпархіальної ради. Мати — Олена Йосипівна Пісарєва (†1959), уродженка Ревеля (Талліна).

Щорічно здійснюючи паломництво в Пюхтицький Свято-Успенський жіночий і Псково-Печерський Свято-Успенський чоловічий монастирі, батьки брали з собою сина. Наприкінці 30-х років батьки разом з сином здійснили дві паломницькі поїздки до Свято-Преображенського Валаамського монастиря на Ладозькому озері, що багато в чому визначило духовний життєвий шлях майбутнього Патріарха. З раннього дитинства

⁵² www.catacomb.org.ua (Раздел «Расколы, секты». Историческая справка. 27.02.2007).

⁵³ ЖМП. — 1990. — № 9. — С. 6–7.

*Олексій II,
Святіший Патріарх
Московський і всієї Русі.
Москва, 1990 р.*

Олексій Рідігер прислужував у церкві під керівництвом свого духовного батька протоієрея Іоанна Богоявленського, згодом — єпископа Таллінського і Естонського Ісідора (†1949); з 1944 по 1947 рік був старшим іподияконом у архієпископа Таллінського і Естонського Павла (Дмитровського; †1946), а потім і у єпископа Ісідора. Навчався в російській середній школі в Талліні. У 1945 році іподиякону Олексію було доручено підготувати до відкриття собор Олександра Невського в місті Талліні для відновлення в ньому богослужінь (собор у воєнні часи було закрито). З травня 1945 по жовтень 1946 року він був алтарником і ключарем собору. З 1946 року служив псаломщиком в Симеонівській, а з 1947 року — в Казанській церкві міста Талліна.

У 1947 році вступив до Санкт-Петербурзької (на той час — Ленінградської) Духовної семінарії, яку закінчив по першому розряду в 1949 році. На першому курсі Санкт-Петербурзької Духовної академії Олексій Рідігер 15 квітня 1950 року був рукопокладений в сан диякона, а 17 квітня 1950 року — в сан священника і призначений настоятелем Богоявленської церкви міста Йихві (Johvi) Таллінської єпархії. У 1953 році отець Олексій закінчив Духовну академію по першому розряду і був удостоєний ступеня кандидата богослов'я.

15 липня 1957 року отець Олексій призначений настоятелем Успенського собору міста Тарту і благочинним Тартуського округу. 17 серпня 1958 року возведений в сан протоієрея. 30 березня 1959 року призначений благочинним з'єданого Тарту-Вільяндіського благочиння Таллінської єпархії. З березня 1961 року в Троїцькому соборі Троїце-Сергієвої Лаври пострижений в чернецтво. 14 серпня 1961 року ієромонаху Олексію визначено бути єпископом Таллінським і Естонським з дорученням йому тимчасового управління Ризькою єпархією. 21 серпня 1961 року ієромонах Олексій возведений в сан архімандрита. З вересня 1961 року в Тал-

лінському Олександро-Невському кафедральному соборі була здійснена хіротонія архімандрита Олексія у єпископа Таллінського і Естонського.

14 листопада 1961 року єпископ Олексій був призначений заступником голови Відділу зовнішніх церковних зв'язин Московського Патріархату. 23 червня 1964 року єпископ Олексій возведений в сан архієпископа. З 22 грудня 1964 року архієпископ Олексій призначається Керуючим справами Московської Патріархії і стає постійним членом Священного Синоду. На посту Керуючого справами він пробув до 20 липня 1986 року. 7 травня 1965 року архієпископ Олексій призначається головою Учбового комітету. Звільнений з цієї посади, згідно з особистим проханням, 16 жовтня 1986 року. З 17 жовтня 1963 року по 1979 рік архієпископ Олексій — член Комісії Священного Синоду Руської Православної Церкви з питань християнської єдності і міжцерковних стосунків.

25 лютого 1968 року архієпископ Олексій возведений в сан митрополита. З 10 березня 1970 року по 1 вересня 1986 року здійснював загальне керівництво Пенсійним комітетом, задачею якого було пенсійне забезпечення священнослужителів і церковнослужителів, а також їх вдів і сиріт. 18 червня 1971 року за старанну працю по проведенню Помісного Собору Руської Православної Церкви 1971 року митрополит Олексій удостоєний права носіння другої панагії. Митрополит Олексій виконував відповідальні функції члена Комісії по підготовці і проведенню святкування 50-річчя (1968) і 60-річчя (1978) відновлення Патріаршества в Руській Православній Церкві. З 23 грудня 1980 року — заступник голови Комісії по підготовці і проведенню святкування 1000-річчя Хрещення Русі і голова організаційної групи цієї комісії, а з вересня 1986 року — богословської групи. 25 травня 1983 року призначений головою Відповідальної комісії для розробки заходів щодо прийому будівель ансамблю Данилова монастиря, організації і проведення всіх реставраційних і будівельних робіт зі створення на його території Духовно-адміністративного центру Руської Православної Церкви. На цій посаді пробув до призначення на Санкт-Петербурзьку (на той час — Ленінградську) кафедру. 29 червня 1986 року призначений митрополитом Ленінградським і Новгородським з дорученням управляти Таллінською єпархією. У 1990 році був обраний на Московський Патріарший Престол. Інtronізація відбулася 10 червня 1990 року.

За ініціативи та участі Святішого Патріарха Олексія II відбулася міжконфесійна конференція «Християнська віра і людська ворожнеча» (Москва, 1994). Як співголова він увійшов до Організаційного комітету із підготовки до зустрічі третього тисячоліття і святкування двотисячоліття християнства (1998–2000). Святіший Патріарх головував на конференції Християнського міжконфесійного консультативного комітету «Ісус Христос вчора, сьогодні і во віки Той же» (Евр. 13:8); «Християнство на порозі третього тисячоліття» (1999); Міжрелігійному миротворчому форумі (Москва, 2000).

Святіший Патріарх Олексій — почесний член Санкт-Петербурзької та Московської Духовних академій, Критської православної академії (Греція); доктор богослов'я Санкт-Петербурзької Духовної академії (1984); доктор богослов'я *honoris causa* Богословської академії в Дебрецене Реформатської Церкви Угорщини і Богословського факультету Яна Коменського в Празі; доктор богослов'я *honoris causa* Генеральної семінарії Єпископальної Церкви в США (1991); доктор богослов'я *honoris causa* Свято-Володимирської Духовної семінарії (академії) в США (1991); доктор богослов'я *honoris causa* Свято-Тихонівської Духовної семінарії в США (1991). У 1992 році обраний дійсним членом Російської академії освіти. Доктор богослов'я *honoris causa* Університету «Аляска Пасифік» в місті Анкорідже, Аляска, США (1993). Лауреат Державної премії Республіки Саха (Якутія) імені А.Е.Кулаковського «За видатну подвижницьку діяльність з консолідації народів Російської Федерації» (1993). В тому ж році Його Святійшеству присвоєно звання почесного професора Омського державного університету за визначні заслуги в області культури і освіти. У 1993 році присвоєно звання почесного професора Московського державного університету за визначні заслуги в справі духовного відродження Росії. 1994 рік: почесний доктор філологічних наук Санкт-Петербурзького університету (24 січня); почесний доктор богослов'я Богословського факультету Сербської Православної Церкви в Белграді (15 травня). Почесний доктор богослов'я Тбіліської Духовної академії (Грузія, квітень 1996 р.); володар золотої медалі Кошицького університету по факультету православного богослов'я (Словачія, травень 1996 р.); почесний член Міжнародної фундації милосердя і здоров'я; голова Суспільної наглядової ради з відтворення Храму Христа Спасителя. Нагороджений вищою нагородою Російської Федерації — орденом святого апостола

Андрія Первозванного, орденом «За заслуги перед Вітчизною», багатьма орденами Помісних Православних Церков і державними орденами різних країн, а також нагородами громадських організацій.

24 травня 2004 року Святішому Патріарху Олексію за визначні заслуги в зміцненні миру, дружби і взаєморозуміння між народами була вручена нагорода ООН «Поборник справедливості», а також орден Петра Великого (I ступеня) за номером 001. Святіший Патріарх Олексій є головою Патріаршої Синодальної Біблійної комісії, головним редактором «Православної енциклопедії» і головою Наглядової і Церковно-наукової рад з видання «Православної енциклопедії», головою Опікунської ради Російської добродійної фундації примирення і згоди, очолює Опікунську раду Національної військової фундації.

За роки свого архієрейського служіння Святіший Патріарх Олексій відвідав всі єпархії Руської Православної Церкви і більшість країн світу, був учасником незчисленної кількості церковних подій. У церковних і світських виданнях в Росії і за кордоном опубліковано декілька сотень його статей, виступів і робіт на богословські, церковно-історичні, миротворчі та інші теми.

За час архієрейського служіння Святіший Патріарх Олексій очолив 84 архієрейські хіротонії (з них 71 після обрання на Всеросійську кафедру), висвятив в священний сан більше 400 ієреїв і майже стільки ж дияконів.

Співпрацю між різними християнськими конфесіями задля потреб сучасного миру Святіший Патріарх Олексій вважає християнським обов'язком і шляхом до виконання Христової заповіді про єдність. Мир і згода в суспільстві, до яких невпинно закликає Патріарх Олексій, обов'язково включають в себе доброзичливе взаєморозуміння і співпрацю між прихильниками різних релігій та світоглядів⁵⁴.

***

---

⁵⁴ www.mospat.ru

Собор закликав усіх, хто ухилився в розкол до покаяння і повернення в лоно Матері-Церкви. Але на той час автокефалісти вже відкрито вели боротьбу проти тих, хто знаходився в лоні РПЦ. До кінця 1990 року у Львові з дев'ятнадцяти діючих на той час міських храмів більшість із них вже були захоплені або уніатами, або автокефалістами, які більше не слухали голосу Матері-Церкви.

*Філарет (Денисенко),
Митрополит
Київський і Галицький,
Патріарший Екзарх
всієї України.
Київ, 1990 р.*

9 липня 1990 року в Києві відбулися збори єпископів Українського Екзархату, на яких Предстоятелем Української Православної Церкви було обрано митрополита Філарета (Денисенка)⁵⁵ (нар. 1929 р.). У зв'язку зі складною релігійно-політичною ситуацією в Україні, Синод УПЦ просив Руську Православну Церкву надати автономію Українській Православній Церкві. Для того, щоб змусити Священноначаліє РПЦ піти на такий крок митрополит Філарет вирішив піддати новообраного главу РПЦ Святішого Патріарха Олексія II масованому психологічному тискові. Під час першого візиту Святішого Патріарха до України, наприкінці липня-початку серпня 1990 року, митрополит Філарет включив в його програму відвідини західноукраїнських областей — Волинської, Рівненської і Тернопільської, сподіваючись

спровокувати протестні маніфестації радикальних націоналістів. До честі останніх і на досаду митрополита Філарета, цього не трапилося. Тисячі людей захоплено зустрічали Патріарха Олексія на вулицях Києва і Житомира, Рівного і Луцька. Апофеозом цього тріумфального пастирського візиту стало Патріарше богослужіння в Почаєвській Лаврі 5 серпня 1990 року. Під час богослужіння Святіший Патріарх звернувся до тисяч віруючих з пастирською промовою, перші фрази якої були сказані ним українською мовою, що викликало захоплення народу.

---

⁵⁵ ЖМП. — 1991. — № 2. — 11 с.

Ніхто навіть і не підозрював про те, що за вказівкою митрополита Філарета було приготовано Святішому Патріарху Олексію, під час його зустрічі з духовенством Західної України, яка відбулася після літургії. Ця зустріч була спеціально зрежисована так, щоб вирвати у Патріарха для митрополита Філарета титул «Блаженніший», який надається тільки Предстоятелям автокефальних Церков. Як розказував про це очевидець

подій — архієпископ Тульчинський і Брацлавський Іонафан (Єлецьких): «Це був якийсь шабаш. Стояв суцільний крик отців, що приїхали з Галичини, яких проінструктували, як поводитися, що говорити і як діяти. Патріарх Олексій, архієпископ Кирил (Гундяєв) і всі супроводжуючі його в цій поїздки були пригнічені цим шквалом абсолютно некерованих людей. Зібрання затяглося, пройшло чотири години, стемніло, був потрібен якийсь вихід, і я помітив як архієпископ Кирил, нахилившись до Патріарха, щось шепнув йому на вухо, Патріарх кивнув, і владика Кирил встав і сказав, що Святіший Патріарх, вислухавши всіх і побачивши, що для того, щоб нормалізувати життя в Галичині необхідно, як тут заявлялося, дарувати київському Екзархові титул «Блаженніший», на це згоден. Вмить припинився всякий шум, посипалися заздоровниці на честь Патріарха, і під гучне «многая літа» Святіший Патріарх покинув зібрання»⁵⁶.

Архієрейський Собор РПЦ, який проходив 25–27 жовтня 1990 року, надав УПЦ самостійність в управлінні⁵⁷.

Патріарх Московський і всієї Русі Олексій II передає список Почаївської ікони Божої Матері у дар Свято-Успенській Києво-Печерській Лаврі. Київ, 1990 р.

⁵⁶ Вестник пресс-службы УПЦ. — 2002. — № 9. — 59 с.

⁵⁷ ЖМП. — 1991. — № 2. — 2 с.

28 жовтня 1990 року другий раз до Києва прибув Святіший Патріарх Олексій II, який заради подолання розколу і повернення церковного миру хотів оголосити про дарування Українській Православній Церкві самостійності в управлінні, а також про відмову РПЦ від прав на церковну власність і майно на території України.

Патріарх Московський і всієї Русі Олексій II очолює Божественну Літургію у Свято-Успенському соборі Почаївської Лаври. Почаїв, 1990 р.

Митрополит Філарет вирішив повною мірою скористатися новим візитом Святішого Патріарха для того, щоб остаточно розірвати зв'язок з Московським Патріархатом і отримати автокефалію. Розуміючи, що українські політики, навіть найрадикальніші, не зможуть так низько впасти, щоб перешкоджати Патріарху у здійсненні ним його законного права на спілкування зі своєю паствою, митрополит Філарет вирішив узяти цю іудину справу під особистий контроль. За сприяння Президента Леоніда Кравчука, він, тісно співпрацюючи з українськими спецслужбами, розробив сценарій

чергової провокації. Було влаштовано так, що патріарший візит співпав за часом зі з'їздом партії українських націоналістів — Руху. Напередодні патріаршої літургії в Софії Київській, провокатори розпустили серед делегатів Рухівського з'їзду чутки про те, що після богослужіння віруючі Московського Патріархату нібито мають намір силою захопити Софійський собор, на який претендувала УАПЦ. Збуджені рухівці цілу ніч розробляли план захисту національної святині від «знахабнелих москалів». Тим часом священникам, які нічого не підозрювали, було віддано розпорядження закликати віруючих прийти на патріарше богослужіння в Софійський собор. Так майбутній розкольницький «патріарх» посилав своїх овець на заклання. Коли 28 жовтня до Софійського собору потягнулися хресними ходами тисячі віруючих, на них напали озлоблені юрби рухівців. В ре-

зультаті колотнечі, що увійшла до історії як «Софійське побоїще», десятки віруючих, а також священники і ченці отримали травми. Серед потерпілих була і настоятелька Флорівського монастиря ігуменя Антонія (Фількіна), яку було госпіталізовано зі струсом мозку. Після Богослужіння українські націоналісти пішли до готелю «Київ» святкувати своє «торжество».

Піднята на щит націоналістичними партіями УАПЦ ще в жовтні 1990 р. була офіційно зареєстрована органами радянської України як юридична особа. Тоді ж парламентаріям-націоналістам вдалося добитися видачі дозволу «патріарху» Мстиславу на відвідини України, що суттєво ламало плани «першоєрарха» Іоанна (Боднарчука), під управлінням якого вже налічувалося більше тисячі парафій. Значна частина цих парафій була створена при структурах націоналістичних партій: РУХу, Товариства ім. Т. Шевченка «Просвіта» та інших, причому, як правило, у списках «двадцяток», які подавались на реєстрацію, переважали не православні, а греко-католики і навіть атеїсти, які підтримували створення УАПЦ лише як одну з форм відродження української національної традиції і культури. Згідно з стратегією фундаторів третьої УАПЦ, на Галичині мало бути лише кілька десятків автокефальних парафій, а головною метою її створення був розкол канонічної православної церкви та її витіснення з Волині і Центральної України. Проте ситуація вийшла з-під контролю: в результаті активної діяльності Іоанна (Боднарчука) тут створювалися сотні автокефальних парафій, які ставали дедалі потужнішою перешкодою для уніатської експансії за межі Західної України.

Отримавши, нарешті, в'їзну візу до УРСР, 20 жовтня 1990 р. в Київ із США прибув Мстислав (Скрипник), головною місією якого було встановлення контролю над автокефальним рухом в Україні та усунення від влади некерованого Іоанна (Боднарчука).

*Патріарх Московський і всієї Русі Олексій II
у стопи Божої Матері
у Свято-Успенському соборі
Почаївської Лаври. Почаїв, 1990 р.*

Із собою «патріарх» Мстислав привіз ящик «антимінсів», які пачками роздавав всім, хто називав себе священиком УАПЦ. «Антимінси» були непідписні, і використати їх міг хто завгодно, аби його настрої співпадали з ідеологією розкольницького руху, розвиток якого в Україні набув неконтрольованого характеру. Від політичних партій також прибували кандидати-ходоки у «священики», і їм одразу видавався шаблон-антимінс, і це при тому, що не існувало ні розкольницької громади, ні навіть її назви! В американські «антимінси» були підшиті часточки... Це — приклад того, як цілі виправдовують засоби. Про які канони і благодать тут взагалі можна говорити?

*Мстислав (Скрипник),
«Святійший Патріарх
Київський і всієї України».
(1990–1993 рр.)*

18 листопада 1990 року з дозволу радянської влади в київському Софійському соборі відбулася «інтронізація» Мстислава, після чого він став іменуватися «Святійшим Патріархом Київським і всієї України». 1 грудня 1990 року в столичному готелі «Червона зірка» відбувся «архієрейський» собор, на якому була створена «патріарша канцелярія», в штаті якої «місцєблюстителєві» Іоанну (Боднарчуку) не знайшлося місця⁵⁸. Також Мстислав (Скрипник) зажадав від «митрополита» Іоанна (Боднарчука), щоб він надав докази дійсного звершених ним «єпископських хіротоній». Також була запроваджена посада керуючого справами «патріаршої канцелярії» УАПЦ, на яку Мстислав призначив 29-річного «єпископа» Антонія (Масендича), який здавався йому надійною людиною. По суті, це і був той переломний момент,

який став фатальним для всієї подальшої історії третьої УАПЦ.

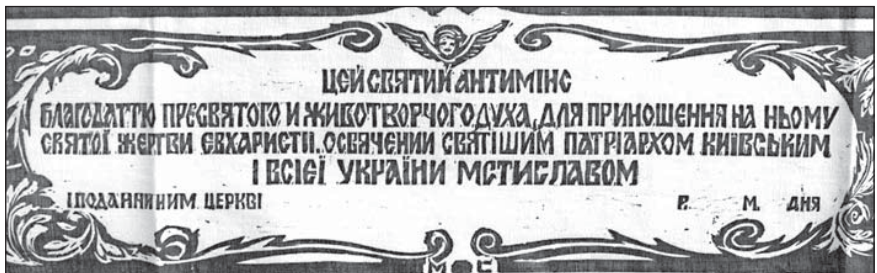
Керуючий справами «патріаршої канцелярії» УАПЦ «єпископ» Антоній (Іван Іванович Масендич) (1961–2001) народився в 1961 р. у селі Пливи Сколевського району на Львівщині. Духовну освіту і священичі священня отримав у РПЦ, був настоятелем кафедрального собору в Ставропольсько-Бакинській єпархії. Коли почався автокефалістський розкол в Україні, він оголосив про свій вихід з юрисдикції РПЦ і прилучився

⁵⁸ Українська автокефальна церква: Історичний нарис про церковний розкол на Україні. — Почаїв, 1995. — 27 с.

*Один із псевдо-антимінсів,
привезених «патріархом» Мстиславом із США,
для «розвитку української тисячолітньої автокефалії».
Київ, 1990 р.*

до УАПЦ⁵⁹, де його було «висвячено» Іоанном (Боднарчуком) і Вікентієм (Чекаліним) на «єпископа».

Коли Мстислав дізнався правду про ці «хіротонії», то заборонив нові «висвячування» і, щоб «виправити» чекалінську лінію єпископської спадкоємності, викликав із США «архієпископа» Вашингтонського Антонія (Щарбу), з яким «попересвячував» всіх чекалінських «архієреїв»⁶⁰.

*«Єпископ»
Антоній (Масендич),
керуючий справами
«патріаршої канцелярії»
УАПЦ. Київ, 1990 р.*

Саме тоді були висвячені перебіжчики з Московського Патріархату: Антоній (Фіалко), Миколай (Грох), Пантелеїмон (Романовський) і Полікарп (Пахалюк). Троє перших «архієреїв» пізніше залишили Мстислава і повернулися з покаянням в УПЦ, де, прийнявши згодом єпископські свячення, несуть архієрейське служіння; четвертий — Полікарп (Пахалюк) — зрікся сану й чернецтва і одружився. Після цього Мстислав повернувся в США, а управляти УАПЦ в Україні залишив «єпископа» Антонія (Масендича).

На початку 1992 р. «патріарх» Мстислав знову приїхав до України і 23 січня 1992 р. підніс Антонія (Масендича) в сан «митрополита Переяславського і Січеславського» (Січеславом при Петлюрі було перейменовано місто Єкатеринослав, нині Дніпропетровськ)⁶¹. Після від'їзду Мстислава до США Антоній особисто починає брати безпосередню участь в захопленні православних храмів канонічної УПЦ.

Окрилений успіхами, «головний канцелярист» автокефалістів задумав самочинно приєднати до «Київського патріархату» УАПЦ ще й єпархії в Західній Європі.

⁵⁹ Анисимов В. Раскаяние «митрополита» Антония//Независимость. — 1994.

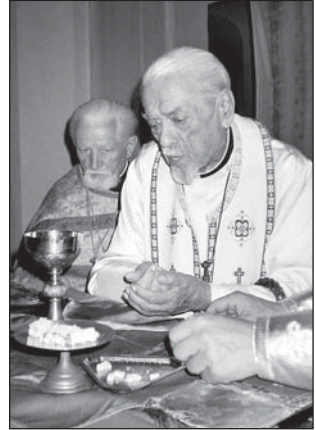
⁶⁰ Українська автокефальна церква: Історичний нарис про церковний розкол на Україні. — Почаїв, 1995. — 27 с.

⁶¹ Петрушко В. Автокефалистские расколы на Украине в постсоветский период 1989–1997. — М., 1998. — С. 67–68.

1 лютого 1992 року до Мюнхена (ФРН) із Києва прибула делегація УАПЦ, очолювана керуючим справами «патріаршої канцелярії» «митрополитом» Антонієм (Масендичем).

7 лютого 1992 року в актовому залі Українського Вільного Університету (Мюнхен) відбулася офіційна зустріч членів «Вищого церковного управління» УАПЦ в Європі з представниками УАПЦ, прибулими з України. Головою емігрантського розкольніцького представництва був «архієпископ Паризький і Західноєвропейський» Анатолій (Дублянський). Темою переговорів, як і передбачалося, стало обговорення питання переходу Західноєвропейських єпархій в юрисдикцію «Київського патріархату» УАПЦ. Не дивлячись на наполегливість і безпринципність в дебатах з боку «митрополита» Антонія (Масендича), рішення закордонних автокефалістів було наступне — дочекатися «кращих часів» і перепідпорядкування своїх єпархій «Київському патріархату» проводити виключно з благословення «патріарха» Мстислава (Скрипника). Хоча амбітні ініціативи Антонія (Масендича) зазнали краху, проте, активність київських розкольніків почала викликати серйозне занепокоєння української діаспори.

8 лютого 1992 року, в кафедральному соборі Покрова Божої Матері української греко-католицької громади Мюнхена відбувся соборний молебень, в якому взяла участь делегація УАПЦ з України. Перед спільним служінням, яке проходило у вітварі уніатського храму, автокефаліст «митрополит» Антоній (Масендич) на знак особливої пошани до уніатів попросив у архієпископа Платона (Корниляка) (1920–2000) послужити в уніатському омофорі, на що той добродушно погодився, надавши його зі свого плеча. В палкій проповіді під час молебня і на зустрічі автокефального «духовенства» з емігрантською інтелігенцією «митрополит» Антоній не переставав підносити дифрамби на честь Греко-католицької церкви. Особлива хвала підносилася

*«Патріарх»
Мстислав (Скрипник) і
протоієрей Володимир Ярема
в трапезному храмі
св. Іоанна Богослова
Михайлівського монастиря.
Київ, 1990 р.*

її діячам — митрополитам Андрею (Шептицькому), Йосипу (Сліпому) та іншим. Братська зустріч націоналістичних «церков-сестер» відбувалась в мюнхенському уніатському культурному центрі. І це в розпал брутальних греко-католицьких погромів православних єпархій на материковій Україні. До Києва «митрополит» Антоній — активний відродженець українського автокефалізму, повернувся із заповітним подарунком — уніатським омофором.

*«Митрополит» Антоній (Масендич)
в уніатському омофорі під час
екуменічного молебню
з архієпископом УГКЦ
Платоном (Корниляком).
Відеокадр. Мюнхен, 8 лютого 1992 р.*

Незабаром Іоанн (Боднарчук) стає «митрополитом Львівським», але невдовзі «патріарх» Мстислав призначає на Львівську кафедру «єпископа» Петра (Петруся) (нар. 1956 р.), колишнього благочинного Почаївської Лаври, вигнаного братією за пропаганду розколу. Іоанна (Боднарчука) до Києва не допускають і ставлять «митрополитом Дрогобицьким і Самбірським»⁶².

Колишній «першоієрарх» УАПЦ як «представник єпископату старої формації і носій консервативного мислення», тепер уже був не потрібний розкольникам.

За відсутності «патріарха» Мстислава в Україні відбувся конфлікт між Антонієм (Масендичем) та Іоанном (Боднарчуком) за право управління автокефальним розколом. Результатом цього конфлікту стало те, що 29 квітня 1992 року Боднарчук був виключений зі складу «єпископату» УАПЦ. Так сумно закінчився злет колишнього «першоієрарха».

Не відаючи про чвари у середовищі автокефалістів, багато священників переходили до УАПЦ, сподіваючись знайти в ній чистоту віри. З другого боку, багато хто в такий спосіб намагався врятувати Православ'я в Галичині, проти якого греко-католики розгорнули в Західній Україні справжню війну.

⁶² Петрушко В. Автокефалистские расколы на Украине в постсоветский период 1989–1997. — М., 1998. — 67 с.

*Ісус сказав їм у відповідь:
віддавайте кесареve — кесарю,
а Богові— Боже.
(Мк. 12:17)*

З «доброї волі» Кравчука

У 1991 році відбулися величезні зміни: серпневі події прискорили розпад Радянського Союзу, і незабаром Україна оголосила про свій вихід зі складу СРСР. Президентом України став колишній перший секретар ЦК компартії України Леонід Макарович Кравчук (нар. 1934 р.). В церковній політиці девізом українського Президента стали слова міністра віросповідань Гетьманського уряду А. Лотоцького, які вперше пролунали на засіданні «Автокефального українського церковного собору» в Києві 12 листопада 1918 року: «Основні положення Української державної влади полягають в тому, що в самостійній державі повинна бути і самостійна Церква»⁶³.

*Леонід Кравчук,
Президент України
(1991–1994 рр.)*

Проте, колишній інструктор з питань партійної ідеології та атеїзму Л. Кравчук і бровую не повів у бік двох вже існуючих у керованій ним державі — УАПЦ і УГКЦ, які претендували на статус національних церков. Реалізувати ці «цінні» ідеї він вирішив саме на базі УПЦ. Адже за нею була більшість віруючих, і якби вдалося отримати канонічну автокефалію, то було б досягнуто і відділення від Московської Патріархії, і вирішено, на догоду вимогам його західних кураторів, багато інших політичних питань. При цьому Л. Кравчук бачив безумовним лідером Української Православної Церкви лише митрополита Філарета (Денисенка), якого він давно знав, як знав і про його амбіції стати Патріархом Московським у 1990 році.

⁶³ Полонська-Василенко Н. Історичні підвалини УАПЦ. — Мюнхен, 1964. — 111 с.

19–20 листопада 1991 року в Києві під егідою Голови Президії Верховної Ради УРСР Л.Кравчука, відбувся «Міжрелігійний форум» — явно провальний захід, покликаний створити в середині країни і за кордоном видимість взаєморозуміння між канонічною УПЦ та існуючим розкольницьким угрупованням в Україні — УАПЦ. У дійсності, в цей період уніати спільно з автокефалістами всіляко підтримувані емігрантськими націоналістичними центрами і радіостанціями, що фінансуються Конгресом

*Президент України Л.Кравчук роз'яснює митрополиту Філарету (Денисенку) (УПЦ) та «єпископу» Антонію (Масендичу) (УАПЦ), якою має бути УПЦ-КП.
Київ, 1991 р.*

США, взяли курс на повний розгром трьох єпархій Української Православної Церкви — Львівської, Івано-Франківської і Тернопільської, що й було реалізовано до кінця 1993 року. Основною метою форуму було прагнення сформуванню свідомості українців хибну суспільну думку про початок начебто мирного діалогу між УПЦ і УАПЦ, з можливістю їх подальшого об'єднання, про що багато говорилося в державних ЗМІ. Насправді, «Міжрелігійному форуму» була визначена роль

звідницького заходу, на якому не тільки зустрілися, але й обмінялися першими публічними люб'язностями фігуранти майбутнього незаконного об'єднання — Предстоятель УПЦ митрополит Філарет (Денисенко) і автокефальний «єпископ» Антоній (Масендич).

Митрополит Філарет почав активно діяти у напрямку отримання для УПЦ канонічної автокефалії. По-перше, цього хотів Л. Кравчук, а по-друге, у митрополита з'явилися неприємності: єпископ Переяслав-Хмельницький Іонафан (Єлецьких) (нар. 1949 р.) [нині архієпископ Тульчинський і Брацлавський (УПЦ)], вікарій і помічник митрополита Філарета, подав на розгляд Синоду РПЦ рапорт, в якому виклав компроментуючі факти з чернечого життя свого митрополита і розказав про його далеко не архиєрейські методи управління Церквою.

*Іонафан (Елецьких),
єпископ Переяславський,
вікарій Київської єпархії*

Церкви був ознайомлений з церковною ситуацією, що склалася в Україні, і питання про надання автокефалії УПЦ розглядалося на засіданнях Синоду РПЦ 25–26 грудня 1991 року і 18–19 лютого 1992 року. Синод постановив, що питання про автокефалію УПЦ буде винесено на розгляд Архієрейського Собору Руської Православної Церкви, а, можливо, і на Помісний Собор⁶⁵.

Після цього митрополит Філарет терміново зібрав Синод УПЦ і, всупереч канонам, позбавив владику Іонафана єпископського сану. При цьому єпископ Іонафан був змушений публічно спростувати всі факти, які були викладені в його рапорті, і навіть виставити Філарета подвижником, який усиновив трьох дітей.

1–3 листопада 1991 року відбувся Собор УПЦ, на якому під тиском Предстоятеля ієрархи УПЦ прийняли «Звернення» (всього 23 підписи) до Святішого Патріарха Московського і всієї Русі Олексія II та єпископату РПЦ з проханням «дарувати Українській Православній Церкві повну канонічну незалежність»⁶⁴. Священний Синод Руської Православної

*Митрополит Філарет на порозі розколу
зі своїми соратниками —
Євгенією Петрівною Родіоною (друга зліва),
Президентом України Леонідом Кравчуком
(третій зліва) і Прем'єр-міністром України
Вітольдом Фокінім (четвертий зліва).
Київ, 1991 р.*

⁶⁴ ЖМП. — 1992. — № 3. — С. 4–5.

⁶⁵ Там само. — С. 7–13.

З В Е Р Н Е Н Н Я

СОБОРУ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ
ДО СВЯТИНОГО ПАТРІАРХА МОСКОВСЬКОГО І
ВСІЄЇ РУСИ АЛЕКСІЯ П І ЄПИСКОПАТУ
РУСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ

Ваша Святість !

Ваші Преосвященства !

Собор Української Православної Церкви, який зібрався І – 3 листопада 1991 року у богоспасаемому граді Києві у давній святині Свято=Успенській Києво=Печерській Лаврі під головуванням Блаженнішого Філарета, Митрополита Київського і всієї України, мав міркування з питань церковного життя на Україні, у зв'язку з новими соціально=політичними умовами, – здобуттям Україною статусу незалежної держави.

Учасники Собору, що представляють увесь український єпископат, клір, мрян, монастирі та духовні навчальні заклади, одногolosно постановили звернутися до Вашої Святості і єпископату Руської Православної Церкви з проханням дарувати Українській Православній Церкві повну канонічну самостійність, тобто автокефалію, сприяти визнанню Української Православної Церкви усіма Помісними Церквами як рівноправної Церкви – Сестри у сім'ї Православних Церков та сприяти установленню Східними Патріархами та Главами

інших Помісних Церков Київського Патріархату.

Щоб виконати цю постанову, ми смиренно звертаємося до Вас, Ваша Святість, і всього єпископату Руської Православної Церкви з цим своєчасним життєво важливим проханням. Ми віримо, що позитивне вирішення цього питання принесе те бажане умиротворення і єдність, на яке так чекає наш віруючий народ, що переніс немало різних випробувань на тернистому шляху до свого відродження.

При цьому шанобливо додаємо Постанови Собору Української Православної Церкви, у яких всебічно обґрунтовується наше прохання. Ми маємо надію, що надання повної самостійності Українській Православній Церкві дозволить їй на сучасному етапі не тільки подолати розділення, що виникли, а й благоуспішно вести народ Божий до спасіння, зберігати заповідану Господом єдність у союзі миру та молитовне спілкування як з Матір'ю Руською Православною Церквою, так і з усіма Помісними Православними Церквами.

З любов'ю у Господі

Від імені учасників Собору

Єпископат Української Православної Церкви:

Рішард, МИТРОПОЛИТ КИЇВСЬКИЙ І ВСІЄЇ УКРАЇНИ
 + *Імоден*, МИТРОПОЛИТ ХАРКІВСЬКИЙ І БОГОДУХІВСЬКИЙ
 + *Ледман*, МИТРОПОЛИТ ХЕРСОНСЬКИЙ І ТАВРІЙСЬКИЙ
 + *Антоні*, АРХІЄПІСКОП ЧЕРНІГІВСЬКИЙ І НІЖИНСЬКИЙ

- + *Федорик* АРХІЄПІСКОП ВІННИЦЬКИЙ І БРАЦЛАВСЬКИЙ
- + *Степан*, АРХІЄПІСКОП ПОЛТАВСЬКИЙ І КРЕМЕНЧУДСЬКИЙ
- + *Григор*, АРХІЄПІСКОП ЖИТОМИРСЬКИЙ І ОВРУЦЬКИЙ
- + *Фросян*, АРХІЄПІСКОП РІВНЕНСЬКИЙ І ОСТРОЗЬКИЙ
- + *Мазар*, АРХІЄПІСКОП ОДЕСЬКИЙ І ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ
- + *Григор*, ЄПІСКОП СУМЬСЬКИЙ І АХТИРСЬКИЙ
- + *Павло*, ЄПІСКОП ЛУТАНСЬКИЙ І СТАРОВЕЛЕСЬКИЙ
- + *Евфим*, ЄПІСКОП МУКАЧІВСЬКИЙ І УЖГОРОДСЬКИЙ
- + *Данил*, ЄПІСКОП КІРОВОГРАДСЬКИЙ І МИКОЛАЇВСЬКИЙ
- + *Варфоломій*, ЄПІСКОП ВОЛИНСЬКИЙ І ЛУЦЬКИЙ
- + *Мірон*, ЄПІСКОП ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ І КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ
- + *Андрей*, ЄПІСКОП ЛЬВІВСЬКИЙ І ДРОГОБИЦЬКИЙ
- + *Василь*, ЄПІСКОП ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ І ЗАПОРІЗЬКИЙ
- + *Василь*, ЄПІСКОП СІМФЕРОПОЛЬСЬКИЙ І КРИМСЬКИЙ
- + *Онуфрій*, ЄПІСКОП ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ І БУКОВИНСЬКИЙ
- + *Сергій*, ЄПІСКОП ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ І КРЕМЕНЕЦЬКИЙ
- + *Іларіон*, ЄПІСКОП ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ І КОЛОМИЙСЬКИЙ
- + *Андрій*, ЄПІСКОП ДОНЕЦЬКИЙ І СЛОВ'ЯНСЬКИЙ
- + *Силь*, ЄПІСКОП ПОЧАЇВСЬКИЙ, ВІКАРІЙ КИЇВСЬКОЇ ЄПАРХІЇ

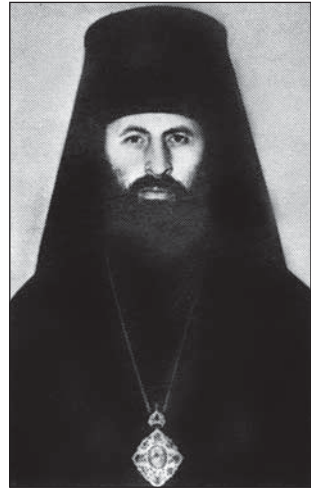
*Аліпій (Погребняк),
єпископ Донецький
і Слов'янський*

стався поділ: три єпископи відмовилися поставити свої підписи під підсумковим документом наради — «Зверненням». Це були єпископи: Донецький і Слов'янський Аліпій (Погребняк) (нар. 1945 р.) [нині на спокої (УПЦ)], Чернівецький і Буковинський Онуфрій (Березовський) (нар. 1944 р.) [нині митрополит Чернівецький і Буковинський (УПЦ)] та Тернопільський і Кременецький Сергій (Генсицький) (нар. 1951 р.) [нині архієпископ Тернопільський і Кременецький (УПЦ)]⁶⁷.

Після цієї архієрейської наради указом Синоду УПЦ згаданих єпископів Аліпія, Онуфрія і Сергія, які відмовилися підписати

Але митрополит Філарет, кваплячи події, почав діяти самостійно. 22 січня 1992 року він зібрав у Києві архієрейську нараду і настояв на ухваленні ультимативної вимоги до Патріарха і Синоду Руської Православної Церкви про автокефалію. Після цього від імені Наради було прийняте ще одне звернення, складене самим митрополитом Філаретом і схоже більше на ультиматум, в якому стверджувалось, що РПЦ нібито навмисно затягує розгляд питання про автокефалію. У заключній частині «Звернення» єпископат УПЦ ще раз настійливо закликав Патріарха та єпископат Руської Православної Церкви «якнайшвидше позитивно вирішити питання про повну канонічну самостійність УПЦ»⁶⁶.

Але на цій архієрейській нараді

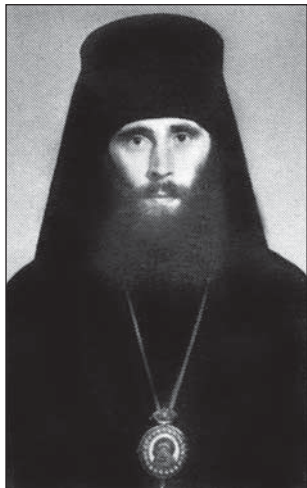
*Онуфрій (Березовський),
єпископ Чернівецький
і Буковинський*

⁶⁶ ЖМП. — 1992. — № 4. — 5 с.

⁶⁷ ЖМП. — 1992. — № 3. — С. 7–13.

«Звернення»⁶⁸, було зміщено з їх кафедр й замінено іншими архієреями. Митрополит Філарет, спираючись на підтримку Президента України Л. Кравчука, став діяти відверто деспотично проти тих, хто висловлював незгоду з його курсом на досягнення автокефалії.

29 січня 1992 року «Звернення» єпископату УПЦ було доставлене до Москви. Синод Руської Православної Церкви повідомив, що питання про

*Сергій (Генцицький),
єпископ Тернопільський
і Кременецький*

автокефалію буде розглянуто на Архієрейському Соборі в Москві, у Свято-Даниловому монастирі, в період з 31 березня по 4 квітня 1992 року⁶⁹. Митрополит Філарет вже вважав себе Предстоятелем помісної церкви в Україні. В його словах, як аргумент, звучала погроза, що у випадку, якщо Руська Православна Церква не надасть УПЦ автокефалії, може відбутися розкол, з яким він сам ще не так давно боровся.

31 березня 1992 року відкрився Архієрейський Собор РПЦ, на якому були присутні 97 єпископів Руської Православної Церкви, у тому числі 20 українських архієреїв, 18 з яких мали право голосу⁷⁰. На Соборі було порушено питання про автокефалію УПЦ, але думки архієреїв розділилися. Одноставності не виявилось і серед українського єпископату. Більшість архієреїв як РПЦ, так і УПЦ висловилися проти негайного надання УПЦ повної самостійності. За автокефалію проголосували лише кілька архієреїв. На Соборі виявилось, що українські архієреї підписали «Звернення» з проханням про дарування УПЦ автокефалії під тиском митрополита Філарета і Президента України Леоніда Кравчука.

Потім було порушено питання про особисте життя митрополита Філарета, чутки про яке збурювали громадську думку через публікації у

⁶⁸ ЖМП. — 1992. — № 3. — С. 7–13, 31; № 6. — 2 с.

⁶⁹ ЖМП. — 1992. — № 4. — С. 6–7.

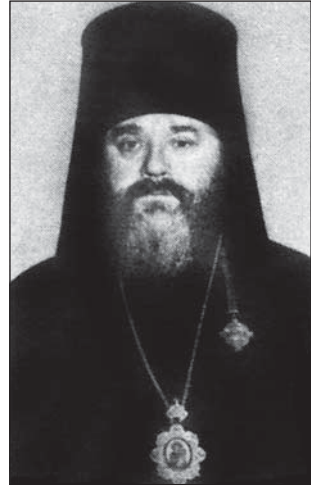
⁷⁰ ЖМП. — 1992. — № 6. — 2 с.

світській пресі фактів про те, що він, порушивши чернечі обітниця, живе з Євгенією Петрівною Родіоною⁷¹.

Деякі архієреї УПЦ навіть заявили, що парафії йдуть у розкол внаслідок небажання перебувати під керівництвом митрополита Філарета (Денисенка), після чого митрополиту Філарету запропонували піти на спокій. Нарешті митрополит Філарет, прислухавшись до настанов побратимів-єпископів, погодився піти з посади Предстоятеля УПЦ, але просив, щоб вибори нового митрополита Київського проходили не в Москві, а в Києві. Перед Хрестом і Євангелієм він обіцяв після Архієрейського Собору Руської Православної Церкви провести засідання Синоду УПЦ і відновити на кафедрах незаконно усунутих ним єпископів, а пізніше зібрати Собор УПЦ і скласти з себе повноваження⁷².

На Архієрейському Соборі Руської Православної Церкви було прийнято наступне визначення: питання про повну незалежність УПЦ винести на обговорення найближчого Помісного Собору РПЦ⁷³. Потім було прийнято «Послання до пастирів і пастви УПЦ», в якому всі, хто ухилився в автокефалістський розкол знову закликалися до діалогу про відновлення єдності Церкви⁷⁴.

Проте митрополит Філарет, прибувши до Києва, не поспішав скликати Собор УПЦ, а натомість, 7 квітня, на свято Благовіщення, під час відправи у Володимирському соборі оголосив про відмову скласти з себе повноваження Предстоятеля УПЦ, заявивши, що його присяга була вимушеною⁷⁵.

*Яків (Ланчук),
єпископ Почаївський,
вікарій Київської єпархії,
Почаїв, 1992 р.*

⁷¹ Анисимов В. Не осквернившемуся с женами // Независимость. — 27.09.1996.

⁷² ЖМП. — 1992. — № 7. — С. 11–20; № 8. — С. 3–7.

⁷³ ЖМП. — 1992. — № 6. — С. 11–12.

⁷⁴ Там само. — 12 с.

⁷⁵ ЖМП. — 1992. — № 7. — С. 13–19.

Таким чином, впевнений у беззастережній підтримці Президента України Леоніда Кравчука, митрополит Філарет зважився на повний розрив з Руською Православною Церквою і закликав всіх українських архієреїв зібратися в його резиденції у Києві. На його заклик відгукнувся лише один архієрей — єпископ Почаївський Яків (Панчук), вікарій Київської єпархії, намісник Почаївської Лаври, за що був вигнаний братією з обителі⁷⁶.

За благословенням Священного Синоду, керуючий Житомирською і Овруцькою єпархією УПЦ архієпископ Іов (Тивонюк) скликав у приміщенні єпархіального управління збори для обговорення шляхів розв'язання проблеми, яка виникла в УПЦ у зв'язку з відмовою Філарета скласти свої повноваження.

* * *

Архієпископ Іов (Дмитро Якович Тивонюк) [нині митрополит Челябінський і Златоустівський (РПЦ)] народився 6 листопада 1938 року в селищі Почаїв нині Кременецького району Тернопільської області у селянській родині. Отримавши шкільну освіту, став послушником у числі братії Почаївської Лаври, потім протягом року ніс послух у Свято-Троїцькому Балтському монастирі Одеської єпархії. У 1957 році вступив до Київської Духовної Семінарії. У 1957 році ніс службу у лавах Радянської армії. По закінченні військової служби продовжував навчання в Одеській Духовній Семінарії, яку скінчив у 1965 році. Того ж року вступив до Московської Духовної Академії. У 1967 році був зарахований до братії Троїце-Сергієвої Лаври, а наступного року прийняв чернечий постриг з іменем Іов на честь преподобного Іова Почаївського та був висвячений митрополитом Крутицьким і Коломенським Піменом (майбутнім Патріархом Московським і всієї Русі) на ієродиякона. У 1969 році закінчив академію і за твір по кафедрі церковної археології «Успенський собор Троїце-Сергієвої Лаври (історія, опис та остання реставрація)» був удостоєний ступеня кандидата богослов'я. Того ж року був висвячений митрополитом Піменом на ієромонаха та відряджений на пастирський послух в Іркутську єпархію,

---

⁷⁶ Українська автокефальна церква: Історичний нарис про церковний розкол на Україні. — Почаїв, 1995. — 28 с.

де протягом року був настоятелем Воскресенського храму у м. Читі. У 1970 році вступив до аспірантури при Московській Духовній академії, яку скінчив у 1973 році. З 1971 року перебував на посаді референта, а потім завідуючого канцелярією Відділу Зовнішніх Церковних зносин Московського Патріархату. У 1974 році зведений у сан ігумена.

Постановою Святішого Патріарха Московського і всієї Русі Пімена і Священного Синоду від 26 грудня 1974 року ігумену Московської єпархії Іову (Тивонюку) визначено бути єпископом Зарайським, вікарієм Московської єпархії, управляючим Патріаршими парафіями у Канаді та тимчасово у США.

26 грудня 1974 року митрополит Ленінградський і Новгородський Никодим, Патріарший Екзарх у Західній Європі, у Хрестовому храмі у своїй московській резиденції звів ігумена Іова в сан архімандрита.

2 січня 1975 року в Білій залі Московської Патріархії наречення архімандрита Іова у єпископа Зарайського звершили: Святіший Патріарх Пімен (Ізвеків) (1910–1990), митрополити Ленінградський і Новгородський Никодим (Ротов) (1929–1978), Київський і Галицький Філарет (Денисенко) (з 1992 р. — у розколі УПЦ-КП), Таллінський і Естонський Олексій (Рідігер) (нині Святіший Патріарх Московський і всієї Русі), Тульський і Белевський Ювеналій (Поярків) (нар. 1935 р.) (нині митрополит Крутицький і Коломенський), архієпископ Волоколамський Пітирим (Нечаїв) (1926–2003) (помер у сані митрополита Волоколамського і Юр'ївського), єпископ Подольський Серапіон (Фадеев) (1933–1999) (помер у сані митрополита Тульського і Белевського), єпископ Курський і Белгородський Хризостом (Мартишкин) (нар. 1934 р.) (нині митрополит Віленський і Литовський).

У день пам'яті святителя Московського Петра, 3 січня 1975 року, за Божественною літургією в Богоявленському патріаршому соборі хіротонію архімандрита Іова на єпископа Зарайського звершили: Святіший Патріарх Пімен, митрополити Київський і Галицький Філарет, Тульський і Белевський

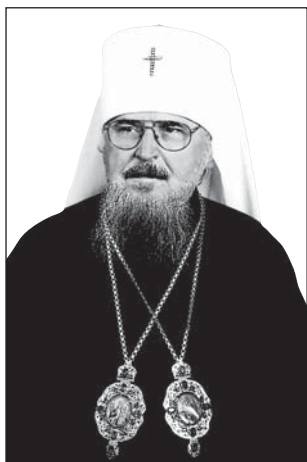
*Іов (Тивонюк),
архієпископ Житомирський
і Овруцький*

Ювеналій, архієпископи Волоколамський Пітирим, Дмитровський Володимир, єпископи Подольський Серапіон, Курський і Белгородський Хризостом.

У 1982 році Преосвящений Іов зведений в сан архієпископа; у 1988 році — архієпископ Костромський і Галицький; у 1989 році — Житомирський і Овруцький, у 1994 році призначений архієпископом Одинцовським, вікарієм Московської єпархії; у 1996 році — архієпископом Челябінським і Златоустівським. 25 лютого 2000 року зведений у сан митрополита.

* * *

30 квітня 1992 року в Житомирі відбулися збори представників ду-

*Никодим (Руснак),
митрополит Харківський
і Богодухівський*

ховенства, монастирів, православних братств і мирян УПЦ. На них були присутні шість архієреїв: митрополит Вінницький Агафангел (Саввін) (нар. 1938 р.), архієпископ Житомирський Іов (Тивонюк), єпископ Кіровоградський Василій (Васильців) (1928–1998), єпископ Чернівецький Онуфрій (Березовський), єпископ Тернопільський Сергій (Генсицький), єпископ Донецький Аліпій (Погребняк)⁷⁷. На зборах була засуджена заява митрополита Філарета (Денисенка), а сам митрополит звинувачений у наклепі на Архієрейський Собор і в клятвopушенні. Учасники зборів зажадали його негайної відставки⁷⁸.

Після цього 7 травня 1992 року в Москві відбулося засідання Синоду Руської Православної Церкви, на якому було ухвалено: «митрополиту Філарету скликати Архієрейський Собор УПЦ до 15 травня 1992 року і піти у відставку, як він це обіцяв на Архієрейському Соборі»⁷⁹. Але митрополит Філарет відмовився підкоритися: він не скликав Архієрейський Собор УПЦ і не пішов у відставку. У зв'язку з цим Синод Руської

⁷⁷ Драбинко А. Православие в посттоталитарной Украине. — Киев, 2002. — С. 81–82.

⁷⁸ ЖМП. — 1992. — № 7. — С. 9–10.

⁷⁹ Там само. — С. 8–9.

Православної Церкви, який відбувся 21 травня 1992 року, доручив митрополиту Харківському і Богодухівському Никодиму (Руснаку) (нар. 1921 р.) — найстаршому за хіротонією ієрархові УПЦ — скликати Архієрейський Собор УПЦ для обрання її нового Предстоятеля⁸⁰. У відповідь на це 25 травня митрополит Філарет відправив на ім'я Святішого Патріарха Олексія II повідомлення про те, що він вважає рішення Синоду «необґрунтованими і неправочинними»⁸¹.

26 травня митрополит Філарет скликає у Києві «Всеукраїнську конференцію для захисту канонічних прав УПЦ», на яку не прибув жоден архієрей УПЦ. У резолюціях «конференції» засуджувалися рішення Синоду РПЦ від 7 і 21 травня 1992 року, а всі архієреї УПЦ були названі «зрадниками Церкви і православного народу України»⁸².

27 травня 1992 року було скликано Архієрейський Собор Української Православної Церкви (УПЦ). Він проходив у Харкові з побою-

*Архієрейський Собор
Української Православної Церкви.*

У президії зліва направо:

митрополит

Вінницький і Брацлавський Агафангел (Саввін)

[нині митрополит Одеський і Ізмаїльський],

митрополит Харківський і Богодухівський

Никодим (Руснак),

*архієпископ Чернігівський і Ніжинський Антоній
(Вакарік) (†2003 в сані митрополита).*

Харків, 27 травня 1992 р.

⁸⁰ ЖМП. — 1992. — № 8. — С. 2–3.

⁸¹ Там само. — С. 7–8.

⁸² Там само.

вання, що митрополит Філарет (Денисенко), користуючись підтримкою Президента і Уряду України, не дасть можливості провести Собор у Києві. На Собор прибуло сімнадцять архієреїв. Єпископ Волинський Варфоломій телеграмою з Польщі, де він перебував на той час, повідомив, що він погоджується з рішенням, прийнятим більшістю архієреїв, та просить долучити до нього свій голос. Посилаючись на хворобу, не прибув на Собор також Львівський єпископ Андрій (Горак). Він також телеграфував про свою підтримку соборних рішень і заочно був призначений Собором Постійним членом Синоду УПЦ⁸³.

Собор усунув митрополита Філарета (Денисенка) з посади Предстоятеля УПЦ і оголосив його зарахованим за штат із заборонаю у служінні. Більшістю голосів на Київську кафедру було обрано митрополита Ростовського і Новочеркаського Володимира (Сабодана), українця за національністю, уродженця Хмельницької області⁸⁴.

* * *

Блаженніший Митрополит Володимир (Віктор Маркіянович Сабодан) народився 23 листопада 1935 р. у селі Марківці Летичівського району Хмельницької області (Україна) в селянській родині.

З дев'яти років ніс різні послухи при Свято-Архангело-Михайлівському храмі рідного села. Після закінчення Меджибізької середньої школи навчався в Одеській духовній семінарії (1954–1958).

1958 року вступив до Ленінградської духовної академії, яку закінчив у 1962 році зі ступенем кандидата богослов'я за наукову роботу «Христос Спаситель — Начальник світу». Викладав в Одеській духовній семінарії, виконував обов'язки старшого помічника інспектора, одночасно займав посаду секретаря Одеського єпархіального управління.

14 червня 1962 року митрополит Херсонський і Одеський Борис (Вік) (1906–1965) висвятив його у сан диякона, 15 червня — у сан ієрея. 26 серпня отець Віктор був пострижений у чернецтво з нареченням імені на честь святого рівноапостольного князя Володимира.

1965 року закінчив аспірантуру при Московській духовній академії, став ректором Одеської духовної семінарії з возведенням у сан архімандр-

⁸³ Драбинко А. Православие в посттоталитарной Украине. — Киев, 2002. — 88 с.

⁸⁴ ЖМП. — 1992. — № 8. — 12 с.

рита. 1966 року призначений заступником начальника Руської духовної місії в Єрусалимі. 23 червня 1966 року став єпископом Звенигородським, вікарієм Московської єпархії з дорученням виконувати обов'язки представника РПЦ на Всесвітній раді Церков. Хіротонію в єпископа очолив митрополит Крутицький і Коломенський Пімен (Ізвеків), згодом Патріарх Московський і всієї Русі. Відбулася вона 9 липня 1966 року в Успенському соборі Троїце-Сергієвої Лаври. 28 листопада 1968 року єпископ Володимир був переміщений на Переяслав-Хмельницьке вікаріатство Київської єпархії. З 20 березня 1969 року — єпископ Чернігівський і Ніжинський; деякий час керував Сумською єпархією. Протягом 1970–1973 років — відповідальний редактор журналу «Православний вісник».

18 квітня 1973 року призначений єпископом Дмитрівським, вікарієм Московської єпархії, ректором Московської духовної академії та семінарії, а 9 вересня возведений у сан архієпископа. З 18 квітня 1978 року — професор Московської духовної академії. 5 червня 1979 року архієпископ Володимир захистив магістерську дисертацію на тему: «Екклезіологія у вітчизняному богослов'ї».

Після возведення в сан митрополита 16 липня 1982 року очолив Ростовську й Новочеркаську єпархію. 28 березня 1984 року митрополит Володимир призначений Патріаршим екзархом Західної Європи. З 30 грудня 1987 року — керуючий справами Московського Патріархату й постійний член Священного Синоду. 1989 року тимчасово управляв Гаазькою єпархією (Голландія). Наприкінці 80-х років митрополит Володимир активно займався громадською діяльністю. 16 вересня 1988 року на установчій конференції Радянського фонду милосердя й здоров'я був обраний членом президії та правління фонду. 1988 року став членом Центральної виборчої комісії під час виборів народних депутатів СРСР. З 10 квітня 1989 року очолював Комісію з питань вивчення матеріалів, що стосуються реабілітації духовенства й мирян РПЦ.

*Володимир (Сабодан),
Митрополит Київський
і всієї України.
Київ, 1992 р.*

3 травня 1990 року митрополит Володимир був призначений головою Комісії з організації та проведення поховання Патріарха Пімена, потім входив до складу Комісії Священного Синоду з питань підготовки Помісного Собору РПЦ. 1990 року митрополит Володимир був одним із трьох кандидатів на Патріарший Престол, другим за кількістю набраних голосів. Помісний Собор обрав Патріархом Московським і всієї Русі Ленінградського й Новгородського митрополита Олексія (Рідігера).

Зустріч на київському вокзалі новообраного Предстоятеля Української Православної Церкви, Блаженнішого Володимира (Сабодана), Митрополита Київського і всієї України. Київ, 19 червня 1992 р.

27 травня 1992 року, Архієрейський Собор УПЦ, який відбувся у Харкові, більшістю голосів (16 з 18) Предстоятелем УПЦ, Митрополитом Київським і всієї України, обрав митрополита Ростовського і Новочеркаського Володимира, який на той час знаходився на богословській конференції у Фінляндії. З обранням на кафедру київських святи-телів першим привітав новообраного Предстоятеля УПЦ 27 травня Президент

Фінляндії. 28 травня того ж року, відповідно до 3-го пункту Постанови про УПЦ, прийнятої Архієрейським Собором РПЦ 25–27 жовтня 1990 року, Патріарх Олексій II благословив митрополита Володимира на служіння Предстоятелем Української Православної Церкви. Згідно з цією постановою Митрополитові Володимирі в межах України було надано титул «Блаженніший» з правом носіння двох панегій та предносіння хреста під час богослужіння (на Архієрейському Соборі РПЦ 18–23 лютого 1997 року титул «Блаженніший» був закріплений за Предстоятелем УПЦ на всій канонічній території Руської Церкви).

19 червня 1992 року Блаженніший Митрополит Володимир прибув до Києва. Його зустрічали десятки тисяч православних кліриків і мирян. Свою першу проповідь владика Володимир почав словами: «Я прибув не

у відрядження і не з-за кордону, я прибув на рідну землю служити людям і незалежній Україні».

На час обрання Блаженнішого Митрополита Володимира в УПЦ функціонували 4 духовні семінарії та академія, до 2006 року кількість духовних закладів зростає до 15. Діють близько 4-х тисяч недільних шкіл. Блаженніший Митрополит Володимир є почесним доктором кількох університетів і наукових закладів світу, дійсним членом Міжнародної академії інформатизації (при Екологічній і Соціальній раді ООН) та Міжнародної кадрової академії Ради Європи.

У березні 1996 року Блаженніший Митрополит Володимир був обраний почесним головою Міжнародного комітету при ООН з питань святкування 2000-річчя Різдва Христового. Нагороджений орденами РПЦ: преподобного Сергія Радонезького 1 ступеня (1979), рівноапостольного князя Володимира 1 ступеня (1985), апостола Андрія Первозванного (2000), орденом УПЦ преподобних Антонія і Феодосія Печерських 1 ступеня, орденами всіх Помісних Православних Церков, а також державними й громадськими нагородами: орденами Дружби Народів (СРСР, 1988), орденом великого князя Ярослава Мудрого 5-го (2000), 4-го (2001) і 3-го (2002) ступенів (Україна), орденом Дружби (РФ, 2004).

Блаженніший Митрополит Володимир відомий як проповідник, богослов, духовний письменник. Протягом 1997–1998 років побачило світ шеститомне видання його праць.

2005 року, до 70-річчя від Дня народження Архіпастира, побачили світ ще чотири томи його богословських і публіцистичних праць.

Рішенням Священного Синоду Української Православної Церкви від 10 листопада 2005 року Блаженнішому Митрополиту Володимирі було присвоєне звання «Почесний професор Київської духовної академії». Того ж дня в Київських духовних школах була заснована стипендія «Імені Блаженнішого Митрополита Володимира» для кращого з успішності студента Духовної Академії в розмірі 500 (п'ятсот) гривень, для вихованця Духовної Семінарії — 300 (триста) гривень. Кандидатури стипендіатів затверджує Ректор та Вчена Рада КДА.

23 листопада 2005 року за визначний внесок у справу відродження православ'я в Україні Блаженніший Митрополит Володимир удостоєний ордена святителя Олексія, Митрополита Московського.

Предстоятель УПЦ особисто редагує найважливіші матеріали, що публікуються в журналі «Православний вісник» і щомісячному виданні «Вісник Прес-служби Української Православної Церкви». 9 липня 2006 року рішенням Ужгородської богословської академії імені святих рівноапостольних Кирила і Мефодія Блаженнішому Митрополиту Володимиру було присвоєно звання «Доктора філософії». 29 липня того ж року Блаженніший Митрополит Володимир став членом Національної спілки журналістів України.

1–4 червня 2007 року в Києві відбулись урочистості з нагоди 15-ліття Харківського Архієрейського Собору і 15-ліття Предстоятельського служіння Блаженнішого Володимира, Митрополита Київського і всієї України, які проходили за участю представників Помісних Православних Церков⁸⁵.

* * *

11 червня 1992 року у Москві був скликаний Архієрейський Собор Руської Православної Церкви, на який тричі запрошували митрополита Філарета і на який він так і не прибув. Не прибув на Собор також єпископ Почаївський Яків (Панчук).

Собор ухвалив бути Предстоятелем УПЦ митрополиту Володимиру (Сабодану), а митрополита Філарета (Денисенка) та єпископа Якова (Панчука) позбавити сану і всіх ступенів священства⁸⁶, а всі священнодійства і висвяти, звершені ними після заборони у служінні від 27 травня 1992 року, вважати незаконними і недійсними.

З «доброї волі» Президента України Леоніда Кравчука, для підтримки колишнього митрополита Філарета (Денисенка) були задіяні абсолютні всі державні пропагандистські ресурси. Справа дійшла до того, що 16 червня 1992 року Президія Верховної Ради України виступила з неконституційною Заявою, у якій Харківський Архієрейський Собор УПЦ визначався як «неправомірний».

Вищевказане рішення було грубим порушенням Закону України «Про свободу совісті і релігійні організації», у зв'язку з відвертим втручанням

---

⁸⁵ www.pravoslavnye.org.ua

⁸⁶ ЖМП. — 1992. — № 8. — С. 9–10.

державної інституції у внутрішнє життя Церкви. Воно послужило спокую для частини віруючих. Негативні наслідки цієї Заяви тяжіють над державно-церковними відносинами і до цього часу.

Єдине, що могла зробити Церква у цій драматичній ситуації, — це вказати кесареві на кесарево. 20 червня 1992 року Архієрейський Собор Української Православної Церкви виступив з протестом проти втручання держави у внутрішні справи Церкви. Собор просив Президію Верховної Ради України не порушувати законів, які самим же Парламентом країни були прийняті. Не зважаючи на шалену підтримку розкольників державно-світським чиновництвом, 26 червня 1992 року в Києво-Печерській Лаврі пройшов Собор Української Православної Церкви (УПЦ) на чолі з Митрополитом Володимиром (Сабоданом), на якому ще раз були підтверджені рішення Харківського Архієрейського Собору УПЦ.

Після заборони в служінні і позбавлення сану митрополита Філарета (Денисенка) колишній єпископ Житомирський Іоанн (Боднарчук) у 1992 році приніс покаяння і подав прохання про повернення в лоно Матері-Церкви⁸⁷, особисто засвідчивши неканонічність звершених ним у 1990 р. спільно з В. Чекаліним хіротоній. Собор передав справу на розгляд Синоду, але Іоанн (Боднарчук) під зовнішнім тиском був змушений відмовитися від свого прохання і залишився у розколі.

Відкинутий автокефалістами Іоанн (Боднарчук) у 1993 р. прилучився до УПЦ-КП і став іменуватися «митрополитом Волинським». Але він недовго управляв єпархією, оскільки в листопаді 1994 року, при загадкових обставинах, загинув в автокатастрофі.

*Собор Української Православної Церкви.
В президії зліва направо:
архієпископ*

*Одеський і Ізмаїльський Лазар (Швець)
[нині митрополит Сімферопольський
і Кримський], митрополит
Харківський і Богодухівський Никодим (Руснак)
і Митрополит Київський і всієї України
Володимир (Сабодан) та ін.
Київ, 26 червня 1992 р.*

⁸⁷ ЖМП. — 1992. — № 8. — С. 7–8.

*Їх кінець — загибель;
шлунок — їхній бог;
і слава їх — в соромі.
(Флп. 3:19)*

Філаретівський розкол

Усвідомлюючи безвихідь свого становища і скориставшись відсутністю «патріарха» Мстислава, який перебував у США, колишній митрополит Філарет (Денисенко), шляхом домовленостей і «перспективних» пропозицій, схилив «митрополита» Антонія (Масендича), керуючого справами «патріаршої канцелярії» УАПЦ, на чергову авантюру — створення УПЦ-КП. У цій ситуації колишня переконаність у неканонічності автокефалістів відразу вивітрилася з голови Михайла Антоновича Денисенка.

Під час свого служіння у минулому Екзархом України митрополит Філарет (Денисенко) славився у дипломатичному корпусі як послідовний борець з українським націоналізмом, унією й розкольніцькими угрупованнями, які виникли в українському емігрантському середовищі на території США і Канади.

Так у листопаді - грудні 1968 року делегація Українського Екзархату на чолі з митрополитом Київським і Галицьким Філаретом прибула в Канаду, де в провінції Альберта і Саскачеван нараховувалося біля тридцяти українських православних парафій, які знаходились в юрисдикції Московського Патріархату. Це була перша поїздка представників Українського Екзархату в Канаду. Делегація була прийнята генерал-губернатором Канади Р.Мітчєром, губернатором провінції Альберта Г.Маккевоном, мером міста Едмонтона А.Дентом та ін. Делегація окрім Едмонтона відвідала також Вінніпег, Торонто, Оттаву та Монреаль.

Протягом трьох тижнів делегація відвідала всі приходи в провінції Альберта і мала багато зустрічей з українцями-емігрантами. В Едмонтському університеті Митрополит Філарет виступив з доповіддю про діяльність Українського Екзархату РПЦ. З українськими професорами й студентами він провів роз'яснювальну бесіду, направлену проти українських націоналістів; з цього приводу він також дав інтерв'ю кореспонденту «Едмонтон пост».

Основним завданням делегації було протиставлення поїздці кардинала Йосипа (Сліпого) в США і Канаду. В США активний пропагандист проти розповсюдження націоналістичних українських утопій Екзарх України митрополит Філарет (Денисенко) був прийнятий Генеральним Секретарем ООН У Таном. Кардиналу українських уніатів Йосипу (Сліпому) в подібному візиті У Таном було відмовлено⁸⁸.

Цей візит та інші подібні заходи докладно висвітлювалися на сторінках друкованого органу Українського Екзархату журналу «Православний вісник», який видавався під редакцією митрополита Філарета. Особливу увагу церковне видання приділяло статтям, направленим проти унії, з якою тісно пов'язаний український націоналізм.

У журналі «Православний вісник» (№ 4, 1972р.) було розміщено інтерв'ю митрополита Львівського і Тернопільського Миколая (Юрика) (1910–1984) на питання кореспондента газети «Українські вісті». Йшлося про викриття кардинала Йосипа (Сліпого) як релігійного діяча, який із легкістю ототожнював Євангельські заповіді зі сліпим націоналізмом (матеріал було надруковано також в «Українських вістях»).

Особливу увагу Екзарх Філарет приділяв розкольницькому зарубіжжю, а саме діяльності емігрантських автокефалістів Мстислава (Скрипника). 2 лютого 1972 року згідно з доповіддю Екзарха України митрополита Філарета Священний Синод Руської Православної Церкви прийняв постанову, в якій засуджувалися контакти Константинопольського Патріарха з так званою «Українською Автокефальною Православною Церквою в США» (це розкольницьке угруповання, подібно до уніатів, тісно пов'язане з українськими націоналістами). Матеріали з цього питання були надруковані в «Православному віснику» і викликали занепокоєння в таборі націоналістів. Так емігрантська націоналістична газета «Українське православне слово» за вересень 1972 року, висловлюючи своє занепокоєння, писала: «Тепер рішення контакту не шукати, а йти лобовим ударом на повне знищення УАПЦ... Патріарх Пімен обвинувачує творців УАПЦ в шовінізмі й «крайній націоналістичній ідеології»⁸⁹.

Той факт, що церковна діяльність Екзарха України, у минулому митро-

⁸⁸ Общественная и миротворческая деятельность Украинского Экзархата Русской Православной Церкви за 1966–1972 гг. — Киев. — С. 26–27.

⁸⁹ Там само. — 31 с.

полита Філарета (Денисенка), тісно перепліталася з політичною, доводить його готовність відвідати країни, відвідування яких було обмеженим для радянських дипломатів і взагалі для радянських громадян. З цією ж метою у грудні 1969 року в Києві при Екзархаті України було утворено Філіал Відділу зовнішніх церковних зносин, головою якого було призначено митрополита Київського і Галицького Філарета. Завершальну частину доповіді про свою семирічну боротьбу з унітатами й автокефалістами нинішній «патріарх» розколу Філарет (Денисенко) підписав далекого 1972 року чесно й лаконічно: «Этим наша церковь вносит свой посильный вклад в борьбу с антикоммунизмом и антисоветизмом, способствуя в то же время укреплению дружбы между народами»⁹⁰.

Будучи митрополитом, Філарет публічно завжди трактував УАПЦ як

В декабре 1969 г. в Киеве при Экзархе Украины был образован Филиал Отдела внешних церковных сношений, председателем которого был назначен Священным Синодом Митрополит Киевский и Галицкий Филарет. Филиал проводит большую работу по приему иностранных церковных делегаций, а также туристов, посещающих нашу страну по линии советских обществ дружбы и "Интуриста". Ежегодно Украинская Экзархия принимает более 20 делегаций, не считая иностранных туристов. Такую же работу проводят епархиальные управления в Одессе, Симферополе, Львове, Харькове и других городах. Иностранные делегации знакомятся с церковной и общественной жизнью в нашей стране. Этим наша Церковь вносит свой посильный вклад в борьбу с антикоммунизмом и антисоветизмом, способствуя в то же время укреплению дружбы между народами.

МИТРОПОЛИТ КИЄВСЬКИЙ І ГАЛИЦЬКИЙ,
ЕКЗАРХ УКРАЇНИ

⁹⁰ Общественная и миротворческая деятельность Украинского Экзархата Русской Православной Церкви за 1966–1972 гг. — Киев. — 32 с.

самосвятську, фашистсько-бандерівську, безблагодатну, неканонічну і розкольницьку. Але тепер його турбувала лише власна доля, а не якісь там канони, яких, як стало відомо церковній громадськості, він і раніше не дотримувався.

Саме «національна» УАПЦ стала прапором Філарета, яким він тепер міг прикрити свої архієрейські гріхи. Та й автокефальному «керуючому справами» Антонію (Масендичу) вже порядком набридло нести тягар розкольницького відродження, якому не було видно кінця. Його начальник — «патріарх» Мстислав (Скрипник) — постійно знаходився в США, благоденствуючи за кордоном, а Антоній наодинці знемагав під тягарем турбот, які навалились на нього. Пора було покласти цьому край. І почалися переговори. На думку ділових сторін, кращим варіантом для маскуванню їх особистих цілей був би акт об'єднання церков. У переговорах брав активну участь і автокефальний «архієпископ» Володимир (Романюк), який проживав на той час у готелі «Україна» по вулиці Пушкінській, у двох кроках від будівлі Митрополії УПЦ. З цієї миті відлік часу для Філарета пішов на години. Тепер до місії порятунку ветерана радянських спецслужб Антонова-Філарета (М.Денисенка) долучилися ще двоє: колишній дисидент-антирадянщик «архієпископ» Володимир (Романюк) і тридцятирічний автокефальний «митрополит» Антоній (Масендич).

Якщо «митрополит» Антоній окрім грошоловства і пихатості нічим себе особливо не проявив, то його побратиму Володимиру вже не вперше було змінювати свої «вірування» і «принципи». Про це свідчать і українські історики: «Серед тих, хто під тиском писав заяви із засудженням своєї попередньої діяльності, були Олесь Бердник, о. Василь Романюк, Іван Сукольський»⁹¹.

*«Митрополит»
Антоній (Масендич)*

⁹¹ Аркадій Жуковський, Орест Субтельний. Нарис історії України. — Львів: Видавництво НТШ, 1991. — 150 с.

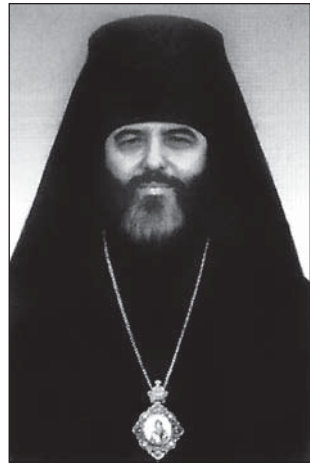
*«Митрополит»
Андрій (Абрамчук)*

але, коли Філарет у 1995 р. став «патріархом», знову перейшов в УАПЦ до автокефально-го «патріарха» Дмитрія (Яреми), [нині в УАПЦ він «митрополит Галицький, керуючий Івано-Франківською єпархією»]. Миколай (Грох), Антоній (Фіалко) і Пантелеїмон (Романовський) принесли покаєння і були висвячені на єпископів УПЦ⁹³. [Нині Антоній (Фіалко) — митрополит Хмельницький і Старокостянтинівський; Миколай (Грох) — архієпископ Білогородський, вікарій Київської Митрополії; Пантелеїмон (Романовський) — єпископ Кіровоградський і Новомиргородський].

25–26 червня 1992 р. у Києві (на Пушкінській, 36), у приймальній Філарета, від-

В екстреному порядку керуючий справами «патріаршої канцелярії» УАПЦ «митрополит» Антоній (Масендич) викликав усіх автокефальних «архієреїв» до Києва, куди вони й прибули 25 червня 1992 року. Не приїхали лише два «єпископи»: Тернопільський Василь (Боднарчук) і Львівський Петро (Петрусь)⁹².

Коли Антоній (Масендич) повідомив усім «ієрархам» для чого їх викликали, чотири «архієреї» — Андрій (Абрамчук) (нар. 1949.), Антоній (Фіалко) (нар. 1946 р.), Миколай (Грох) (нар. 1954 р.) і Пантелеїмон (Романовський) (нар. 1952 р.) — відмовилися від участі у заміру об'єднання з Філаретом і покинули збори. Андрій (Абрамчук) пізніше таки увійшов до складу УПЦ-КП,

*Єпископ
Антоній (Фіалко)*

⁹² Петрушко В. Автокефалистские расколы на Украине в постсоветский период 1989–1997. — М., 1998. — С. 138–139.

⁹³ Православный церковный календарь на 1996 год. — М., 1995. — С. 110–111.

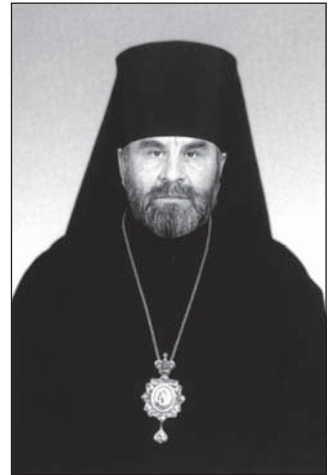

*Єпископ
Миколай (Грох)*

булися збори декількох «єпископів» УАПЦ, депутатів Верховної Ради й обслуговуючого персоналу Митрополії, які й донині голосно іменуються «Об'єднавчим Собором двох церков». Рішенням «Собору» було скасовано обидві церкви, а їх майно, фінанси і все надбання оголошено власністю новоствореної організації, названої **«Українська Православна Церква — Київський патріархат» (УПЦ-КП)**. Було також затверджено зміни до «Статуту» УАПЦ і введено посаду заступника патріарха. Її керівником обрано було «патріарха» УАПЦ Мстислава, заступником — «митрополита» Філарета (Михайла Антоновича Денисенка), керуючим справами — «митрополита» Антонія (Масендича).

Затверджений новий склад «Синоду» УПЦ-КП складався з «митрополита» Філарета (Денисенка) [УАПЦ], «митрополита» Антонія (Масендича) [УАПЦ], «архієпископа» Володимира (Романюка) [УАПЦ], «архієпископа» Романа (Балашука) [УАПЦ], «єпископа» Якова (Панчука) [УПЦ] і «єпископа» Петра (Петруся) [УАПЦ]. «Патріарх» Мстислав серед членів «Синоду» не числився. Крім цього, діючи в дусі колишньої самосвятської ідеології, за зразком «церковних рад» Василя Липківського 1920-х років, по-мімо «Синоду», керівним органом УПЦ-КП було проголошено «Вищу Церковну Раду» (ВЦР), до якої, окрім «духовенства», увійшли депутати В.Червоній, М.Поровський, О.Шевченко та ряд інших мирян-політиків, серед яких були і греко-католики. Протоієрей Володимир Ярема також був обраний членом «Вищої Церковної Ради» (ВЦР) УПЦ-КП.

Як бачимо, ієрархічну основу УПЦ-КП в переважній більшості складала прийняті «в суцюзю сані» «ієрархи» УАПЦ чекалінської

*Єпископ
Пантелеїмон (Романовський)*

Молебень перед початком «Об'єднавчого Собору» здійснюють «митрополит» Філарет (Денисенко) і «митрополит» Антоній (Масендич) у домовій церкві на Пушкінській, 36. Відеокадр. Київ, 25 червня 1992 р.

ною, до того ж проти волі її власного «патріарха».

Як і планувалося, «об'єднавчий собор» всі банківські рахунки і кошти УПЦ оголосив власністю УПЦ-КП, що того ж дня було підтверджено спеціальним указом Міністерства юстиції. Таким чином, УПЦ не встигла відновити своїх прав на ці кошти (понад 4 мільярди радянських карбованців). При цьому, ще наприкінці 1991 року секретар ЦК КПУ Л.Кравчук переказав на рахунки УПЦ основні кошти Компартії України (призначення платежу: «на реставрацію і будівництво храмів»), що було офіційно відображено в протоколі засідання Синоду УПЦ від 4 березня 1992 року⁹⁴.

спадкоємності. При цьому в «Статут» було внесено пункт про те, що УПЦ-КП є правонаступницею УАПЦ. Якщо ретельно проаналізувати, що ж тоді відбулося на Пушкінській, 36, стає зрозуміло, що ніякого «злиття» або «об'єднання» насправді не було. До складу неканонічної УАПЦ була прийнята група позбавлених сану ієрархів та кліриків УПЦ, а сама УАПЦ була перейменована в УПЦ-КП, в основі якої, як і раніше, залишилася єретична еклезіологія та спадкоємність липківців. І все це було вчинено без відома більшості «ієрархів» УАПЦ, а лише їх части-

Засідання «Об'єднавчого Собору». «Соборні отці» (зліва направо): «єпископ» Петро (Петрус) (у білому колі), народний депутат Іван Заєць (стоїть), Голова Комітету у справах релігій Арсен Зінченко. Відеокадр. Київ, 25 червня 1992 р.

⁹⁴ Православный вестник. — Киев, 1992. — № 5. — 3 с.

Частину цих грошей (11 мільйонів карбованців) було виділено на відновлення Успенського собору Києво-Печерської Лаври. Проте, після об'єднання «митрополита» Філарета з УАПЦ, цих грошей ніхто більше ніколи не бачив, що дало привід УПЦ звинуватити його у відмиванні через Церкву грошей Компартії України. У зв'язку з цим підозрілою видавалася і загадкова смерть бухгалтера Київської Митрополії, який викинувся з вікна філаретівської резиденції⁹⁵ по вулиці Пушкінській, 36.

«Об'єднання церков» відбулося настільки приховано від церковної і світської громадськості, що глава однієї з «об'єднаних» церков Мстислав (Скрипник) дізнався про скасування своєї церкви з преси лише через декілька днів опісля факту «об'єднання». Обдуреного «патріарха» намагалися умовити визнати це об'єднання: за це Президент України Леонід Кравчук навіть обіцяв передати у його розпорядження декілька храмів, у тому числі й собор Святої Софії в Києві⁹⁶.

Вже наступного дня, 26 червня, розкольники під охороною найнятих бойовиків відправили у Софії Київській спільне «богослужіння» з нагоди «возз'єднання». Таким чином, позбавлені сану «митрополит» Філарет і «єпископ» Яків вступили у євхаристичне спілкування з собором позбавлених єпископської висвяти «ієрархів» неоліпківської УАПЦ «чекалінської спадкоємності», влившись в їх неканонічну структуру і тим самим підтвердивши законність накладеної на них заборони (10-те і 11-те

*Об'єднання УПЦ і УАПЦ —
«митрополита» Філарета (Денисенка)
і «митрополита» Антонія (Масендича) —
створення УПЦ-КП.
Київ, 25 червня 1992 р.*

⁹⁵ www.catacomb.org.ua (Раздел «Расколы, секты»). Историческая справка. 27.02.2007).

⁹⁶ Українська автокефальна церква: Історичний нарис про церковний розкол на Україні. — Почаїв, 1995. — 28 с.

Найняті Філаретом (Денисенком) бойовики УНА-УНСО, після захоплення Свято-Володимирського кафедрального собору заблокували віруючим дорогу до храму. Київ, 1992 р.

київських храмів, а по телебаченню і радіо всіяко ганив Руську Православну Церкву, архієреєм якої він сам нещодавно був і навіть претендував на її Патріарший престол⁹⁷.

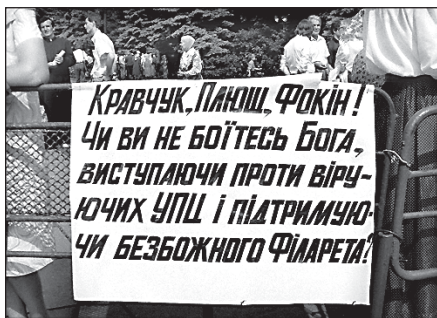
23 липня 1992 року, Ухвалою Ради у справах релігій при Кабінеті міністрів України, були зареєстровані зміни і доповнення (протокол № 7), внесені за вказівкою М. Денисенка (Філарета) в «Статут про управління УАПЦ» на «Об'єднавчому Соборі», що відбувся 25–26 червня 1992 р. Ці зміни і доповнення реєструвалися настільки поспішно, що були скріплені з боку державних урядовців печаткою вже не існуючої на той час державної установи — «Ради у справах релігій при Раді міністрів УРСР» і, отже, не мали юридичної сили.

Не підкоряючись Архієрейським Соборам РПЦ та УПЦ, заборонені у служінні і позбавлені

Апостольські Правила: «Якщо хто з відлученим помолиться, той нехай буде сам відлучений»).

Так Філарет очолив УПЦ-КП і почав нею керувати, від чого новостворений розкол і отримав назву **«філаретівський»**.

За підтримки Президента України Л. Кравчука і депутатів-націоналістів, Філарет поведився в Києві владно. Він захопив митрополічу резиденцію по вулиці Пушкінській, 36, у центрі Києва, кафедральний Володимирський собор та багато інших

Віруючі Української Православної Церкви пікетують Верховну Раду. Київ, 1992 р.

⁹⁷ Анисимов В. Не филаретствуя лукаво // Независимость. — 02. 08. 1995.

1

Зареєстровано 23 липня 1992 року зміни і доповнення до Статуту. Постанова Ради у справах релігій при Кабінеті Міністрів України, протокол № 7

ЦИВІЛЬНИЙ СТАТУТ
патріаршої канцелярії Української Автокефальної
Православної Церкви.
Офіційна назва - КИЇВСЬКА ПАТРІАРХІЯ.

Зареєстровано 19 березня 1991 р.
Постанова Ради в справах релігій
при Раді Міністрів УРСР,
протокол № 1

Схвалено Патріархом і Синодом
Української Автокефальної Православної Церкви
1992 року.

1. Загальні положення

1. Патріарша канцелярія Української Автокефальної Православної Церкви, офіційна назва якої - Київська Патріархія /далі Патріархія/ - є керівний релігійний центр самостійної і незалежної в своїм устрою і управлінні Української Автокефальної Православної Церкви.

Патріархія діє під загальним керівництвом Патріарха /а в його відсутності - керуючого справами/ і Синода Єпископів Церкви на підставі церковних канонів і настанов, Статуту про управління Української Автокефальної Православної Церкви, в якому викладено і затверджено організаційну структуру Церкви, її центральних і місцевих органів і організацій, а також на підставі рішень Гомісного і Архирейського Соборів, Синоду Єпископів і цього Статуту з додержанням вимог чинного законодавства.

-II. Структура

2. Вищими органами церковної влади і управління є Помісний Собор, Архирейський Собор, Синод Єпископів при Патріарху Київському і всієї України. Ці органи, серед інших важливих для Церкви питань щодо її внутрішньої і зовнішньої діяльності, можуть брати до свого розгляду питання, що стосуються цивільних прав і обов'язків створених ними установ і закладів, як юридичних осіб, у тому числі і цивільні статuti установ і закладів загальноцерковного призначення, а також змін і доповнення до цих статутів.

3. Виконавчо-розпорядку діяльність по управлінню Українською Автокефальною Православною Церквою здійснює Патріарх Київський і всієї України з підпорядкованою йому Патріархією, яка представляє

за дорученням Патріарха і від його імені Українську Автокефальну Православну Церкву у відношеннях з державними органами, громадськими об'єднаннями, фондами, іншими республіканськими організаціями, а також з церковними організаціями в країні і за кордоном.

Патріархія діє під безпосереднім керівництвом Керуючого справами патріаршої канцелярії, який за згодою Патріарха підписує відповідні документи, в межах своєї компетенції вирішує кадрові питання, приймає за трудовими договорами, або трудовими угодами робітників і службовців до патріаршої канцелярії, відкриває поточні рахунки Патріархії в банківських установах, розпоряджається її коштами відповідно до рішень Соборів, Синоду Єпископів або розпоряджень Патріарха.

Технічне забезпечення діяльності Патріархії здійснює секретаріат, який очолює секретар Керуючого справами. При Патріархії діють також ряд синодальних закладів, які допомагають Патріарху в здійсненні ним виконавчої влади.

4. Контроль за фінансово-господарською діяльністю Патріархії, правильність використання бюджету, перевірку заяв і скарг щодо фінансових та майнових питань здійснює реввізійна комісія.

III. Майнові: стан та господарсько-фінансова діяльність Патріархії.

5. Патріархія є юридичною особою, має свій розрахунковий рахунок, печатку, штамп і бланк з позначенням свого найменування. Вона володіє, користується і розпоряджається майном, яке є її власністю.

У власності Патріархії перебувають:

будівлі, в тому числі і спеціальні культові будівлі, предмети культу, об'єкти виробничого, соціального, добродійного, видавничого призначення, транспорт, кошти та інше майно, набуте нею за рахунок добровільних пожертвувань або власних коштів, передане державою, а також придбане на інших законних підставах;

грошові надходження у зв'язку із здійсненням культової діяльності;

прибутки від виробничої, господарської, видавничої та іншої діяльності, яка здійснюється відповідно до законодавства і цього Статуту:

прибутки від реалізації літератури і предметів релігійного призначення.

6. Патріархія може використовувати для своїх потреб будівлі і майно, що надаються їй на договірних засадах державними, громадськими

ми організаціями , або громадянами . У власність , або в безоплатне користування Патріархія може отримувати культові будівлі та інше майно , що становлять державну власність .

7. За дорученням Патріарха ; Синоду Єпископів Патріархія може створювати власні , або спільні з іншими організаціями /у тому числі закордонними/ підприємства по виготовленню предметів і матеріалів добродійницького, культурно-освітнього, виробничого , художнього виробництва , або для видавничої , реставраційної та іншої господарської діяльності .

Патріархія може мати власні будівлі для забезпечення в них діяльності своїх підприємств, установ і закладів , житловий та готельний фонд , обладнання , техніку , автомобільний та інший транспорт , і інше майно .

8. Єпархіальні управління , монастирі , духовні навчальні заклади , братства , місії , релігійні громади , інші релігійні організації , підприємства і заклади Української Автокефальної Православної Церкви , у тому числі і центрального підпорядкування , діють як юридичні особи на підставі своїх власних статутів , зареєстрованих у встановленому порядку . Вони мають свій розрахунковий рахунок , свою печатку , штамп і бланк із своїм найменуванням : як юридичні особи володіють , користуються і розпоряджаються майном , яке є їх власністю .

9. Патріархія , як суб'єкт цивільного права своїм майном відповідає по своїх забор'язаннях і не відповідає по забор'язаннях інших релігійних організацій , що структурно входять до Української Автокефальної Православної Церкви і мають свої цивільні статuti , а також по забор'язаннях своїх підприємств , які діють на підставі власних статутів .

10. На майно культового призначення , що належить Патріархії , не може бути звернено стягнення по претензіях кредиторів .

11. Добровільні пожертвування та інші доходи Патріархії , відповідно до чинного законодавства , не оподатковуються .

IV. Заключні положення

12. При Патріархії за рушенням Синоду Єпископів можуть бути утворені незалежно від державних , своїх , допоміжні страховий і пенсійний фонди , порядок їх утворення і використання регламентуються відповідними положеннями про ці фонди .

13. Зміни , або доповнення до статуту виносяться на розгляд Синоду Єпископів і реєструються в порядку існуючому для реєстрації статутів

4

- 4 -
Р е л і г і й н и х   о р г а н і з а ц і ї   .

14. Місце знаходження Патріаршої канцелярії є місто К и ї в .

5

П О С Т А Н О В А

Ради у справах релігій при Кабінеті
Міністрів України

від 23 липня 1992 року

Про зміни і доповнення до Цивільного
статуту патріаршої канцелярії Україн-
ської автокефальної православної
церкви /офіційна назва-Київська
патріархія/

Зміни і доповнення до Цивільного статуту патріаршої
канцелярії Української автокефальної православної церкви
/офіційна назва - Київська патріархія/, що додаються,
зарєструвати і долучити до статуту.

Додаток: згадане на I арк.

Перший заступник
голови Ради А.ЗІНЧЕНКО

6

ДОПОВНЕННЯ

до ЦИВІЛЬНОГО СТАТУТУ патріаршої канцелярії Української Автокефальної Православної Церкви. Офіційна назва – КИЇВСЬКА ПАТРІАРХІЯ.

1. У п.І І розділу замінити " а в його відсутності – керуючого справами" на " а в його відсутності – заступника патріарха".

2. У п.3 П розділу після слів "Патріарх Київський і всієї України" додати " а в його відсутності Заступника Патріарха".

У цьому ж пункті і розділі – другого абзацу після слів " за згодою Патріарха" додати " а в разі його відсутності його Заступника".

Після слів "до патріаршої канцелярії" поставити крапку і почати нове речення словами "Патріарх, а в його відсутності Заступник Патріарха відкриває" і далі по тексту.

3. У п.4 П розділу замінити слова "ревізійна комісія" на "Синод".

4. У п.7 Ш розділу після слів "за дорученням Патріарха" додати " а в його відсутності Заступника Патріарха".

5. У всьому тексті Статуту слова "Українська Автокефальна Православна Церква" замінити на "Українська Православна Церква – Київський Патріархат".

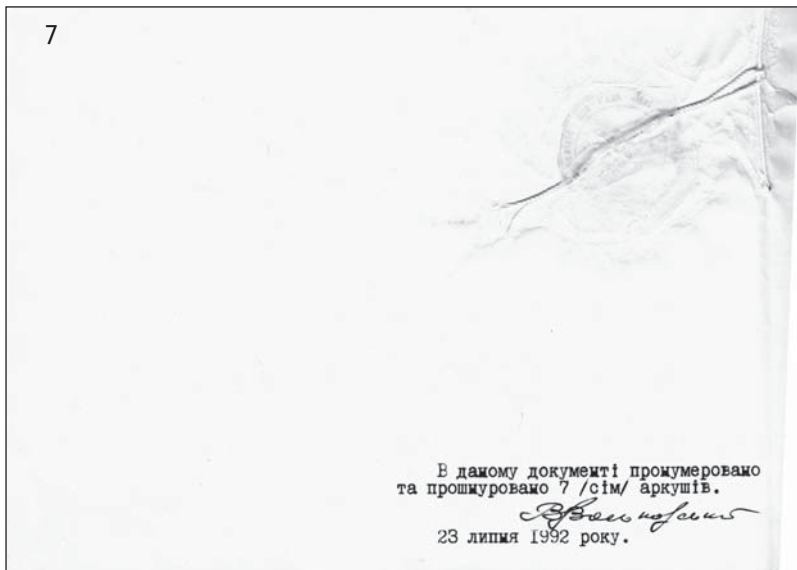
6. У всьому тексті Статуту слова "Помісний Собор" замінити на "Всеукраїнський Православний Собор".

ЗАСТУПНИК ПАТРІАРХА

Рідечин
МИТРОПОЛИТ КИЇВСЬКИЙ
І ВСІЄЇ УКРАЇНИ

*Сучасні механізми національного церквоутворення в дії.
Для появи в Україні ще одного розкольницького угруповання (УПЦ-КП)
достатньо було внести лише шість змін і доповнень до існуючих
нормативних документів автокефалістів*

*Реєстраційний документ філаретівського розколу (із 7 аркушів).
Нашвидкоруч підправлений під Філарета (Денисенка) «Цивільний Статут
патріаршої канцелярії УАПЦ», перетворився у «Статут УПЦ-КП».
Київ, 23 липня 1992 р.*

*Домова церква на честь свт. Філарета Милостивого,
в якій розкольники-філаретівці здійснювали лжехіротонії.
Київ, вул. Пушкінська, 36*

*«Митрополит» Філарет (Денисенко) з «єпископом» Яковом (Панчуком) перевисвячують «митрополита» Антонія (Масендича):
«...архимандрита Антония, избранного во епископа
Богоспасаемых градов Переяслова и Сичеслава...».
Відеокадри. Київ, 1992 р.*

«Митрополит» Філарет (Денисенко) з «єпископом» Яковом (Панчуком) та «єпископом» Антонієм (Масендичем) перевисвячують «архієпископа» Володимира (Романюка): «...архимандрита Владимира, избранного во епископа Богоспаемого града Белой Церкви...».
Відеокадри. Київ, 1992 р.

духовної влади Філарет (Денисенко) та Яків (Панчук) почали разом звершувати «хіротонії». Так, автокефальні «митрополит» Антоній (Масендич) і «архієпископ» Володимир (Романюк) були «перевисвячені» на «архієреїв» УПЦ-КП. Ця відверта наруга над святими Таїнствами Церкви відбувалася в домовому храмі Митрополії на Пушкінській, 36. Факт невизнання Філаретом автокефальних «хіротоній» і добровільна згода автокефальних «єпископів», які раніше вже встигли змінити «чекалінську благодать» на «скрипниківську», на заміну тепер уже й «мстиславівської благодаті» на «філаретівську», ретельно приховувався від духовенства та мирян самої УАПЦ. Псевдохіротонії очолив позбавлений сану М. Денисенко (Філарет) у вузькому розкольницькому колі, при пособництві заборонених у служінні: єпископа Якова (Панчука), архімандрита Даниїла (Чокалюка), протоієрея Бориса Табачека, протодіякона Миколая (Климчука). Ця «історична» подія відбувалася під акомпанемент «молитовного» співу матінок-кухарок з Митрополії на чолі з відданою Філаретові черницею Варварою (Бороніною). Так само таємно було перевисвячено й інших «єпископів» УАПЦ. Для декого це була вже третя «хіротонія» [після звершених над ними раніше Іоанном (Боднарчуком) і Мстиславом (Скрипником)]⁹⁸.

Подібний крок «митрополита» Філарета з перевисвяченням над двома провідними «ієрархами» УАПЦ більш ніж дивний і канонічно непослідовний, оскільки над деякими іншими «владиками» чекалінської спадкоємності (не кажучи вже про все «духовенство») перевисвячування не звершувалося. Так, Петро (Петрусь) (агентурний псевдонім в КДБ

*«Постійні члени»
«архієрейських соборів» УАПЦ
(зліва направо): Голова Ради у справах
релігій А. Зінченко (перший),
М. Поровський (третій), Л. Скорик (четверта),
О. Шевченко (п'ятий).
Київ, 7 липня 1992 р.*

⁹⁸ Українська автокефальна церква: Історичний нарис про церковний розкол на Україні. — Почаїв, 1995. — 28 с.

«Паломник») без перевисвячення був не лише піднесений до сану «архієпископа», а навіть призначений постійним членом «синоду» УПЦ-КП. Значно пізніше, коли він знову перейде до УАПЦ, «митрополит» Філарет поставить йому у провину, що він є «неканонічним єпископом», тим самим підтвердивши неканонічний статус самої УПЦ-КП, яка цілком засвоїла «чекалінську спадкоємність» через «ієрархію» і «духовенство» УАПЦ. Не прийняли перевисвячення в УПЦ-КП і деякі інші ієрархи «чекалінської

*«Митрополит» Антоній (Масендич)
(другий праворуч) і народний депутат
України Д. Павличко (стоять)
умовляють «патріарха» Мстислава
(Скрипника) (перший праворуч)
визнати новоутворену УПЦ-КП.
Михайлівський монастир.
Київ, 7 липня 1992 року.*

спадкоємності»: Василій (Боднарчук) (колишній постійний член «синоду» УПЦ-КП; †2005) і Андрій (Абрамчук) — обидва висвячувались особисто у І. Боднарчука і В.Чекаліна, Михайло (Дуткевич) (†2001) та ін. Нині «митрополит Чернівецький і Кіцманський» (УПЦ-КП) Данило (Ковальчук) (нар. 1949 р.) був висвячений Філаретом лише 16 грудня 1992 року, через півроку після приєднання Філарета до чекалінської «ієрархії». Всі ці факти красномовно підтверджують, що в даному випадку головною метою усіх цих «до-

свячувань» були міркування адміністративної кон'юнктури, намагання Філарета поставити Боднарчукову «ієрархію» в залежність від власної особи, а не канонічні мотиви, не палке піклування про збереження бездоганної чистоти апостольської спадкоємності нововіднайденної «вітчизняної помісної церкви».

Таким чином, «чекалінська спадкоємність» й донині зберігається як в УАПЦ, так і в УПЦ-КП, і продовжує поширюватися через висвячування від «ієрархів», які так чи інакше мають спадкоємність від самозванця Вікентія (Чекаліна) і поставлених ним лжеархієреїв.

1 липня 1992 року із США до Києва прибув «патріарх» Мстислав (Скрипник). Його зустріли «архієпископи» Володимир (Романюк) і Данило (Ковальчук) та «єпископ» Яків (Панчук), а також депутати Верховної Ради

України І. Драч, О. Шевченко, М. Поровський та інші. Поселили «патріарха» Мстислава в колишньому санаторії ЦК КПУ в Пуці-Водиці під Києвом. Наступного дня, на зустрічі з Президентом України Л. Кравчуком, він заявив, що «об'єднавчі події», які відбулися, не стосуються «Київського патріархату» УАПЦ. Це приватні рішення громадянина Михайла Денисенка (Філарета), «митрополита» Антонія (Масендича), «архієпископа» Володимира (Романюка) і кількох непорядних політиків. До журналістів «патріарх» допущений не був і 10 липня, так і не добившись справедливості, він покинув Україну.

Пізніше, 17 жовтня 1992 року, своїми указами Мстислав позбавив сану Антонія (Масендича) і Володимира (Романюка), які від його імені звершили це «об'єднання». Проте в Україні про це майже ніхто не дізнався⁹⁹. Всі документи, які надходили до Києва із США від Мстислава, Філарет ретельно приховував від преси і громадськості.

Тим часом ситуація на Західній Україні продовжувала ускладнюватися. У липні 1992 року до Філарета перейшов єпископ Львівський і Дрогобицький Андрій (Горак), який передав у розпорядження УПЦ-КП кафедральний Покровський собор, будівлю Єпархіального управління і все майно своєї єпархії. Цей вчинок був для владики Андрія справою звичною, оскільки раніше він, будучи настоятелем Преображенської церкви, у 1989 році передав її уніатам (греко-католикам), а коли став єпископом Львівським, передав у 1990 році уніатам також і своє колишнє Єпархіальне управління у Львові разом з кафедральним собором святого Юра¹⁰⁰. Уніати за цей «братній» вчинок навіть висловили йому подяку у своїй пресі¹⁰¹. (Настоятелем Преображенської церкви свого часу

«Єпископ» Антоній (Фіалко) (у білому колі) приймає рішення залишити УАПЦ і повернутися в УПЦ. Михайлівський монастир. Київ, 7 липня 1992 р.

⁹⁹ Анисимов В. Не филаретствуя лукаво // Независимость. — 02. 08. 1995.

¹⁰⁰ Поляков В. Православие — это подвиг. — М., 1994. — № 11 (17).

¹⁰¹ Патріярхат. — 1990. — № 9 — 4 с.

був також протопресвітер Гавриїл Костельник (1886–1948), який залишив греко-католицьку віру і прийняв Православ'я, а потім підготував і провів у 1946 р. Львівський Церковний Собор, на якому відбулося возз'єднання Греко-католицької церкви з Православною. За сповідання православної віри отець Гавриїл Костельник був убитий українськими націоналістами 20 вересня 1948 р.). Таким чином, у канонічній УПЦ в місті Львові з колишніх 19 храмів залишилася єдина православна церква святого Георгія по вулиці Короленка, 3, яку львів'яни іменують «малий Юр».

*Андрій (Горак),
єпископ Львівський
і Дрогобицький.
Львів, 1992 р.*

Через півтора місяці після брутального порушення архієрейської присяги і переходу у філаретівський розкол єпископа Андрія (Горака) Священний Синод УПЦ обрав на Львівську кафедру законного правлячого архієрея. Ним став єпископ Августин (Маркевич), який протягом шістнадцяти років архіпастирського служіння не тільки подолав жажливі наслідки зради горе-розкольників, а й зміг відновити і налагодити життя єпархії згідно з канонічним устроєм Вселенської Православної Церкви.

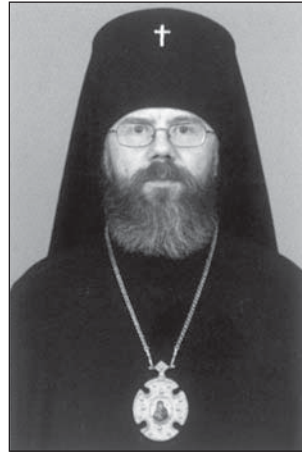
* * *

Архієпископ Августин (Адам Іванович Маркевич) народився 7 квітня 1952 року в с. Глушковичі Лельчицького району Гомельської області (Білорусія) в сім'ї православного священника.

Після закінчення середньої школи і медичного училища у 1971 році працював на станції швидкої медичної допомоги в м. Рівному. У 1971–1973 рр. проходив строкову службу в Збройних Силах. 1973 року вступив у Московську духовну семінарію, закінчив її у 1975 році по першому розряду і був прийнятий у Московську духовну академію, яку закінчив також по першому розряду, отримавши учену ступінь кандидата богослов'я за дисертацію «Уніатство: богословські аспекти».

1975 року архієпископом Дмитровським Володимиром (Сабоданом), (нині — Предстоятель Української Православної Церкви) був рукопокладений у сан диякона, а у 1976 році — у сан священника.

1977–1978 рр. — настоятель Свято-Георгіївської церкви в селі Білилівці Житомирської області. Протягом 1978–1992 рр. ніс пастирське служіння в місті Коростені спочатку другим священником у Покровській церкві, а потім її настоятелем. Рішенням Священного Синоду Української Православної Церкви від 16 вересня 1992 року митрофорному протоієрею Адамові Маркевичу після постригу в чернецтво і піднесення до сану архімандрита, визначено бути єпископом Львівським і Дрогобицьким.

*Августин (Маркевич),
архієпископ Львівський
і Галицький*

20 вересня 1992 року в храмі преподобних Антонія і Феодосія (Трапезному) Свято-Успенської Києво-Печерської Лаври Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Володимир (Сабодан), архієпископ Рівенський і Острозький [нині митрополит Дніпропетровський і Павлоградський Іриней (Середній)], єпископи Луганський і Старобільський [нині митрополит Луганський і Алчевський Іоаннікій (Кобзев)], Переяслав-Хмельницький [нині митрополит Хмельницький і Старокостянтинівський Антоній (Фіалко)] і Білоцерківський [нині на спокої Хустський і Виноградівський Іполіт (Хілько)] здійснили хіротонію архімандрита Августина (Маркевича) у єпископа Львівського і Дрогобицького.

1998 року піднесений до сану архієпископа, а рішенням Священного Синоду УПЦ від 5 листопада того ж року має титул «Львівський і Галицький». Від 26 лютого 1994 року — член Синодальної богословської комісії Руської Православної Церкви. У 1995–2002 рр. — духівник Спільки православних братств України. З 1996 року — голова Синодальної богословської комісії УПЦ, а з 6 грудня 1996 року — відповідальний за зв'язки Української Православної Церкви з Міністерством оборони, Міністерством Внутрішніх справ та інших збройних формувань України. 1997–2001 рр. —

духівник Спілки православної молоді України. З 1997 р. — відповідальний за діяльність Комітету взаємодопомоги і захисту Православ'я у західних областях України. З 1999 р. — голова Відділу УПЦ по взаємодії зі Збройними Силами й іншими військовими формуваннями України. З 1999 р. — голова Опікунської ради Українського відділення Міжнародного Фонду єдності православних народів. З 2001 р. — член Ради Собору слов'янських народів Білорусі, Росії і України, а також голова Всеукраїнської громадської організації «Путь православных».

З 2003 р. архієпископ Августин є повноважним представником Предстоятеля УПЦ у Верховній Раді України. З 2004 р. — викладач порівняльного богослов'я Почаївської духовної семінарії.

Чотири рази відвідував Святу Землю, три рази — Афон, у тому числі у складі офіційної делегації РПЦ у 2006 році.

Очоловав делегацію УПЦ на переговорах з УГКЦ у Відні (Австрія) 1998 р., а також делегацію РПЦ на переговорах з Ефіопською Церквою в>Addis-Abebe (Ефіопія) 2007 р., був членом комісії з діалогу між Руською Православною Церквою і Римо-католицькою церквою в Женеві (Швейцарія) 1994 р., і в Москві (Росія) 1995 р. Брав участь в міжнародних конференціях, нарадах, зустрічах: церковних, наукових, військових, з тюремного служіння та ін. Є постійним учасником Міжнародних загальноосвітніх Різдвяних читань і Всесвітнього Руського Народного Собору. Був головою Оргкомітетів міжнародних ювілейних церковно-світських конференцій в Почаєві, Києві, Криму та Запоріжжі, які відбувалися протягом 1996–2007 рр.

Лауреат премії Міжнародного Фонду святого Андрія Первозванного 1996 року. Нагороджений церковними орденами: преподобного Нестора Літописця, святого рівноапостольного князя Володимира II ступеня, орденом «Різдво Христове–2000» I ступеня, орденом Польської Православної Церкви святої рівноапостольної Марії Магдалини, орденом преподобних Антонія і Феодосія Києво-Печерських II ступеня, орденом Білоруської Православної Церкви преподобної Євфросинії Полоцької, орденом преподобного Сергія Радонезького II ступеня, а також державним орденом «Дружби» РФ. Має ряд відомчих нагород силових структур і громадських організацій. Нині під редагуванням владики Августина видається єпархіяльна газета «Світло Православ'я»¹⁰².

---

¹⁰² Додаток до газети «Світло Православ'я». — № 6 (152), 2007 р.

* * *

На той час філаретівці почали чинити справжні розправи над тими, хто зберігав вірність УПЦ. Вони насильно захоплювали храми, кілька разів нападали на Києво-Печерську та Почаївську Лаври, чинили блюзнірства над святинями.

На захист канонічного Православ'я самовіддано постали миряни, ченці, архієреї. Палким борцем з розколом став митрополит Макарій (Свистун), який у найгарячіші дні філаретівського шабашу зміг аргументовано донести до громадянського суспільства хибність та химерність розкольницького антиправославного запалу.

* * *

Митрополит Макарій (Леонід Микитович Свистун) (1938–2007) народився 14 вересня 1938 року в Києві в робочій сім'ї. 1956 року закінчив середню школу. 1960 року закінчив Київську духовну семінарію, а 1965 року — Московську духовну академію зі званням кандидата богослов'я за курсовий твір «Ченці-іконописці в історії староруського мистецтва». 1968 року закінчив аспірантуру при Московській духовній академії. Освіту продовжив за кордоном в Екуменічному інституті в Боссе (Швейцарія). З 1970 року — єпископ. Преосвященний Макарій був призначений керівником Канадською єпархією і в цьому ж році — тимчасово керуючим парафіями Московського Патріархату в США.

*Макарій (Свистун),
митрополит Вінницький
і Могилів-Подільський*

З 1978 по 1982 рік — єпископ Уманський, вікарій Київської єпархії Українського екзархату РПЦ. 1979 року возведений в сан архієпископа. З 1982 по 1990 рік — керуючий Івано-Франківською і Коломийською єпархією. 1992 року призначений керуючим Вінницької і Брацлавської єпархії; а 1994 року, у зв'язку з розділенням єпархії на дві, — правлячим архієреєм Вінницької і Могилів-Подільської єпархії.

Надзвичайні здібності, глибокий розум, різносторонні знання євро-

пейської культури, історії, філософії, знання мов дозволили йому завоювати авторитет у церковному середовищі. Багато років він представляв Російську Православну Церкву на найбільших міжнародних релігійних форумах, управляв православними єпархіями в Канаді та США, був офіційним представником Патріарха Московського і всієї Русі при Всесвітній Раді Церков. Митрополит Макарій побував в десятках країн світу, мав величезний досвід у вирішенні міжконфесійних питань, міг дати глибокий аналіз церковних, міжцерковних, церковно-державних проблем, завжди вражав відвертістю, оригінальністю думки, спостережливістю. Нагороджений вищими нагородами Помісних Православних Церков. Людина приваблива й інтелігентна, митрополит Макарій проявляв завидні стійкість та мужність, коли йшлося про рідну Церкву, її гідність. Коли у червні 1992 року бойовики розгромили й захопили Лавру, завдяки енергійним діям владики Макарія Лавра була звільнена, а погромники — арештовані. Коли наступного після погрому ранку, заступник міністра МВС генерал-полковник Валентин Недригайло прибув до Києво-Печерської Лаври переконувати ченців і віруючих підкоритися волі Президента Кравчука і Філарету, він натрапив на непохитного архіпастиря. Звертаючись до тисяч православних, які зібралися у Дальніх печер, він призвав земляків-киян бути вірними Матері-Церкві, Харківському Архієрейському Собору і новообраному Предстоятелю УПЦ — Блаженнішому Митрополиту Володимирі. «Ідіть в усі храми та монастирі Києва і оголосіть, що Філарет — самозванець, погромник і злочинець», — говорив владику Макарій, не переймаючись тим, що поряд стояли міліційні генерали і посланці Президента.

Перебуваючи на Вінницькій кафедрі, владику Макарій направив всю свою енергію на відродження Православ'я на Поділлі. За 15 років у декілька разів збільшилася кількість православних громад. Своім особистим прикладом, невтомною працею він свідчив про те, що сповідував. «Якщо людина віруюча, то цією своєю вірою і святістю вона освячує не тільки своє буття, кожний крок і кожний свій вчинок, вона освячує і все те, що її оточує. Інші люди відчувають цю благодать і, доторкаючись до неї, стають кращими», — говорив він.

Владика Макарій разом з паствою щорічно здійснював 25-кілометровий піший Хресний хід до калинівського Хреста — місця, де від кулі червоноармійця закровоточило розп'яття Спасителя. Він постійно відвідував глухі

і вимираючі села, де службою Божою, спільною молитвою і проповіддю підтримував віруючих. Не залишав він цієї праці і після того, як його здолала важка недуга. Не дивлячись на застереження лікарів, владики постійно їздив по парафіях, служив і молився. Його умовили зробити операцію в Німеччині, проте після реабілітації стався інсульт, від якого він 4 червня 2007 року відійшов до Господа.

Українська Православна Церква втратила чудового архієрея, богослова і церковного діяча, якого гаряче любила паства і поважали всі, хто хоч раз мав нагоду з ним спілкуватися. Митрополит Макарій похований біля стін Спасо-Преображенського кафедрального собору Вінниці.

* * *

У жовтні 1992 р. Мстислав на бланку «Патріаршої канцелярії УАПЦ в США» видає «Звернення до єпископату, духовенства та всіх вірних УАПЦ», в якому оголошує себе єдиним законним главою УАПЦ, закликає не визнавати позбавленого сану Філарета (Денисенка) і новоутвореної УПЦ-КП та зберігати вірність УАПЦ. У Зверненні повідомлялось також про позбавлення сану Антонія (Масендича) і Володимира (Романюка), які обманним способом вчинили це «об'єднання» від його імені. Першими на цей заклик відгукнулися члени «Вищої Церковної Ради» УПЦ-КП — «протоієрей» Володимир Ярема, голови Львівського і Харківського братств Б. Рожак і Ю. Ісіченко, редактор газети «Наша віра» Є. Сверстюк і група інтелігенції. Вони й утворили кістяк автокефальних опозиціонерів, на основі якого знову відродилася УАПЦ, тепер вже формації 1993 року.

Оскільки 10 серпня 1992 р. уряд Л. Кравчука перереєстрував УАПЦ на УПЦ-КП, визнавши останню правонаступницею УАПЦ, то УАПЦ юридично припинила своє існування. При цьому влада незалежної України категорично відмовлялася реєструвати відновлену УАПЦ, яку «митрополит» Філарет та інші колишні «ієрархи» УАПЦ оголосили розкольницькою, а всіх її прихильників (у тому числі і «протоієрея» Володимира Ярему) позбавили сану і відлучили від церкви. Тому, отримавши від Мстислава благословення на чергове відродження УАПЦ, «протоієрею» Володимирі Яремі, як і у 1989 році, довелося починати все з початку, в умовах відсутності державної реєстрації, жорсткого тиску з боку молоді української демократії та цькування державної церкви Л.Кравчука УПЦ-КП.

Не зважаючи на зусилля уряду Л. Кравчука не допустити приїзду до

України «патріарха» Мстислава, у листопаді 1992 р. останній, як приватна особа, все ж таки приїжджає із США до України, починає об'їжджати єпархії УПЦ-КП, зустрічатися з «духовенством» і віруючими, закликаючи їх не визнавати самозваного «заступника патріарха».

Своїм указом Мстислав відновлює структури УАПЦ, але, оскільки жодного «єпископа» у нього не було (служити і, отже, висвячувати Мстислав на той час вже не міг за станом здоров'я), на чолі церкви він ставить забороненого в служінні одруженого протоієрея Володимира Ярему. За короткий час навколо відновленої УАПЦ об'єднуються понад 100 парафій, які відмовлялися коритися Філарету (Денисенку) і продовжували вважати своїм «патріархом» Мстислава (Скрипника). Одним з головних звинувачень, які вони адресували Філаретові, був той факт, що «Філарет є колишнім агентом КДБ і радянським провокатором», а тому вони не можуть йому підкорятися. Показово, що жоден з колишніх ієрархів УАПЦ тоді не наважився піти за Мстиславом і Володимиром Яремою, зберігаючи вірність Філарету і УПЦ-КП.

15 грудня 1992 року в Києві відбувся «Архієрейський собор» УПЦ-КП, в якому взяли участь 17 «ієрархів». На «собор» був запрошений і «патріарх» Мстислав, який перебував на той час у Києві, але він (не зважаючи на те, що до нього тричі посилали делегацію з трьох «архієреїв», які його запрошували взяти участь в соборі) категорично відмовився прийти. Мстислав оголосив цей «собор» незаконним і недійсним. Розкол остаточно сформувався. Проте Філарет, як і раніше, продовжував офіційно титулувати себе «заступником патріарха».

Характерно, що, відмовившись відвідати «собор» УПЦ-КП, Мстислав був офіційно присутній на церемонії перепоховання праху кардинала Йосипа (Сліпого), в 1992 р. привезеного з Риму, у Львівському кафедральному соборі святого Юра, взяв участь в його відспівуванні і навіть поклав земний уклін перед тлінними останками уніатського «патріарха»¹⁰³.

Дещо пізніше, коли Мстислав вже повернувся у США, до «протоієрея» Володимира Яреми перейшов від Філарета колишній «єпископ» УАПЦ «чекалінської спадкоємності» Михайло (Дуткевич). Він відмовився прий-

---

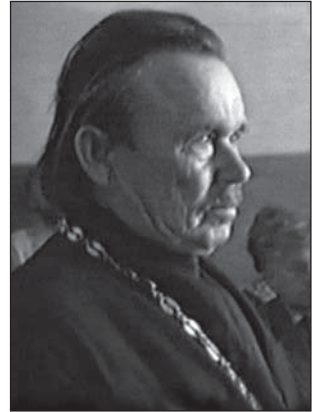
¹⁰³ www.catacomb.org.ua (Раздел «Расколы, секты». Историческая справка. 27.02.2007).

мати пересвячення від Філарета і був переведений ним з Уманської до Кіровоградської «єпархії», яка існувала лише на папері. Слідом за ним, у 1993 році до гурту Володимира Яреми і Михайла (Дуткевича) прилучився ще один колишній «єпископ» УАПЦ Петро (Петрусь) — свого часу активний учасник «Об'єднавчого Собору» 1992 року, за що незабаром був піднесений Філаретом до сану «архієпископа Львівського».

Причиною розбрату між «архієпископом» Петром (Петрусем) та «митрополитом» Філаретом (Денисенком) стало те, що після переходу з УПЦ в УПЦ-КП єпископа Львівського Андрія (Горака), Філарет віддав перевагу останньому, як старому і перевіреному функціонеру, відмовившись підпорядкувати його Петру (Петрусь), і розділивши 8 вересня 1992 р. Львівську єпархію на дві частини. При цьому єпископ Андрій теж був піднесений до сану «архієпископа», а місцем його кафедри і Єпархіального управління був визначений Покровський собор у Львові.

Після переходу Петра (Петруся) в новоутворену УАПЦ, 95-річний «патріарх» Мстислав прислав із США указ про призначення його «патріаршим місцеблюстителем», а «заступник патріарха» «митрополит» Філарет (Денисенко) відлучив Петра (Петруся) і Михайла (Дуткевича) від УПЦ-КП¹⁰⁴.

Таким чином, на початку 1993 року назрівав новий розкол, тепер уже в самому розколі. Матеріали, опубліковані в газеті «Київський патріархат», перший номер якої був приурочений до роковин створення УПЦ-КП, нещадно таврували всіх тих, хто не визнавав законність утворення УПЦ-КП. Непокірних автокефалістів філаретівці позбавляли сану, забороняли в служінні та погрожували їм «всенародним гнівом». Особливо дісталось одному з перших автокефальних діячів «священику»

*«Митрополит»
Михайл (Дуткевич)
заснував
«Українську апостольську
православну церкву»
в 2001 р.*

¹⁰⁴ www.catacomb.org.ua (Раздел «Расколы, секты». Историческая справка. 27.02.2007).

Юрію Бойко. У статті «Збережемо чистоту святого православ'я та єдність української православної церкви», що вийшла з-під пера діячів Чину Святителя Іларіона, наголошується, що 9 березня 1993 року, рішенням розширеного засідання «Священного синоду» УПЦ-КП, «священника» Юрія Бойка, який «є людиною малоправославною і очевидно малоцерковною», позбавлено «священницького сану»¹⁰⁵.

До тиску на прибічників автокефалії з боку держави додалась настійлива пропаганда мюнхенського рупору демократії — радіостанції «Свобода», редакція якої кардинально змінила ставлення до «національної» автокефальної церкви в Україні. Ось про що й шлося на її хвилях: «Сьогодні противники об'єднаної української церкви виступають за відродження УАПЦ. Навіщо? Адже Автокефальна Церква відіграла свою роль, а в такому вигляді, який вона мала до об'єднання, її вплив на мільйони українських православних носив швидше декларативний характер»¹⁰⁶.

Філарет, з мовчазної згоди Володимира (Романюка), став впроваджувати практику заміни посадовців в колишніх атокефальних громадах своїми людьми. Так, 19 вересня 1993 року, на «Парафіяльних зборах» громади храму Святого Миколая (Притиска) з своїх посад були зміщені Голова парафіяльної ради Лариса Лохвицька і скарбник Тетяна Битченко (дружина Анатолія Битченко). Здавалося б нічого особливого, якщо не зважати на те, що саме ці люди були ядром «Комітету з відродження УАПЦ». На посаду Голови парафіяльної ради цієї парафії було поставлено Геннадія Друзенко¹⁰⁷. У боротьбі за владу одна генерація розкольників стала витіснити іншу.

У Києві Філарет продовжував керувати від імені Мстислава (Скрипника), приховуючи від громадськості його протести, в той час як на Заході України понад 500 парафій Львівщини прилучилися до відлучених Філаретом «архієпископа» Петра (Петруся) і «протоієрея» Володимира Яреми, визнаючи своїм «патріархом» лише Мстислава та ігноруючи Філарета. Вони наполягали на збереженні старої назви — УАПЦ. Весною 1993 року відбулося остаточне розмежування УАПЦ і УПЦ-КП. Черговий розкол, як такий, офіційно сформувався лише після смерті «патріарха» Мстислава

---

¹⁰⁵ «Киевский Патриархат». — № 1. — Киев, 1993. — 3 с.

¹⁰⁶ Максим М'якенький. Прес-реліз. — № 4. — УПЦ-КП. — січень 1993 р.

¹⁰⁷ «Киевский Патриархат». — № 4. — Киев, 1993. — 5 с.

(Скрипника), який помер на 96-му році життя 11 червня 1993 року у м. Грісбі (Канада) і був похований у Саут Банд Бруку (США)¹⁰⁸.

Після смерті «патріарха» Мстислава «собор» УАПЦ, не погоджуючи своїх дій ні з Філаретом, ні з групою В.Яреми — П.Петруся, новим главою УАПЦ в США і діаспорі обрав «митрополита» Костянтина (Багана) (нар. 1936 р.). З цього часу почався фактичний розрив між автокефальними групами в Україні і УАПЦ в діаспорі, представники якої, розчарувавшись у своїх недавніх побратимах з пострадянської України, більше не довіряли їм.

Незважаючи на настійливі намагання з боку як Філарета (Денисенка) і Володимира (Романюка), так і Володимира Яреми об'єднатися з автокефалістами в діаспорі, їм це більше не вдалося. «Митрополит» Костянтин (Баган), який народився і виріс у США, повів абсолютно нову лінію і, дистанціювавшись від розколів і скандалів, у фактично чужій йому Україні, став шукати шляхи входження власної нечисленною і неканонічною емігрантської групи до складу Константинопольського Патріархату¹⁰⁹.

Таким чином, хоча УАПЦ у США, УАПЦ в Україні та УПЦ-КП існують окремо, лідери кожної з них вважають себе наступниками «патріарха» Мстислава (Скрипника).

Очевидно, що УПЦ-КП було утворено в 1992 році з грубими порушеннями державних законів і Статуту Української Православної Церкви. Генеральними прокурорами України (В.Шишкіним та М.Потєбенько) двічі висловлювався протест з вимогою припинення діяльності УПЦ-КП.

Ліквідація УАПЦ у 1992 році стала особистою трагедією для її «патріарха» Мстислава (Степана Скрипника; †1993)

¹⁰⁸ Українська автокефальна церква: Історичний нарис про церковний розкол на Україні. — Почаїв, 1995. — 30 с.

¹⁰⁹ www.catacomb.org.ua (Раздел «Расколы, секты». Историческая справка. 27.02.2007).

20 серпня 1993 року Генеральний прокурор України В. Шишкін опротестував ухвалу Держкомрелігій від 20 липня 1992 року про реєстрацію УПЦ-КП, вказавши на численні грубі порушення законодавства, і припинив дію згаданої ухвали. Довести до кінця справу скасування цієї незаконно створеної організації В. Шишкін не встиг, оскільки був усунений з посади. Подальша серія змін у керівництві Генпрокуратури надовго відхилила вирішення проблеми відновлення законності по відношенню до УПЦ. Це дозволило розкольникам за рахунок незаконно привласнених коштів і майна УПЦ організувати справжню фінансову імперію, до якої входять політичні, комерційні і фінансові структури з сумнівною репутацією¹¹⁰.

Завдяки дружбі з мером Києва О.Омельченко, Філарет оформив як свою приватну власність не лише приміщення Екзархату по вул. Пушкінській, 36, але й церкву Богородиці Пирогощі на Подолі і навіть кафедральний Свято-Володимирський собор з унікальними розписами Котарбинського, Сведомського, Нестерова та Васнецова. Потужні зв'язки Філарет мав також у фінансових колах, силових структурах та дипломатичних представництвах. При Філаретовій «патріархії» на Пушкінській, 36, на повну потужність працює візова контора, де перевірені фінансистки Ганна Іванівна Зіміна та Ольга Петрівна за оформлення кожної візи беруть великі суми у валюті. Філарет також є засновником і власником контрольного пакету акцій банку «АЖІО»¹¹¹.

Проте, основні фінансові активи «святішого» розміщені за кордоном. Архієпископ Вашингтонський Антоній (Щарба) (нар. 1947 р.) повідомив засобам масової інформації про розміщення Філаретом 350 мільйонів доларів на рахунках у банках США та Гонконгу. Згідно з даними колишнього керівника «Відділу зовнішніх церковних зв'язків» УПЦ-КП «архімандрита» Вікентія (Місюка) Філарет володіє 14-ма рахунками у США. «Архімандрит» Вікентій також особисто займався, за дорученням Філарета, розміщенням 500 мільйонів доларів у банку Ватикану в Європі¹¹².

---

¹¹⁰ www.orthodoxy.org.ua (Церковный раскол и Генеральная прокуратура Украины (из хроники правового беспредела)).

¹¹¹ www.pravoslavuye.org.ua (Бывший руководитель ОВЦС УПЦ-КП архимандрит Викентий...)

Не відставали від філаретівців щодо банківських справ і автокефалісти. «Патріарх» Мстислав (Скрипник), перебуваючи у далекій Америці, заклопотаний справами чергового відродження автокефалії, довірив вести господарські справи вірним своєї церкви в Україні. Автокефалістам-прагматикам захотілося використати в приватних цілях віру українців в Ісуса Христа і трохи підзаробити на залишках людської довіри й певного громадського впливу вже тонучого у чварах між своїми псевдоєрархами неорелігійного розкольницького угруповання під назвою «УАПЦ» (воістину «...єрархія, що вичерпалася в єдності, відображає не Троїчне буття, а комерційну асоціацію, члени якої відрізняються тільки кількістю приналежних кожному акцій. — *Свяц. Павло Адельгейм. «Догмат о Церкви в канонах и практике»*). За благословенням тогочасного керівництва УАПЦ, у приміщеннях, виділених для функціонування Патріаршої Канцелярії цього «релігійного об'єднання», було засновано «Міжнародний акціонерний комерційний «Християнський банк», який знаходився за адресою: м. Київ, вул. Трьохсвятительська, буд. № 6. (Дата реєстрації банку: 1 квітня 1993 р. Дата відкриття банку: 1 квітня 1993 р. МФО:321488. Код ЄДРПОУ:19357207. [Інформація з реєстру НБУ]. До цього часу один з телефонів т.з. «Патріархії УАПЦ» співпадає із телефоном колишнього головного бухгалтера банку: (044) 228-41-82). Стояли за цією брудною справою брати Олег та Святослав Заставські.

Про те, що керівництво автокефально-фінансової установи з богопротивною, по суті, назвою «Християнський банк» і не думало чесно заробляти лихварством (нехай навіть всупереч Апостольським і святоотцівським настановам та Святим канонам), а тільки блюзнірством, обманом й спекуляціями на довірі людей, промовисто свідчить його діяльність, яка довела не тільки до скандального банкрутства, але й до відкриття кримінальних справ щодо головних фігурантів і потрапляння особливо «свідомих» автокефальних фінансистів до київської Лук'янівської тюрми.

Втім, цей комерційний проект при УАПЦ, як і багато інших (далі були: видавнича справа (видавництво Святого Письма з ухилом на друкування горілчаних етикеток), торгівля антикваріатом (ікони та релігійні картини

¹¹² www.pravoslavye.org.ua (Бывший руководитель ОБЦС УПЦ-КП архимандрит Викентий...)

сумнівного походження), перепродаж закордонної благодійної гуманітарної допомоги (так званої «гуманітарки») і т. д. і т. п.), лише поглибив суперечності, чвари, взаємне поборювання амбіцій та заздрість в надрах деморалізованої «автокефалії».

Домінуючою «фішкою» цієї міжнародної бізнес-установи була: а) легалізація в Україні фінансової допомоги діаспори, що надавалася УАПЦ «під «патріярха» (іноді навіть не тільки на церковні справи, а просто для банальних майнових та фінансових спекуляцій); б) операції з конвертації кредитних ресурсів Національного банку (які надавались тільки «своїм» банкам, або за 50-відсоткові «відкати», тобто хабарі) у тверду валюту, з поверненням через деякий час первинної суми у національній валюті, що при шаленій тогочасній інфляції (до 1000%) давало величезні надприбутки, звичайно ж за рахунок ще більшого зубожіння, горя та нещастя простих людей (здебільшого чесних православних мирян), які не займалися такими «заробітками». Навіть працівникам відділів «Патріархії» УАПЦ під час отримання зарплати підсовувались на підпис кредитні зобов'язання, після чого, через деякий час їм приходили рахунки про погашення ніби-то взятого грошового кредиту! Коли банк прогорів, щоб приховати сліди, довірливим людям не повертали трудових книжок, мовляв, — вони і не працювали... Що казати, хлопцям так сподобалося наживатися, використовуючи при цьому ім'я Ісуса Христа, що коли помер «патріарх» Мстислав і на його місце обрали «патріарха» Димитрія (Ярему), то останньому навіть не знайшлося місця в приміщеннях рідної «Патріархії» і для його проживання було арендовано квартиру на Теремках. Про таких «навколоцерковних дільців» колись говорив один з Отців Церкви свт. Григорій Неокесарійський: «А що під час навали варварів, серед таких утисків й такого плачу, деякі зухвало цей час, усім загрозований погібеллю, воліють вважати для себе часом користі, — так це властиво людям нечестивим і богоненависним, що дійшли до крайнього ступеня мерзенності. Тому справедливим вважається всіх таких відлучити від Церкви, щоб не накликати гнів (Божий. — *свщ. Р.Я.*) на весь народ, і насамперед, на самих предстоятелів, що попускають таке. Боюся, — як говорить Письмо, — „... разом із собою погубить нечестивий праведного“ (Бут. 18:23). Тому що Писання говорить: „знайте, що ніякий блудник, або нечестивий, або користолобець, що є ідолослужителем, не може наслідувати Царства Христа й Бога“» (Еф. 5:5).

Відомо, що на останні гроші безправних і обдурених вкладників банку (треба думати парафіян УАПЦ, своїх «співпричасників». — *св. Р.Я.*), горе-банкіри «ушкварили» в одному з ресторанів Києва грандіозний «прощальний бенкет». Що ж, цілком закономірний «християнський» вчинок, як і сам банк!

Після досить тривалого розслідування і покарання братчиків-банкірів Національний банк України виключив з державного реєстру «Християнський банк»¹¹³.

Жалюгідна спроба статусного самоствердження УАПЦ через заснування МАКБ «Християнський банк», є однією з найганебніших сторінок новітньої історії розколів в Україні.

26 лютого 2002 року Генеральна Прокуратура України черговий раз опротестувала рішення Ради у справах релігій при Кабінеті міністрів України від 20.07.1992 р., на підставі якого була зареєстрована УПЦ-КП, як таке, що суперечить положенням закону України «Про свободу совісті і релігійні організації». Протест Генпрокуратури припинив дію опротестованого акту і підлягав обов'язковому розгляду в 10-денний термін. Згідно висновку Генеральної прокуратури, так званий «Всеукраїнський православний собор», який проходив 25–26 червня 1992 року, не був уповноваженим засновувати УПЦ-КП. Приводом для подачі протесту був депутатський запит 65-ти депутатів, ініційований Катериною Самойлік, щодо порушення кримінальної справи за фактом привласнення керівництвом УПЦ-КП коштів і майна Української Православної Церкви. Один з ініціаторів запиту, лідер комуністів Петро Симоненко, заявив, що грошей і майна було привласнено на загальну суму 4,3 млрд. радянських карбованців. Проте, розглянувши протест Генпрокуратури, Державний комітет у справах релігій відмовив у його задоволенні¹¹⁴.

¹¹³ www.elvisti.com/a/bank/20020816

¹¹⁴ Зеркало недели. — 2004. — № 7 (482). — 21–27 февраля.

*Маючи очі, не бачите?
Маючи вуха, не чуєте?
(Мк. 8:18)*

У сім'ї «Київських патріархатів»

Уже на похоронах Мстислава делегатам, які прибули з України, дали зрозуміти, що УАПЦ у США і діаспорі не збирається мати з ними нічого спільного. Ось як про це повідомлялося у довідці канцелярії «патріархії» УАПЦ: «Делегація УАПЦ на похоронах патріарха дізналася, що митрополита рада УАПЦ у США більше не вважає себе канонічно пов'язаною з УАПЦ в Україні». На прохання висвятити для УАПЦ в Україні нових єпископів, ієрархи УАПЦ у США відповіли відмовою.

Після повернення із США «архієпископ» Петро (Петрусь) та «єпископ» Михайло (Дуткевич) самі висвячують на «єпископів» Феоктиста (Пересада) та Ігоря (Ісиченка). «Архієрейський собор» УАПЦ, у зв'язку з розривом відносин з УАПЦ у США і діаспорі, обирає власного «Місцєблюстителя патріаршого престолу» — «архієпископа» Петра (Петруся). Згідно зі «Статутом», вибори предстоятеля УАПЦ повинні були відбутися не пізніше 11 вересня 1993 року. Єдиним кандидатом з «архієреїв», який досяг необхідного віку (40 років), був Михайло (Дуткевич). Тому «архієпископ» Петро (Петрусь) запропонував просити «протоієрея» Володимира Ярему та його дружину Юлію прийняти чернечий постриг, «щоб отець протопресвітер міг отримати єпископське свячення і очолити церкву»¹¹⁵.

Надзвичайна поспішність в таких діях була обумовлена побоюваннями, що УПЦ-КП завчасно нанесе контрудар. Дізнавшись, що в УПЦ-КП готуються до обрання свого «патріарха», «архієреї» Петро (Петрусь), Михайло (Дуткевич) і поставлені ними Феоктист (Пересада) та Ігор (Ісиченко), щоб врятувати новоутворену УАПЦ, наважуються поставити в «патріархи» УАПЦ «протоієрея» Володимира Ярему. З цієї метою у Львові зібрався «собор єпископів» УАПЦ і умовив старого священика розлучитися з своєю

---

¹¹⁵ www.catacomb.org.ua (Раздел «Расколы, секты». Историческая справка. 27.02.2007).

*«Інtronізація патріарха» УАПЦ
Димитрія (Яреми),
«архієпископ» Петро (Петрусь)
(у білому колі).
Київ, 14 жовтня 1993 р.*

дружиною і прийняти постриг з ім'ям Димитрій. Під час постригу один із синів отця Володимира Яреми прибіг до церкви і став умовляти «єпископів» передумати і знайти іншого кандидата. Проте на прохання сина В. Яреми ніхто не зважав.

Отже, шлях від одруженого «священника» до «патріарха» отець Ярема пройшов за два тижні. Запрошені на «собор» ієрархи УАПЦ у США і діаспорі приїхати відмовилися. «Інtronізація патріарха» УАПЦ Димитрія (Яреми) відбулася 14 жовтня

1993 року у стародавньому київському храмі Спаса на Берестові. На ній був присутнім лише ректор семінарії з Саут Банд Бруку (США). Так Димитрій (Ярема) (1915–2000) став «патріархом» УАПЦ¹¹⁶.

УПЦ-КП проголошення Димитрія (Яреми) «патріархом» офіційно оголосила неканонічним самочинством і розколом, в черговий раз піддавши всіх учасників «собору» відлученню. Не визнав цього акту і уряд Л. Кравчука, який підтримував лише «митрополита» Філарета і тому відмовляв УАПЦ в реєстрації.

Проте відданість Кравчука Філаретові не була сліпою. Він на той час вже зрозумів, що «патріаршество» Михаїла Антоновича узаконити йому не вдасться, але ще сподівався

*Димитрій (Ярема),
«Патріарх Київський
і всієї України».
(1993–2000 рр.)*

¹¹⁶ Українська автокефальна церква: Історичний нарис про церковний розкол на Україні. — Почаїв, 1995. — 30 с.

легітимізувати створений ним «Київський патріархат». Для цього Леонід Макарович навіть зважився пожертвувати своїм кумом і запропонувати патріарший куколь єпископу Константинопольського патріархату Всеволоду (Майданському) (Всеволод народився у 1927 р. у м. Калиш (Польща). Закінчив медичний коледж у Нью-Йорку. У 1985 р. — «дияконська та священницька хіротонія». У 1987 р. — «хіротонісований» в сан «єпископа Скопельського». У 1997 р. возведений в сан архієпископа і з 1997 р. — архієрей Української православної церкви в США та Канаді. Помер у 2007 р. в Чикаго (США)). За два дні до «помісного собору» УПЦ-КП, за наказом Президента Л.Кравчука, до Стамбулу прибув Віце-прем'єр-міністр України

*Всеволод (Майданський),
архієпископ Скопельський
(Pangratos
Kolomijcew-Majdanski)*

Микола Жулинський. Високоповажний урядовець приїхав просити благословення Константинопольського Патріарха Варфоломея (нар. 1940 р.) на участь Всеволода (Майданського) у виборах розкольницького «патріарха». Патріарх Варфоломей відповів Жулинському, що із задоволенням віддав би Всеволода, якби його обрали главою УПЦ-КП, але для цього потрібні: по-перше, згода Московського Патріархату, по-друге, усунення від церковної діяльності позбавленого сану Філарета, а по-третє, це — неможливо, оскільки кафедра Предстоятеля Української Православної Церкви після обрання та визнання світовим православним загалом главою УПЦ Митрополита Володимира (Сабодана), не є вакантною.

Згодом на Україні ієрархи Константинопольського Патріархату, порушуючи церковні канони, неодноразово молилися з розкольницькими лжеєпископами. Так, у 2000 році архієпископ Всеволод (Майданський) брав участь у похованні «патріарха» УАПЦ Дмитрія (Яреми) і звершував заупокійні молитви по ньому. У березні 2005 року на зустрічі з українським Президентом Віктором Ющенко архієпископ Всеволод заявляв, що Константинопольський Патріархат не визнає Україну частиною канонічної території Московського Патріархату. Ця заява згодом не була ні підтверджена, ні спростована Константинопольським Патріархатом у відповідь на відповідний запит із Москви.

5 червня 2006 року два ієрархи Константинопольського Патріархату молилися за недільною літургією, яку відправляв «архієпископ Львівський» УАПЦ Макарій (Малетич) (нар. 1944 р.). Це були архієпископ Скопельський Всеволод (Майданський), який проживав у Чикаго, ієрарх УПЦ в США, яка знаходиться під юрисдикцією Константинопольського Патріарха, а також єпископ Телміський Іларіон (Рудник) (нар. 1972 р.), якому Константинопольська Патріархія доручила опікування українців, які проживають в Португалії та Іспанії.

Метою перебування представників Константинопольського Патріархату було відкриття подвор'я (офіційного представництва) Константинопольського Патріархату у Львові. Подвор'я планувалося відкрити в Успенській церкві, яку захопили представники УАПЦ у 1989 році (до цього в храмі діяла парафія УПЦ Московського Патріархату). Таким чином, проводили деструктивну політику, орієнтовану на розрив єдності між православними віруючими України та Росії. Але цього святотатства не відбулося, так як Українська Православна Церква засудила закулісні угоди¹¹⁷.

Філарет не міг змиритися з фактом, що новим «патріархом Київським» обрано не його і 21 жовтня 1993 року зібрав у Києві «собор» УПЦ-КП, на якому «патріархом Київським» було обрано Володимира (Романюка)¹¹⁸.

Звичайно, Філарет бажав особисто бути обраним «патріархом», але у нього було багато супротивників, і якби він став «патріархом», то багато парафій відійшло б до «патріарха» Яреми. До того ж, обраний «патріарх Київський» Володимир (Романюк) (1925–1995), не маючи ні адміністративного досвіду, ні впливу, став «іграшкою» в руках Філарета.

Слід зазначити, що окрім Володимира (Романюка), висунення своєї кандидатури домагався також «керуючий справами» УПЦ-КП «митрополит» Антоній (Масендич), проте йому відмовили через його молодий вік — 32 роки, що мало не спричинило нового розколу. Прихильників Антонія тоді вдалося умовити підтримати Володимира (Романюка). Висував свою кандидатуру також Іоанн (Боднарчук), який перейшов на той час до УПЦ-КП.

Отже, більшістю голосів, новим главою УПЦ-КП, як і очікувалося, було обрано Володимира (Романюка) з титулом «Патріарх Київський і

¹¹⁷ www.eparhia.ru (Служба новостей проекта «Епархии»).

¹¹⁸ Українська автокефальна церква: Історичний нарис про церковний розкол на Україні. — Почаїв, 1995. — 30 с.

*«Інtronізація патріарха» УПЦ-КП
Володимира (Романюка).
Київ, 21 жовтня 1993 р.*

ми «єпископами» була прийнята «в суцому сані» до складу УПЦ-КП. У цьому в черговий раз виявилася віросповідно-єклезіологічна єдність та спадкоємність нинішньої УПЦ-КП від самосвятсько-липківської УАПЦ 1921 року з її єретичними «Київськими канонами».

Після обрання «патріархом» УПЦ-КП Володимира (Романюка) виникла нова криза, викликана спробами Філарета (Денисенка) взяти управління церквою під свій контроль. У результаті боротьби за владу і управління фінансовими потоками в УПЦ-КП утворився черговий розкол. Один з ініціаторів «Об'єднавчого Собору» 1992 року, «керуючий справами» УПЦ-КП «митрополит» Переяславський і Січеславський Антоній (Масендич), а також ще четверо ієрархів УПЦ-КП: «архієпископ» Вінницький і Брацлавський Спиридон (Бабський), «єпископи» Харків-

всієї Руси-України». При цьому за Філаретом було залишено отриманий ним в УПЦ титул «Блаженніший Митрополит Київський і всієї України», до якого тепер додалась посада «заступника патріарха».

Вартий уваги також той факт, що в «інtronізації» Володимира (Романюка), яка відбулася у соборі Святої Софії, брав участь «єпископ» Олександр (Биковець) із США, який представляв «УАПЦ-Соборноправну». Ідеологія американських соборноправників ґрунтується на липківських «Київських канонах» 1921 року. Пізніше ця група з кількома самосвятськи-

*Володимир (Романюк),
«Святійший Патріарх
Київський
і всієї Руси-України».
(1993–1995 рр.)*

ський і Полтавський Роман (Попенко), Овруцький Софроній (Власов) і Яготинський Іоанн (Сіопко) — менш ніж через півтора роки після «об'єднання» нарешті усвідомили неканонічність УПЦ-КП і звернулися з покаєнням в УПЦ.

Після покаєння Спиридон (Бабський), Роман (Попенко) і Софроній (Власов) стали священниками УПЦ¹¹⁹. Антоній (Масендич) та Іоанн (Сіопко) були висвячені на єпископів: Антоній (†2001), який пішов у розкол з Ставропольської єпархії РПЦ, був прийнятий назад і став єпископом Барнаульським і Алтайським (РПЦ); а Іоанн (Сіопко) (нар. 1964 р.) [нині архієпископ Херсонський і Таврійський (УПЦ)]. Всього ж за півтора роки з моменту виникнення УПЦ-КП її покинуло 12 лжеархієреїв¹²⁰.

*Єпископ
Іоанн (Сіопко)*

Для творців «Київського патріархату» було важливо, аби «духовенство» і віруючі їх конфесії не усвідомили, що вони опинилися в ізоляції від Вселенської Православної Церкви. За вказівкою позацерковних сил, задля надання своєму розколові видимості «явища світового масштабу» Філарет почав створювати «розкольницький інтернаціонал», приймаючи в свою церкву розкольників з різних країн світу. Так, у грудні 1993 року із Суздальського розколу (Росія) був прийнятий архімандрит Адріан (Старина) (нар. 1943 р.), якого 6 лютого 1994 року було «висвячено» Філаретом на «єпископа Богородського» [згодом переїхав з Росії до України, де нині є «митрополитом Дніпропетровським і Криворізьким», постійним членом «синоду» УПЦ-КП].

20 березня 1994 р. «патріарх Київський і всієї Руси-України Володимир (Романюк) видав «томос» про прийняття до УПЦ-КП на правах автономії неканонічної групи «митрополита Міланського» Євлогія (Hessler Klaus Augustin) (Італія) — католицького священника, позбавленого сану

¹¹⁹ www.catacomb.org.ua (Раздел «Расколы, секты». Историческая справка. 27.02.2007).

¹²⁰ Анисимов В. Не филаретствуя лукаво // Независимость. — 02. 08. 1995.

за членство в масонській ложі. До того ж маститому пройдисвітові було даровано титул «Блаженніший архієпископ Мілана, митрополит всієї Західної Європи і Канади». Разом із ним «Київський патріархат» придбав «митрополита Паризького» Михайла (Лярош), «архієпископа Оттавського» Лазаря (Пухкала) та ще декілька патріотів українського автокефального відродження — Lanza Luigi Mario, Alterio Ettore, Friggi Maurizio, Motta Giacomo, Rimaudo Nunzio, Capri Giuseppe, Casati Lawrence William, Ferrigno Giacomo, Ferreira dos Santos. Проте «митрополит» Євлогій незабаром оголосив себе «патріархом» і вбрався в такий самий куколь, як у Філарета, що й стало причиною розриву між ними. На початку 2000 р. Євлогій відійшов від УПЦ-КП, створивши власний «патріархат». Подальша доля підлеглого йому духовенства невідома.

*Євлогій (Клаус Хесслер),
«митрополит Мілана»,
у патріаршому кокулі*

Тим часом, поки розкольники в Україні намагалися залучити до своїх структур якомога більше «вірних» із Західної Європи та усього світу, автокефалісти української діаспори навпаки — робили все, щоб дистанціюватися від своїх єдиновірців з материкової України та їх бурхливої відроджувальницької справи. 7–10 квітня 1994 року в церкві св. Архістратиґа Михаїла в Генку (Бельгія) відбувся 7-й «Собор» УАПЦ в

діаспорі (шість «архієреїв»), скликаний на підставі ухвали «Ради Митрополії» від 28 грудня 1993 року. Головою УАПЦ в західній діаспорі було обрано «митрополита» Костянтина (Багана) з присвоєнням йому титулу «Блаженніший». Заступником обрано «архієпископа» Анатолія (Дублянського) з піднесенням його до сану «митрополита». На «Соборі» вирішено зберегти «статут» УАПЦ в західній діаспорі, ні в чому його не змінюючи. Було вирішено також направити до України комісію-делегацію для проведення переговорів з «ієрархами» двох «Київських патріархатів» — УАПЦ і УПЦ-КП, на предмет їх чергового

об'єднання. У результаті ніхто від них не приїхав і ніякої комісії від УАПЦ з діаспори в Україні не було¹²¹.

6 вересня 1994 р. Філаретом був прийнятий з США «єпископ» Олександр (Биковець). [Нині він «архієпископ Уманський» (м. Детройт, США)].

25 березня 2000 р. філаретівський синод видав «томос» про створення грецького екзархату на чолі з «архімандритом» Тимофієм (Кутальяносом) (1942–2004), «висвяченим» на «єпископа Корсунського». Після смерті «митрополита» Тимофія «грецький екзархат Київського патріархату» очолив 3 лютого 2006 року «єпископ Херсонський» Хризостом (Бакомітрос) (нар. 1950 р.).

Висвятивши нового «Екзарха всієї Греції», Філарет через українське МЗС звернувся до посла України з розпорядженням сприяти зміцненню позицій філаретівського «екзархату» в Греції. У результаті дій українського посла, вимушеного виконувати це розпорядження, Священний Синод Елладської Церкви зробив наступну заяву: «Свята Автокефальна Елладська Православна Апостольська Церква, так само як і вся повнота Помісних Православних Церков, з якими вона знаходиться в Євхаристичному Спількуванні, ніколи не визнавала існування в Україні Автокефального Православного Патріархату, у тому числі так званого «Київського Патріархату»¹²².

Філаретівський розкол намагався будь-якою ціною набрати ваги, без розбору поглинаючи все, що потрапляло в його орбіту, так що до середини 1995 року УПЦ-КП включала в себе майже дві тисячі парафій і близько 1300 «душпастирів»¹²³.

*Хризостом (Бакомітрос),
«єпископ Херсонський,
Екзарх Київського
Патріархату в Греції».
Греція, 2006 р.*

¹²¹ www.lavra.ua (Данилевський А. Хронологія).

¹²² Священний Синод Елладської Церкви. — Афины. — Прот. № 975 от 24.02.2006 г. — Вып. 557.

¹²³ Бюллетень АРІ. — № 28. — 10. 07. 1995.

У той же час, 5 червня 1995 року, Радою у справах релігій при Кабінеті міністрів України була відновлена реєстрація «Статуту УАПЦ». Тим самим автокефалісти відновили свій юридичний статус, втрачений ними внаслідок філаретівського «об'єднання» УАПЦ з УПЦ 25–26 червня 1992 року. Після трьохрічного свавілля влади незалежної України відносно УАПЦ відбулася її повторна легалізація. Перший раз УАПЦ була зареєстрована органами радянської влади 2 жовтня 1990 року.

За іронією долі, «патріархові» Володимир (Романюк), який вийшов з лона УАПЦ, але згодом зрадив її та пристрасно боровся проти тих, кого він вважав «залишками УАПЦ», довелося стати свідком її юридичного «воскресіння». Саме в цей період до нього приходить болісне усвідомлення фатальної помилки свого життя.

Втім, Романюк не довго судилося бути «патріархом київським». Він спробував здійснити перевірку фінансово-господарської діяльності «Київського патріархату» УПЦ-КП, яка перебувала у винятковій компетенції «митрополита» Філарета. Знаючи про те, що величезні кошти УПЦ зникли, коли Філарет був позбавлений влади Архієрейським собором УПЦ, Романюк підозрював, що ці суми були переведені в іноземні банки, що й хотів перевірити. Відносини між «патріархом» та його «заступником» Філаретом ускладнилися.

4 травня 1995 р. «патріарх» Володимир (Романюк), не витримавши тиску й маніпуляцій з боку Філарета (Денисенка), видав указ про його звільнення з посади «заступника патріарха» — за порушення субординації. Він також звернувся до столичного управління по боротьбі з організованою злочинністю МВС України з проханням надати йому цілодобову охорону і захист від звільненого ним «заступника».

Згодом «патріарх» Володимир (Романюк) взяв курс на зближення з «патріархом» Димитрієм (Яремою), оскільки обидва хотіли домовитися про чергове об'єднання двох церков — УПЦ-КП та УАПЦ — в єдину. Заради миру церковного вони були згодні на обрання нового «патріарха», але категорично виключали з числа кандидатів Філарета. Такі ж переговори під егідою нового Президента України Леоніда Даниловича Кучми (нар. 1938 р.) таємно велися і з УПЦ. Але 14 липня 1995 року «патріарх» Володимир (Романюк) раптово помер, прогулюючись столичним Ботанічним садом¹²⁴. До цього часу смерть «патріарха» Володимира для багатьох є

загадковою, так само, як і смерть «митрополита» Іоанна (Боднарчука).

Син «патріарха» Тарас Романюк, директор Центру демократичних реформ Роман Зварич (згодом міністр юстиції) і один з керівників братства Андрія Первозванного УПЦ-КП Володимир Котельницький заявили тоді про вірогідність насильницької смерті «патріарха», посилаючись на те, що на тілі покійного були знайдені численні синці та переломи ребер. Аналогічні заяви зробили також деякі «ієрархи» УПЦ-КП, зокрема Андрій (Абрамчук) і Мефодій (Кудряков).

Пізніше Володимир Котельницький, який намагався провести незалежне розслідування смерті «патріарха» Володимира (Романюка), разом з матір'ю був звірськи убитий в 1997 році у власній київській квартирі. Злочинців так і не було знайдено¹²⁵.

Після смерті «патріарха» Володимира (Романюка) Філарет оголосив себе «місцєблжустителем патріаршого престолу» (вже вдруге, перший раз він був місцєблжустителем Московського Патріаршого Престолу в 1990 році), а похорони «патріарха» перетворив у побоїще, відвернувши цим самим увагу громадськості від загадкової смерті Романюка. 17 липня 1995 року «синод» УПЦ-КП ухвалив рішення поховати «патріарха» на Байковому кладовищі. Уряд дав згоду. Але у вівторок, 18 липня, після «заупокійної літургії» ієрархи УПЦ-КП, за наполяганням Філарета, вирішили поховати покійного на території Софії Київської, спровокувавши зіткнення похоронної процесії із ЗМОПом. У народі цей день назвали «чорним вівторком»: у результаті зіткнення постраждало 18 «єпископів» і 26 «священиків» УПЦ-КП. Внаслідок чергової авантюри Філарета останки «патріарха» Володимира (Романюка) замість тихого Байкового кладовища промислительно знайшли вічний притулок на галасливому міському тротуарі поза стінами Софійського собору, явно символізуючи цим перебування розкольників поза церковною огорожею. Філарет навіть покійному Романюку мстився за його «незаплановане патріаршество».

Необхідно віддати належне Президенту України Леоніду Кучмі, який попри своє толерантне ставлення до всіх існуючих розкольницьких

¹²⁴ Святійший патріарх Володимир (Романюк). Некролог. За вільну Україну. — № (951). — 18.07.1995.

¹²⁵ www.catacomb.org.ua (Раздел «Расколы, секты». Историческая справка. 27.02.2007).

угруповань в ті гарячі дні не допустив наруги над землю Святої Софії і не дозволив розкольникам внести тіло псевдопатріарха УПЦ-КП в церковну огорожу — в середину святині. Президент усвідомив хибність безоглядного загравання з розкольниками, і коли справа дійшла до історичної відповідальності, зробив правильний державницький крок, залучивши демократичні методи забезпечення правопорядку і законності.

*Леонід Кучма,
Президент України
(1994–2004 рр.)*

За відстоювання Л.Кучмою прав віруючих, без потурання будь-яким релігійним об'єднанням та бажанням їх ідеологічних лідерів, «батько брехні» — М.Денисенко (колишній монах Філарет) під час осінніх подій 2004 року «благословляв» майданних командирів на розхитування законної влади і цькував народ проти чинного Президента України. Мабуть, це його дуже потішало.

Після тротуарних похоронів «патріарха» Володимира в УПЦ-КП відбулися великі зміни. Андрій (Абрамчук), «митрополит Галицький, керуючий Івано-Франківською єпархією» УПЦ-КП, публічно виступив опонентом Філарета і почав його критикувати, звинувативши у сутичках, спровокованих ним під час похорону «патріарха» Володимира (Романюка).

У серпні 1995 р. в місті Рогатині Івано-Франківської області відбувся «собор» благочинних єпархій УПЦ-КП Західної України, на якому було оприлюднено звернення до «митрополита» Філарета (Денисенка) з вимогою зняти свою кандидатуру на «патріарший престол» та активізувати діалог з УАПЦ¹²⁶.

18 жовтня на ім'я «Архієрейського собору» УПЦ-КП надійшло звернення «єпископату» УАПЦ з проханням до «місцєблюстителя патріаршого престолу» УПЦ-КП митрополита Філарета зняти свою кандидатуру під час виборів «патріарха». У свою чергу, «патріарх» Димитрій (Ярема), розуміючи безглуздість одночасного існування в Україні трьох «помісних

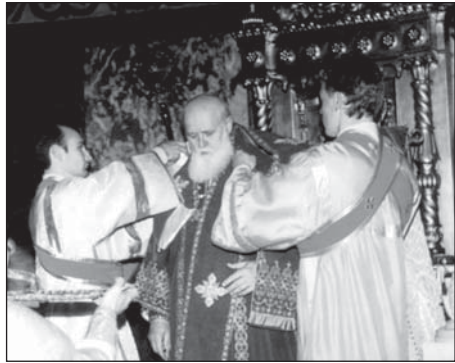
---

¹²⁶ «Киевские ведомости». — 17.08.1995.

церков» і двох «патріархів», заявив про свою готовність скласти повноваження в ім'я об'єднання церкви.

Як і слід було очікувати, всі ці заклики та благородні жести не справили на Філарета ніякого враження. У відповідь він лише знову підтвердив зроблену ним на початку жовтня 1995 року заяву про те, що 20–21 жовтня в Києві проходитиме «собор» УПЦ-КП, на якому має бути обраний новий «патріарх».

19 жовтня 1995 року відбувся «Архієрейський собор», на якому були присутні 25 членів «єпископату» УПЦ-КП, «підтримуваного» прихильними до Філарета (Денисенка) депутатами Верховної Ради. «Собор» висунув декількох кандидатів на «патріарший престол», але усі вони, окрім Філарета, завбачливо зняли свої кандидатури. На знак протесту проти повної узурпації влади Філаретом (Денисенком), чотири впливові «архієреї» УПЦ-КП: Андрій (Абрамчук), «митрополит Галицький, керуючий Івано-Франківською єпархією»; Василь (Боднарчук), «архієпископ Тернопільський» (брат загиблого «митрополита» Іоанна); Роман (Балашук), «архієпископ Вінницький», а також Мефодій (Кудряков), «єпископ Хмельницький», керуючий справами УПЦ-КП, — заявили про свій вихід з УПЦ-КП і перехід разом зі своїми «єпархіями» (понад 700 парафій) до «патріарха» Дмитрія (Яреми) в УАПЦ.

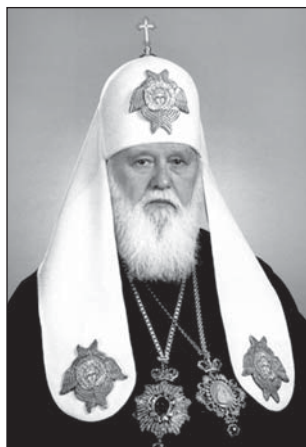

*«Інtronізація патріарха» УПЦ-КП
Філарета (Денисенка).
Київ, 22 жовтня 1995 р.*

20–21 жовтня в Києві відбувся «помісний собор», на якому «патріархом» УПЦ-КП було обрано Філарета¹²⁷. «Інtronізація» Михайла Антоновича Денисенка в «патріархи» відбулася 22 жовтня 1995 року в кафедральному соборі Святого Володимира, узурпованому ним у 1992 році.

¹²⁷ Обрано нового патріарха // Урядовий кур'єр. — № 160 (657). — 24.10.1995.

Паралельно з цими подіями 19–20 жовтня у Феодосієвському монастирі на Печерську чотири «архієреї», які залишили УПЦ-КП, приєдналися до УАПЦ¹²⁸. Вони заявили про неканонічність створення УПЦ-КП і після спільного «молебня» здійснили акт «об'єднання» УПЦ-КП і УАПЦ. Після підписання «Акту» храм преподобного Феодосія Печерського став «Патріаршим собором», а приміщення монастиря — «Патріаршою канцелярією і резиденцією» «патріарха» УАПЦ Дмитрія (Яреми). У документі було вказано, що об'єднані церкви діятимуть на підставі статуту УАПЦ¹²⁹. Після

*Філарет (Денисенко),
«Святійший Патріарх
Київський
і всієї Русі-України».
Київ, 1995 р.*

цього про вихід з УПЦ-КП і приєднання до УАПЦ оголосили ще понад 100 парафій, унаслідок чого сутички між двома угрупованнями українських розкольніків набули жорстких форм: філаретівські семінаристи викинули «патріарха» Дмитрія (Ярему) на вулицю, захопивши «патріархію» УАПЦ.

Захопившись своїми «перемогами» над УАПЦ, Філарет починає новий виток насильства відносно канонічної УПЦ. Архієрейський Собор РПЦ ще у 1994 році закликав Філарета до покаяння і попередив, що, у разі продовження розкольніцької діяльності і безчинств, він разом з Яковом (Панчуком) та Андрієм (Гораком) буде відлучений від Церкви і підданий анафемі. Але ні Філарет, ні «єпископи», які перебували з ним в розколі, не принесли покаяння і продовжували свої розбійницькі рейди по захопленню храмів УПЦ.

У 1995 році Філарет, не задовольнившись розколом лише в Україні, створює в Росії паралельну структуру з досить претензійною назвою: «Російська православна церква Київського патріархату» (свого роду «російський екзархат» УПЦ-КП).

Чисельність російських адептів Філарета поповнили «катакомбни-

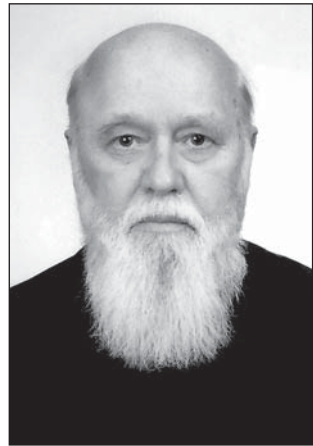
¹²⁸ Петрушко В. Автокефалистские расколы на Украине в постсоветский период 1989–1997. — М., 1998. — 219 с.

¹²⁹ Визвольний шлях. — Лондон, 1955. — № 12(537). — С. 1440–1441.

ки» Іоасаф (Шибасв) (нар. 1954 р.) і Варух (Тіщенков) (нар. 1956 р.), призначені ним відповідно на Білгородську і Тобольську кафедри. Але найскандальнішою авантюрою, здійсненою російськими філаретівцями, була «коронація на Російський імператорський престол «самодержця Великої, Малої і Білої Русі царя Миколая III» (самозванця Дальського) і «государині-імператриці Наталії», здійснена 19 грудня 1996 р. Дальський оголосив себе спадкоємцем «всеросійського престолу», оскільки він нібито є онуком царевича Олексія, якого під час розстрілу Царської сім'ї начебто підмінили племінником царського кухаря Седнева¹³⁰.

Самозванці коронували самозванця, афішуючи, що це нібито справа рук законної правонаступниці дореволюційної церкви — церкви тихонівської, істинно-православної, катакомбної. Насправді ж цю театральну «коронацію» в присутності сотень людей звершили в кафедральному соборі так званого «російського екзархату» УПЦ-КП в м. Ногінську (Підмосков'я) філаретівські «архієреї»: Адріан (Старина) Московський та Варух (Тіщенков) Іркутський спільно з катакомбниками Рафаїлом (Прокоп'євим) Красноярським і Сергієм (Моїсеєнко) Санкт-Петербурзьким. Згодом ногінський храм було відібрано у розкольників і повернено законному власникові — громаді РПЦ.

Після цього зухвалого блюзнірства в лютому 1997 року відбувся **Архієрейський Собор РПЦ, визначенням якого Михайло Антонович Денисенко був відлучений від Церкви і анафематствований за злочини перед Церквою**, а ченці Яків (Панчук) та Андрій (Горак) закликані до покаяння і попереджені, що в іншому випадку вони також будуть відлучені від Церкви і піддані анафемі¹³¹. Яків (Іван Дмитрович Панчук)

*Архієрейський Собор РПЦ
18–23 лютого 1997 р.
відлучив від Церкви
і піддав анафемі
за злочини перед Церквою
Михайла Антоновича
Денисенка*

¹³⁰ К истории автокефального и филаретовского расколов. — Киев, 2002. — 227 с.

(1931–2004) був рукоположений у 1990 р. во єпископа Почаївського (РПЦ), у 1992 р. пішов у розкол і був возведений Філаретом (Денисенком) в сан «архієпископа», а у 1995 р. — «митрополита». Він був одним із активних інформаторів КДБ і своїми доносами відправляв у тюрми та лагерь багатьох священників і монахів. Нині архієпископ Миколаївський і Вознесенський Пітирим (Старинський) (УПЦ) — один із тих, хто за доносом Якова (Панчука) був арештований за антирадянську агітацію й пропанду і відсидів 5 років у в'язниці¹³². Помер Яків (Панчук) у 2004 році, перебуваючи в розколі УПЦ-КП у сані «митрополита Луцького і Волинського».

*Андрій (Горак),
«митрополит Львівський
і Сокальський»*

Андрій (Андрій Григорович Горак) (нар. 1946 р.) був рукоположений 18 квітня 1990 р. во єпископа Львівського і Дрогобицького (РПЦ). У 1992 р. пішов у розкол і був возведений Філаретом (Денисенком) у сан «архієпископа», а у 1995 р. — «митрополита». Досі перебуває в розколі УПЦ-КП, будучи «митрополитом Львівським і Сокальським»¹³³. Архімандрит Даниїл (Богдан Михайлович Чокалюк) (1958–2005) у 1992 р. пішов у розкол УПЦ-КП. У 1994 р. «хіротонізований» у сан «єпископа», у 2000 р. возведений до сану «архієпископа», а у 2004 р. — до сану «митрополита». Помер Даниїл (Чокалюк) у 2005 році, перебуваючи в розколі УПЦ-КП у сані «митрополита Рівненського і Острозького».

Таким чином, з 1995 року й до цього часу УПЦ-КП очолює «патріарх» Філарет (Денисенко) з титулом «Святійший Патріарх Київський і всієї Руси-України». Згідно з даними офіційної статистики, яка у патріотичному пориві традиційно завищує показники «національних церков», станом на 01.01.2008 р. в УПЦ-КП у користуванні знаходиться 2629 парафій. На цьому статистичному фоні Філарет всіляко

¹³¹ ЖМП. — 1997. — № 4. — С. 19–20.

¹³² Драбинко А. Православие в посттоталитарной Украине. — Киев, 2002. — 252 с.

¹³³ Там само. — 244 с.

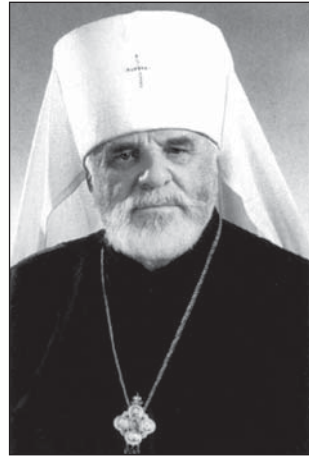

домагається, щоб його «патріаршество» та його розкольніцьке зборище були визнані світовим Православним загалом. Але після відлучення пана Денисенка від Церкви ні про які перспективи визнання не може бути й мови.

Для створення видимості міжцерковного спілкування УПЦ-КП з православними за кордоном, Філарет настирливо прагне поширити свій вплив за межі України. З цією метою 22 січня 2005 року він «висвятив на священника» якогось Миколу Інасарідзе і надав йому для служіння храм Різдва Христового на київському Подолі¹³⁴, проголосивши цей храм представництвом Грузинської Православної Церкви при УПЦ-КП. Все це було вчинено без відома і благословення Святішого Патріарха всієї Грузії Ілії II, який негайно надіслав Предстоятелю УПЦ Блаженнішому Митрополиту Володимиру (Сабодану) листа, в якому вибачався за дії грузинських розкольників в Україні.

Тим часом в Україні, за благословенням Святішого Патріарха Ілії II і Блаженнішого Митрополита Володимира (Сабодана), давно несуть пастирське служіння канонічні грузинські священники: ієрей Давид Солломонішвілі — в Донецьку, ігумен Андрій (Осіашвілі) — в Одесі. При Сумському єпархіальному управлінні УПЦ вже багато років діє грузинський культурний центр, школа та бібліотека, а в Києві священник-грузин відправляє богослужіння в академічному храмі при Духовній Академії і Семінарії.

У 1996 році в УАПЦ відбувся новий розкол: «патріарх» Дмитрій (Ярема) не поділив з «митрополитом Львівським» Петром (Петрусем) Успенську церкву у Львові. В результаті Дмитрій позбавив Петра «архієрейського сану», а Петро, не бажаючи у свою чергу залишатися у боргу, разом з Андрієм (Абрамчуком) скликали свій «собор» УАПЦ і по-

*«Митрополит»
Василій (Боднарчук)*

¹³⁴ «Україна молода». — Київ, 03.11.2006. — 9 с.

збавили влади «патріарха» Дмитрія та його «єпископів» Ігоря (Ісіченка) і Мефодія (Кудрякова). Після цього вони запровадили у своїй УАПЦ **«синодальне управління»** замість «патріаршого» і обрали «патріаршим місцеблюстителем» Василя (Боднарчука) (1925–2005), брата загиблого Іоанна (Боднарчука)¹³⁵. У відповідь «патріарх» Дмитрій (Ярема) та «єпископ» Ігор (Ісіченко) усунули від церковної влади «архієреїв», які виступили проти них. Але незабаром «архієпископ» Петро (Петрусь) посварився з Андрієм (Абрамчуком), внаслідок чого Абрамчук у 1997 р. повернувся до «патріарха» Дмитрія (Яреми).

*Петро (Петрусь)
заснував*

*«Автономну православну
громаду» в 1999 р.*

У 1997 році після розбрату з Андрієм (Абрамчуком), Василій (Боднарчук) і Петро (Петрусь) знову повернулись в УПЦ-КП до Філарета, з яким нещодавно ворогували. У 2005 році Василій (Боднарчук) помер у розколі, будучи «митрополитом Тернопільським і Бучацьким» УПЦ-КП.

Оскільки Львівська кафедра була зайнята «митрополитом» Андрієм (Гораком), Петра (Петруся) не було куди прилаштувати, і Філарет зарахував його за штат. Однак Петро (Петрусь) не підкорився Філаретові і у **1999 році** разом з декількома «священиками» пішов у розкол. Тепер він очолює **«Автономну православну громаду святого апостола Іоанна Богослова у Львові»** з титулом «митрополит Львівський». Не маючи жодної церкви ні у

Львові, ні в області, «митрополит Львівський» Петро (Петрусь) звершує богослужіння вдома¹³⁶.

У 1997 році «собор» УАПЦ на чолі з Дмитрієм (Яремою) урочисто «зарахував до лику святих» отців-засновників і єресіархів УАПЦ лжемитрополита Василя Липківського та інших самосвятських «владик» 1920-х рр., піднісши тим самим єресь липківщини до рангу своєї офіційної віросповідно-ідеологічної доктрини¹³⁷.

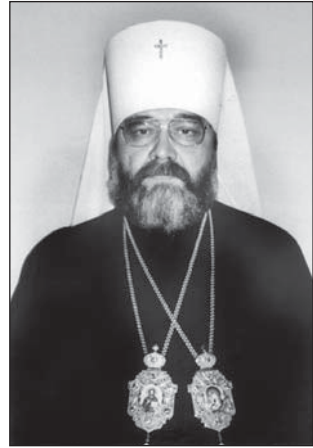
¹³⁵ Поляков В. Раскол внутри раскола. — Радонеж, 1996. — № 33 (44).

¹³⁶ Повідомлення з Львівського єпархіального управління. — Львів, 2008 р.

У березні 1998 року «київські патріархи» Дмитрій (Ярема) і Філарет (Денисенко), які ще не так давно проклинали один одного, підписали «Меморандум про намір об'єднання», скріпивши його спільним служінням і встановленням «євхаристичного» спілкування. Проте вже через кілька місяців вони знову розірвали стосунки, і Дмитрій (Ярема) публічно назвав Філарета «сатаною українського народу»¹³⁸.

З 28 грудня 1998 року по 4 січня 1999 року «патріарх» Дмитрій (Ярема) відвідав «XV собор УАПЦ» у Саут Банд Бруці (США). Після ґрунтовних доповідей і обговорень беззастережна підтримка діаспорою філаретівської УПЦ-КП і повне ігнорування УАПЦ у період з 1993 по 1998 рр. в Україні були визнані «собором» помилковими. Було відзначено також «антиканонічне» втручання УПЦ-КП у внутрішнє життя УАПЦ в діаспорі.

25 лютого 2000 року «патріарх» Дмитрій (Ярема) помер. Після його смерті УАПЦ очолив «митрополит Тернопільський і Подільський» Мефодій (Кудряков) — один з визначних діячів українського церковного розколу. Мефодій (Кудряков) народився 1949 року. Духовну освіту та священничі свячення отримав у РПЦ. Протягом 1970–1980 рр. служив у Тернопільській і Львівській єпархіях Українського екзархату РПЦ. Був засуджений за ст. 206 УК УРСР (злісне хуліганство). 1987 року митрополитом Львівським Никодимом (Руснаком) заборонений у служінні. 1989 року за сприянням уповноваженого Ради у справах релігій в Тернопільській області отримав там парафію. 1990 р. перейшов в УАПЦ і за допомогою бойовиків захопив кафедральний собор Тернопільської єпархії УПЦ. Синодом УПЦ спочатку був заборонений у служінні, а потім позбавлений

*Мефодій (Кудряков),
«Митрополит Київський
і всієї України,
Предстоятель УАПЦ».
Київ, 2000 р.*

¹³⁷ www.catacomb.org.ua (Раздел «Расколы, секты». Историческая справка. 27.02.2007).

¹³⁸ Там само.

сану. 1995 року «висвячений» на «єпископа» Володимиром (Романюком). Протягом 1995–1998 рр. Мефодій (Кудряков) — «єпископ Хмельницький і Кам'янець-Подільський, керуючий справами» УПЦ-КП. У 1998 р. знову переходить до УАПЦ. З 1998 р. — «єпископ», «архієпископ», «митрополит» Тернопільський і Подільський УАПЦ. На «соборі» УАПЦ 14–15 вересня 2000 р. за підтримки Держкомрелігій України був проголошений «предстоятелем» УАПЦ замість покійного «патріарха» Дмитрія (Яреми)¹³⁹.

У 2001 році в Україні з'явилася так звана «Українська апостольська православна церква», заснована «архієпископом» Михайлом (Дуткевичем) (1936–2001), який вийшов з УАПЦ. «Ієрархія» Михайла

«Архієпископ»
Лука (Нарольський)

(Дуткевича) бере початок від Іоанна (Боднарчука) і Вікентія (Чекаліна). Посварившись з Мефодієм (Кудряковим), він створив свою «апостольську церкву» в 2001 році і став «митрополитом». Наприкінці 2001 року помер «митрополит» Михайло (Дуткевич) у розколі, і цю «апостольську церкву» у 2002 році очолив «архієпископ» Лука (Нарольський)¹⁴⁰. Через відсутність у «архієпископа» Луки (Нарольського) храмів, церковні служби звершуються ним у приватних помешканнях.

2003 року «керуючий канцелярією патріархії» УАПЦ «архієпископ» Ігор (Ісіченко) (нар. 1956 р.) заявив про непокору Мефодію (Кудрякову) і створив свою власну УАПЦ.

Про стиль спілкування між групами служителів поділеної УАПЦ красномовно свідчить конфлікт, який виник навколо будівлі «канцелярії патріархії» УАПЦ у Києві по вул. Трьохсвятительській, 6. Четвертого лютого 2005 р. група «архієреїв» і «священників» на чолі з Мефодієм (Кудряковим) увірвалася до приміщення канцелярії патріархії, утримуваного керуючим канцелярією «архієпископом»

¹³⁹ www.catacomb.org.ua (Раздел «Расколы, секты». Историческая справка. 27.02.2007).

¹⁴⁰ *Архімандрит Олександр (Драбинко)*. Чому розкольніцькі угруповання в Україні називаються неканонічними. — Київ, 2007. — 14 с.

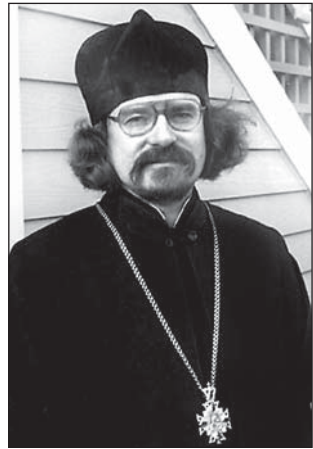
Ігорем (Ісіченком), і, застосовуючи фізичну силу, брутально викинула на сніг «канцлера патріархії» «священника» Валерія Копійку, редакторів найстарішої газети УАПЦ «Наша віра» і ветеранів дисидентського руху, багаторічних в'язнів радянських концтаборів Євгена Сверстюка та Віталія Шевченка, які працювали в патріархії. Жорстоко побивши колег-автокефалів, Мефодій (Кудряков) захопив приміщення, яке йому не належало та майно, яке там знаходилось. Численні судові позови і спроби оскаржити його розбійницькі дії не мали жодного результату. Держава вирішила не втручатися у черговий церковний конфлікт¹⁴¹.

Таким чином, групу з одинадцяти парафій, які відколотися від УАПЦ у 2003 році, очолив «архієпископ Харківський і Полтавський» Ігор (Ісіченко). «Архієпископ» Ігор (Ісіченко) у **2006 році зареєстрував своє угруповання як УАПЦ(о) — УАПЦ оновлена.**

2004 року «єпископ Черкаський і Кіровоградський» Яків (Макарчук) (нар. 1952 р.), посварившись з Мефодієм (Кудряковим), перейшов з УАПЦ в УПЦ-КП до Філарета і нині очолює «Одеську і Балтську єпархію».

2007 року настала черга «митрополита» Мефодія приймати перебіжчиків з УПЦ-КП. 8 січня 2007 року до УАПЦ з УПЦ-КП перейшов «єпископ Полтавський і Кременчуцький» Михаїл (Бондарчук). 8 липня 2007 року, після того як його зарахували за штат, так само вчинив один з найстаріших «ієрархів» УПЦ-КП «архієпископ Дрогобицький і Самбірський»

Феодосій (Пецина) (нар. 1950 р.). У своїй заяві на ім'я Філарета Феодосій пояснив свій вчинок відверто: «Передбачаю, що за мій перехід до УАПЦ певні особи будуть звинувачувати мене у зраді та порушенні канонів церкви, тому прошу прийняти до уваги, що у свій час так само вчинив

*«Архієпископ»
Ігор (Ісіченко)
заснував
УАПЦ оновлену в 2006 р.*

¹⁴¹ www.catacomb.org.ua (Раздел «Расколы, секты». Историческая справка. 27.02.2007).

митрополит Київський і Галицький».

Таким чином, з 2000 р. й до цього часу УАПЦ очолює «митрополит» Мефодій (Кудряков) з титулом «Митрополит Київський і всієї України, Предстоятель УАПЦ». Згідно з офіційною статистикою станом на 01.01.2008 р. в УАПЦ у користуванні знаходиться 747 парафій.

2002 року в Україні з'явилася «Українська автокефальна православна церква-соборноправна» (УАПЦ-С), яку очолив «митрополит» Мойсей (Кулик), маючи у себе в штаті групу священників, які, в переважній більшості, відкололися від

*«Інтронізація патріарха» УАПЦк
Мойсея (Кулика).
Київ, 18 червня 2005 р.*

УПЦ-КП. Восени 2004 року тільки у Фастівському районі Київської області від УПЦ-КП відійшли 11 кліриків з 15 парафіями, які перейшли в «УАПЦ-соборноправну» до Мойсея (Кулика).

Олег Кулик (майбутній «патріарх Мойсей») (нар. 1962 р.) служив протодияконом у Хмельницькому кафедральному соборі УПЦ. Перейшовши у 1990 році разом з архимандритом Антонієм (Фіалко) в УАПЦ, він був там «висячений на священника», а 1992 року став «кліриком» УПЦ-КП. По лінії «Відділу зовнішніх церковних зв'язків» УПЦ-КП виїхав до США і там перейшов до УАПЦ Мстислава (Скрипника), у якій знаходився до тих пір, поки ця церква була незалежною. Після смерті Мстислава (†1993) **у 1995 році «архієреї» цієї церкви — Костянтин (Баган) і Антоній (Щарба) — відмовилися від автокефалії і перейшли під омофор Константинопольського Патріарха Варфоломея, а «отець» Олег перейшов до американських соборноправників. З його слів, він не бажав більше перебувати у церкві, яка «стала чужою для України».**

10 жовтня 2002 року в місті Клівленд (США) відбулася «хіротонія» Олега Кулика на «митрополита Київського і всієї Руси-України». Хіротонію звершували «архієреї» соборноправної УАПЦ в США «митрополит» Стефан (Бабій-Петрович) та «архієпископ» Михайло (Явчак-Чамп'юн).

18 червня 2005 року, згідно з рішенням «Всесвітнього архієрейсько-го собору», «митрополита» Мойсея, який назбирав по Україні двадцять громад, було «інтронізовано» у Софії Київській як «Патріарха Київського і всієї Руси-України»¹⁴².

Таким чином, поряд з автокефальним «Київським патріархатом» (УАПЦ — 1990 р.) і філаретівським «Київським патріархатом» (УПЦ-КП — 1992 р.) утворився ще один «Київський патріархат» (УАПЦк — 2005 р.). **УАПЦ-соборноправна була перейменована в УАПЦ-канонічну в 2005 році.**

Характерно, що українська влада, декларуючи свободу совісті, вперто відмовляється реєструвати «Київський патріархат» «патріарха» Мойсея (Кулика). З яких же причин? Адже філаретівський «Київський патріархат» був зареєстрований протягом двадцяти п'яти днів, а церква, очолювана «патріархом» Мойсеєм, добивається реєстрації вже понад шість років.

Спостерігаючи за УПЦ-КП та її лідером Філаретом, можна побачити, як грубо цією конфесією та її главою порушуються церковні канони, які забороняють молитви з розкольниками або єретиками (10-е і 45-е правила святих Апостолів).

Одразу ж після «інтронізації», яка відбулася 22 жовтня 1995 року, новоспечений «патріарх» Філарет у своїй програмній промові закликав до діалогу з українськими греко-католиками і спільного творення «єдиної національної помісної церкви».

Екуменічна ідеологія є наріжною підвалиною УПЦ-КП, закладеною в його основу з самого початку його заснування. Як приклад можна навести одну з екуменічних акцій, які сьогодні стали традиційними: 25 січня 1995 року в кафедральному римо-католицькому костьолі міста

*Мойсей (Кулик),
«Патріарх Київський
і всієї Руси-України».
Київ, 2005 р.*

¹⁴² Церковний календар / Інтронізація Патріарха Мойсея. — Київ, 2006.

*«Патріарх» Філарет (Денисенко)
на зустрічі
з папою Римським Іоанном Павлом ІІ.
Київ, 24 червня 2001 р.*

Львова постійний член «синоду» УПЦ-КП «архієпископ Львівський і Сокальський» Андрій (Горак) та постійний член «синоду» УАПЦ «архієпископ Львівський і Галицький» Петро (Петрусь) разом з уніатськими і римо-католицькими єпископами брали участь у звершенні спільної екуменічної меси за латинським обрядом. У 1996 році «патріарх» Філарет (Денисенко) брав участь в церемонії інсталяції новопризначеного екзарха

Києво-Вишгородського екзархату УГКЦ Любомира (Гузара) (нар. 1933 р.) (з 2001 р. Гузар — кардинал і глава УГКЦ). А 3 травня 2003 р. в кафедральному Свято-Володимирському соборі УПЦ-КП у Києві «патріархом» Філаретом (Денисенком) і главою УГКЦ кардиналом Любомиром (Гузаром) було відправлено спільний екуменічний молебень. Аналогічні екуменічні молебні за участю глав православних, католицьких та протестантських спільнот України і навіть іудейських рабинів та мусульманських муфтіїв постійно відбуваються у Київському Софійському соборі з нагоди важливих державних заходів, які широко висвітлюються українськими ЗМІ¹⁴³.

Особливо тісною є співпраця Римо-католицької та уніатської церков з філаретівськими розкольніками у Волинській, Одеській і Херсон-

*«Патріарх» Філарет (Денисенко)
і кардинал Любомир (Гузар)
тід час спільної екуменічної панахиди.
Київ, 22 листопада 2003 р.*

¹⁴³ www.catacomb.org.ua (Раздел «Расколы, секты». Историческая справка. 27.02.2007).

ській областях. У місті Володимирі-Волинському, в якому народився канонізований католицькою церквою фанатичний гонитель Православної Христової Церкви Йосафат Кунцевич (1580–1623), в день його пам'яті у місцевому костьолі, до якого з Рима спеціально доставили частинку «мощів» цього ката православних християн, щорічно звершується католицька меса з обов'язковою участю, окрім латинського та уніатського духовенства, цілого сонму філаретівських відщепенців. А в Херсонській єпархії УПЦ-КП з 2002 року душпастирюють у філаретівських парафіях шестеро уніатських монахів-редемптористів.

*«Єпископ» УПЦ-КП Юрій (Юрчик)
та «єпископ» КТЦ в США
Марк Антоній (Піварунас)
під час спільної екуменічної меси*

Крім Української греко-католицької церкви, УПЦ-КП перебуває в молитовному спілкуванні з так званою «Католицькою традиціоналістською (лефевристською) церквою (КТЦ) в США», в якій «єпископ» УПЦ-КП Юрій (Юрчик) (нар. 1970 р.) публічно прийняв католицтво, проголосивши «зречення від православної єресі» і присягу та прийнявши «додаткову хіротонію» (www.cmr1.org/yurchik.html),¹⁴⁴ що не завадило йому після всього залишатися і донині «правлячим архієпископом Донецької і Маріупольської єпархії» в УПЦ-КП¹⁴⁵.

¹⁴⁴ www.catacomb.org.ua (Раздел «Расколы, секты». Историческая справка. 27.02.2007).

¹⁴⁵ Православний церковний календар УПЦ-КП. — Київ, 2008.

Ісус відповів: «Моє царство не від світу цього».
(Ін. 18:36)

Чергова спроба утворення «помісної церкви»

*Віктор Ющенко,
Президент України
з 2004 р.*

На жаль, Президент України Віктор Андрійович Ющенко (нар. 1954 р.), перейнявшись поглядами попередніх українських президентів Л.Кравчука та Л.Кучми, ігноруючи нещодавній негативний досвід своїх попередників, так само як і вони, нині одержимий ідеєю створення «помісної церкви»!

Опортуністична ідея Президента В. Ющенка щодо створення нової церкви, яка явно іде врозрід з церковними канонами, породжує в думках українців здивування й настороження. У християнських виданнях з'являються статті з назвами: «Президент вирішив створити власну церкву?»¹⁴⁶, які змушують поставити під сумнів підхід глави

держави до методів вирішення української церковної проблеми. Президентських указів з цього приводу, звичайно, не видано, відсутній точний список фігурантів-творців нової церкви, які включені ним у цей процес, проте у світській та розкольніцькій пресі церковно-образуюча думка Президента отримує щоразу нові й різноманітні продовження. На очах у всіх діяльність першої особи країни все більше наповнюється церковно-релігійною складовою з явною тенденцією до переносу своїх повноважень в цю сферу життя громадянського суспільства. Використовуючи своє положення, він дає рекомендації Церкві, висуває сентенції її нового організаційного початку, повністю ігноруючи основний конституційний принцип відокремлення Церкви від держави. Такі дії викликають справедливую стурбованість православних віруючих.

---

¹⁴⁶ «Христианский мир». — № 25, июль 2007 г. — 6 с.

Шістдесят місяців — термін повноважень, який народ України надає для управління країною чинному нині Президенту.

З самого початку свого правління Президент говорить про створення в країні, якою він тимчасово управляє, такої собі «помісної церкви» шляхом з'єднання канонічної УПЦ з розкольницькими угрупованнями в Україні, причому він одноосібно визначає, з якими саме. Коли на Архієрейському соборі УПЦ, який відбувся 23 листопада 2006 року, єпископи пояснили, чому це неможливо, фактично нагадавши йому елементарні основи катехізишу, він пішов іншим шляхом.

Новий епатаж передбачав апеляції до Константинопольського Патріархату з метою перепідпорядкування юрисдикційної приналежності Київської Митрополії¹⁴⁷. Іншими словами, УПЦ повинна вийти зі складу Московського Патріархату і увійти до складу Константинопольського Патріархату. Куди в такому випадку повинні примкнути три Київські патріархати, які існують в Україні? Продовжуючи

*Президент України Віктор Ющенко
«покаявся і причастився»
у «патріарха» Філарета (Денисенка)
Київ, 24 квітня 2008 р.*

президентську логіку, для встановлення церковного миру в Україні у них єдиний вихід — самоліквідація. Іншого рішення бути не може! Невже Константинопольський Патріарх Варфоломей зважиться прийняти явних розкольників під свій омофор? Насторожує інше. До свого президентства В. Ющенко не робив жодних заяв з приводу будь-яких церковних об'єднань. А церковний розкол бере свій початок з 1989 року — часу діяльності автокефалістів, які створили свій «Київський патріархат» задовго до появи філаретівського «Київського патріархату». Де був тоді В. Ющенко зі своїми

¹⁴⁷www.bbc.co.uk/ukrainian/indepth/story/2008/05/080520_yusch_church_oh.shtml

ініціативами? У даному випадку єпископат і вся повнота УПЦ має справу з відвертою інтригою, внаслідок якої «суверенітет» країни зловмисно отожднюється із «суверенітетом» Церкви. Примітивне підкорення церковних традицій політичним зацікавленням неминуче спричинить шкоду не тільки Церкві, але й самій державі. З такою тенденцією необхідно боротися всім, хто бажає бачити Україну по-справжньому суверенною.

Віктор Андрійович у своїх передвиборчих промовах обіцяв рівність всіх конфесій, невтручання у справи Церкви й справедливе вирішення питань, що стосуються взаємовідношень церкви та держави. А що ми маємо сьогодні? Лише одне — безцеремонне нав'язування суспільству ідеї створення «єдиної церкви», яке межує з маніакальною потребою.

Церква спасає тих, хто спасається, але яким би не було бажання допомогти ближнім, якщо людина іде у розкол, вона сама себе ставить в недосяжність спасительного Промислу. Вихід лише один — повернення через покаєння. Відомо, що розколи були подолані шляхом покаєння, як це відбулося в Америці та Болгарії. **Такий шлях пропонує і Українська Православна Церква: не об'єднання з розкольниками, а їх повернення з покаєнням.**

Крім того, канони стверджують й інше — 10-те Апостольське правило говорить: «Якщо хто з відлученими від спілкування церковного помолиться, хоча б то було в домі: такий нехай відлученим буде».

Президент, вважаючи себе православним, іде молитися і навіть причащатися до захопленого розкольниками храму. Чи справедливо це схвалення насилля по відношенню до православних киян, яких розкольниками-філаретівцями було вигнано з кафедрального Володимирського собору? «За їхніми плодами пізнаєте їх», — говорить Господь (Мф. 7: 16-17)¹⁴⁸.

В особі православних віруючих, від мирянина до архієрея, проти наміру створення нових церков, від кого б він не походив, виступає церковна совість всіх вірних, від покоління до покоління вихована на Святому Письмі, святоотцівському переданні, богоспасаємому досвіді Істинної Апостольської Кафолічної Православної Вселенської Церкви, про яку Сам Ісус Христос говорив: «...збудую Церкву Мою, і брами пекла не здолають її». (Мф. 16:18)

---

¹⁴⁸ www.novorossia.org (Зарской К. Церковь Христова и украинские президенты).

...скажи Церкві; коли ж не послухає й Церкви —
хай буде він тобі як язичник і митар.
(Мф. 18: 17)

Розколи з канонічного погляду

Церковним правом є корпус кодифікованого права (загально-обов'язкових законів, захищених санкціями), що склався протягом двох тисячоліть, яким регулюється внутрішнє дисциплінарне життя Церкви і взаємовідносини Церкви та держави. Класичне римське визначення права як взагалі «творчості в області доброго і рівного» з певними поправками може відноситися і до церковного права.

Канонічне право ґрунтується на богословському фундаменті: на екзегетичній традиції Священного Письма, на вченні про Церкву (еклезіології), на богослужбовій традиції. «Канонічна свідомість дуже близька догматичній свідомості і відрізняється від останньої лише спрямованістю, інтенцією. Вона незмінна і єдина для всіх часів, оскільки незмінне і єдине догматичне учення, воно є загальним для всіх Церков, оскільки всі Православні Церкви сповідують єдине догматичне вчення»¹⁴⁹. Тісно пов'язане церковне право зі святоотцівським переданням, тому каноністи в історичних та джерелознавчих дослідженнях спираються на патрологію і церковну історію. Нарешті, право зростає з самої церковної практики, з того, що іменується «церковним життям», з її аскетично-моральними і пастирськими проблемами і рішеннями.

Ключовим в церковному праві є слово «канон». Буквально «канон» означає інструмент для проведення прямих ліній. Але це слово набуло також значення «зразка, правила». У Новому Заповіті воно уживається в значенні «правила» християнського життя: «Тим, які поступають за цим правилом, мир їм і милість, і Ізраїлю Божію» (Гал. 6:16). У церковній мові цим словом позначається і перелік Священних Книг, і список кліриків, і особливий літургійний жанр. В області юридичній канони розглядаються в значенні дисциплінарних постанов — правил апостольських, соборних

---

¹⁴⁹ Сагулін Є. Принципи вживання ікономії і акривії в Православній Церкві // Дисертація на здобуття вченого ступеня кандидата богослов'я. — Київ, 2005. — 99 с.

і святоотцівських. У 2-му правилі Трульського Собору сказано: «Прекрасним і крайнього тцання гідним визнав цей Святий Собор і те, щоб віднині, для зцілення душ і для уврачування пристрастей, твердими і непорушними перебували прийняті і затверженні Святими і Блаженними Отцями, які були перед нами, а також і нам передані, ім'ям святих і славних апостолів, 85 правил... Згодою нашою затверджуємо і всі інші священні правила, викладенні Святими і Блаженними Отцями нашими...»¹⁵⁰.

Канони відрізняються від оросів — догматичних визначень Соборів. Догматичне вчення Церкви загальнообов'язкове для прийняття всіма її членами, але воно не має дисциплінарної форми: догмат свідчить, наприклад, що, «почитаючи ікони, ми віддаємо їм належне поклоніння, зводячи його до першообразу», але в догматі нічого не сказано про те, що робити з тими, хто ікони не шанує або шанує не так, як визначено догматом. Окремий випадок догматичного визначення, найбільш близький до канонів, — заперечувальний догмат, або «анафематизм», який свідчить: «тим, хто вчать, що Свята Церква розділилася на гілки, які розрізняються віровченням, — анафема». Анафема означає відлучення від Церкви, але в якій формі, на який термін і яке має бути покаяння за ересь — вирішується згідно з канонами.

Відомий сербський богослов архім. Іустин (Попович) вважав, що святі канони — це святі догмати віри. Використані в діяльному житті християнина, вони спонукають членів Церкви до втілення в повсякденному житті святих догматів — сонцезрачних небесних істин, присутніх у земному світі завдяки Боголюдському тілу Церкви Христової. У перекладі з церковної мови це означає, що завдання канонів — спонукати людей жити «за догматами». Таким чином, канони — це дисциплінарне вираження тієї самої істини, яка у віроучительній формі виражена в догматах.

За визначенням, влада канонів вища за владу єпископа, але нижча за владу Собору. Вселенські і помісні Собори можуть змінювати і доповнювати канонічні зведення, але у владі єпископа лише застосовувати канони і керуватися ними. У дотриманні канонів можливі дві практики: сувора, або акривія, і «по розсуду», поблажлива, або «ікономія». «Терміни «ікономія» та «акривія» в їх взаємозв'язку застосовувалися і застосовуються в

---

¹⁵⁰ Каноны или книга правил. — СПб., 2000. — 61 с.

Православній Церкві для вираження двох різних напрямків церковної політики: старо-консервативного і помірковано-ліберального¹⁵¹. Ікономія поширюється в основному на заходи і міри епітимій (церковних покарань), практику чиноприйняття в Церкву з єресі або розколу (так католиків інколи приймають через хрещення, а інколи — через миропомазання або навіть покаяння) і вказівки «канонічного віку» для висвячування або постриження. Візантійському каноністу Матфію Властарю належить точний опис ієрархії правових норм залежно від їх матеріальних джерел. Він учить: про що немає писаного закону, в тому слід дотримувати звичай і згідну з ним практику, а коли немає і його, потрібно слідувати тому, що має більшу схожість з тим, що ми шукаємо, а якщо немає і цього, то повинні мати силу міркування мудрих, і притому більшості з них. Таким чином, ієрархія правових норм слідує: писаний закон, звичай і судовий прецедент, аналогія з існуючим законом, міркування авторитетних каноністів. Але вищим критерієм, — говорить прот. В. Ципін, — вважаються норми, які безпосередньо витікають з Першоджерела церковного права — Божественної волі.

За способом своєї дії канони умовно поділяються на абсолютні (незаперечні, що мають позачасовий статус, наприклад, про заборону поставляти в клір тих, хто двічі був у шлюбі або осіб жіночої статі) і відносні (ті, предмет і дія яких тісно пов'язані з конкретною історичною ситуацією). До останньої категорії відносяться, наприклад, прещальні заходи проти македонян або визначення «канонічного віку» для постриження в чернецтво або висвячування в клір. «Останнім часом деякі церковні ієрархи і вчені ототожнюють Православ'я на практиці з буквальним дотриманням канонів за принципом церковної акривії, причому канонам, всім без виключення, надається догматичне значення. Інші дослідники не без підстав вважають, що з часом й зі зміною життєвих умов деякі канони були відмінені соборами й замінені іншими. Було знайдено чимало канонів, які, не будучи скасовані соборами, проте, були залишені церковною практикою, як такі, що не застосовуються»¹⁵².

За змістом канони визначають організацію життя Церкви (регулярність соборів, владу єпископів), збереження Церкви від єресі й розколів

¹⁵¹ Сагулін Є. Принципи вживання ікономії і акривії в Православній Церкві// Дисертація на здобуття вченого ступеня кандидата богослов'я. — Київ, 2005. — 6 с.

¹⁵² Там само. — 13 с.

(питання чиноприйому, спільних молитв), питання регулювання складу кліру (правила висвячування в духовні ступені, правила заборони і виверження із сану), правила регулювання життя християн взагалі (молитва, хрещення, шлюб, смерть) і церковні покарання (пенітенціал).

У православної практиці прийнято суворо керуватися канонами і Статутом (Типіконом). В ідеалі канонічні і статутарні норми регламентують все життя православного християнина, як єпископа, священика або диякона, так і мирянина.

Правила 45-те та 65-те святих Апостолів містять вимогу позбавляти сану єпископів, пресвітерів і дияконів, якщо вони молилися з відступниками та єретиками або заходили молитись у молитовні приміщення єретиків або чужовірців.

Правила Лаодікійського Собору 6-е і 33-є забороняють відступникам та єретикам бути присутніми під час богослужіння вірних і навіть просто заходити до православних храмів. Жодного духовного спілкування та єдності з єретичним співтовариством, при цілком доброзичливому ставленні до людей, які є єретиками, з надією на їх навернення — ось суть канонічних правил відносно єретиків.

Згідно з 15-м правилом Двократного Константинопольського Собору, кожний православний християнин зобов'язаний припинити покору єпископові або патріархові, «якщо вони відверто проповідують єресь, засуджену Соборами і Отцями», ще до соборного засудження цих ієрархів.

Правило 3-тє III Вселенського Собору вимагає, щоб клірики Церкви ні в якому разі, жодним чином не були підлегли єпископам, які відступили або відступають (дуже точний вираз!) від Православ'я.

Правило 10-те святих Апостолів, правило 2-е Антіохійського Собору і правило 88-ме святителя Василя Великого постановляють: всі, хто спілкується з відлученими, повинні бути самі відлучені¹⁵³.

---

¹⁵³ Каноны или книга правил. — СПб., 2000.

*Коли ж кому з вас бракує премудрости,
хай просить у Бога, Який дає всім щедро і не докоряє, —
і йому буде дано.
(Іак. 1:5)*

Післямова

Отже, ми бачимо, що розкол призводить лише до виникнення самочинних зборищ, які називають себе «церквами». Розкол позбавляє своїх прихильників Божої Благодаті. Відходячи від Матері-Церкви з особистих причин або політичних переконань, розкольники самі відлучають себе від Божого благословення. Розколи ж в самому розколі — і тоді, і зараз — утворюють все нові й нові «українські», «апостольські», «автономні» і реформаторські групи, кожна з яких виношує у своєму лоні нових «патріархів».

На жаль, невгамовна пристрасть до творення «патріарших престолів», підігріта мирською пихатістю, не обійшла стороною і Україну, утворивши тут свого роду «розкольницький казан», який кипить ось уже протягом майже цілого сторіччя.

Але звернемося до думки святих отців. Святитель Кирил, архієпископ Єрусалимський, говорив: «Коли прийдеш у місто, не просто питай: де храм Господній? Бо й нечестиві єретики печери свої називають Господніми храмами. І не питай просто: де церква? Але: де Вселенська Церква? Бо це власне є ім'ям святої і загальної Матері-Церкви, яка є нареченою Господа нашого Ііуса Христа, Єдинородного Сина Божого»¹⁵⁴. Тому всім, хто потребує благодатних і спасительних таїнств Церкви, необхідно слідувати словам святителя Кирила Єрусалимського, — тобто прагнути в храми Вселенської Православної Церкви, яка об'єднана Святим Духом, і спілкування з якою є запорукою належності до неушкодженого Християнства.

Кафолічність (Вселенскість) Церкви, її універсальність і спрямованість до всевітності є вірним критерієм того, що вона є безперечною спадкоємицею тієї самої Апостольської Церкви, якій Господом було доручено проповідувати Євангеліє усьому створінню (див.: Мф. 28, 19–20;

¹⁵⁴ Огласительное поучение свт. Кирилла, архиеп. Иерусалимского. — М., 1822. — Оглас. поуч. XVIII. 26.

Мк. 16: 20; Лк. 24, 47–48). Ось чому наруга очільників українських розколів над канонами і церковною традицією є серйозною загрозою для збереження духовної самосвідомості нашого народу. Що ж далі? Настав час осмислити трагедію церковного сепаратизму і засвоїти уроки, послані нам Провидінням.

Нам слід поклонитися Божому довготерпінню і віддати належне історії, яка піднесла нам живий і яскравий приклад того, як хвороблива пристрасть до національного самоствердження, безвідповідальне фантазування в галузі екклезіології, бажання влади і слави людської, і нарешті тривіальна боязкість і грошолюбство, примушують прихильників «патріарха» Філарета та інших вождів розколу, шкандибати в ногу з цими розкольницькими угрупованнями. Адептам розкольників доводиться постійно перескакувати з однієї церковної «колоди» на іншу, в міру того, як вони з'являються на поверхні у каламутному вирі розколу.

Як можуть люди, які перебувають в такому стані, вважати, що вони йдуть Христовим шляхом, та ще й вести за собою інших? Таким людям необхідно для очищення власного сумління і розкаяння в цьому житті перед переходом у життя вічне, тверезо оцінити свою антицерковну діяльність, усвідомити її несправедливість і побачити себе зі сторони у цьому жалюгідному стані.

Церква — це організм, покликаний Святим Духом творити добрі справи і бути провідником для суспільства, служачи йому у всіх його справах. Будучи гідною свого покликання, Церква створює відповідну атмосферу любові і братерства людей, як усередині себе, так і у всій державі. Канонічна Українська Православна Церква взяла на себе відповідальність за досягнення в українській суспільній дійсності такої бажаної всіма єдності, яка є необхідним засобом проти дезінтеграції сучасного світу, і всемірно прагне цю єдність підтримувати. Тут присутній дуже важливий духовний момент: закони Христа засновані на любові, тому будь-які вимоги держави, які не містять любові до ближнього і пошани до церковних правил, автоматично позбавляються тієї основи, спираючись на яку тільки й можна отримати підтримку Церкви. Якщо ж закони правлячої влади суперечать законам Божим, у такому випадку, природне завдання Церкви — зайняти виразну і чітку позицію, виявляючи слухняність Богові, а не людині.

При цьому важливо пам'ятати, що істинні християни, виконуючи за-

повідь свого Божественного Учителя не наслідувати способу життя світу цього, неминуче будуть розглядатися цим світом як заколотники.

Що ж до діалогу між Церквою і державою з метою напрацювання принципів їх співіснування, тут дуже важливо, щоб і Церква, і держава взаємно дотримувалися принципу невтручання у внутрішні справи один одного і пліч-о-пліч працювали для загального блага усіх громадян — як на соціальному, так і на етичному рівнях.

Загальновідомо, що розкол — це смертний гріх, який призводить до загибелі людської душі, до втрати людиною Божественної Благодаті і до відлучення її від Христової Церкви. Українські ідеологи з їх розколами, як своєрідний плавун суспільної свідомості, небезпечні навіть не стільки безоднею свого нерозуміння суті і призначення Церкви, скільки тим, що під їх згубний вплив потрапляють все нові й нові душі. Пихате захоплення розкольників своїм сумнівним щастям від володіння «національним патріаршим престолом», підживлене політико-націоналістичними теоріями, є безперечною ознакою відсутності здорового християнського світогляду у тих, хто йде цим шляхом.

Важливо усвідомити, що єдиним засобом для зцілення рани розділення християн є усвідомлення ними неправедності скоєного та щире розкаяння. Лише Бог Своєю Благодаттю може примирити роз'єднаних братів, а ми можемо тільки прихилити Його до цього своєю щирою молитвою, відданістю Христовій істині і справжньою християнською любов'ю.

У часи нелегких випробувань, звертаючись до Бога в молитві за відпалих наших братів, ми знову і знову звертаємося до Святого Письма, до слів псалмоспівця Давида: «Боже! визволи мене з руки нечестивого, з руки беззаконника і гнобителя, бо Ти — надія моя, Господи Боже, від юності моєї Ти сподівання моє» (Пс. 70, 4). З великою надією усі вірні чада канонічної Христової Церкви чекають напоумлення і повернення своїх братів, які заблукали, у якій би духовній драговині вони зараз не знаходилися. Спасительна огорожа Української Православної Церкви відкрита завжди і для всіх.

З 1992 року Українську Православну Церкву (УПЦ) очолює Митрополит Володимир (Сабодан) з титулом: Блаженніший Володимир, Митрополит Київський і всієї України, Предстоятель Української Православної Церкви. Київській Митрополії належать (станом на 01.01.2008) 42 єпархії, 53

архієреї, 11 334 парафій, 21 духовний учбовий заклад: 1 академія, 7 семінарій, 12 училищ, 1 богословський інститут¹⁵⁵. На канонічній території Української Православної Церкви налічується (станом на 14.11.2007) 192 чернечі громади, з яких 97 чоловічих та 95 жіночих: 3 лаври, 178 монастирів (з яких — 6 ставропігійних), 9 скитів та 2 подвор'я. У них проходять послух 4514 насельників і насельниць: 1621 у чоловічих, та 2893 у жіночих¹⁵⁶.

Київська Митрополія, заснована за часів Хрещення Київської Русі, до цього часу є тим безперечним і єдиним духовним центром України, де отримують повноцінну духовну опіку православні християни. Понад тисячу років вона сполучена нерозривними духовними зв'язками з усією Повнотою Вселенського Православ'я — і в цьому її духовна непохитність!

---

¹⁵⁵ Повідомлення прес-служби УПЦ з посиланням на Державний комітет України у справах національностей і релігій. — Київ, 2008.

¹⁵⁶ www.pravoslavie.org.ua (Доповідь архієпископа Вишгородського Павла (Лебідя), вікарія Київської Митрополії, Голови Синодальної комісії УПЦ у справах монастирів, намісника Свято-Успенської Києво-Печерської Лаври // Журнал засідання Священного Синоду УПЦ № 96 від 14.11.2007 р.).

*Бо муж двоєдушний —
непостійний на всіх своїх дорогах.
(Іак. 1:8)*

Декілька пояснювальних слів до схеми церковних розколів в Україні

У цій книзі ми вперше представляємо у графічному варіанті всі розкольницькі угруповання, які існували та існують на даний час в Україні. На наш погляд, необхідність створення такої схеми обумовлена тим, що непідготовленому читачеві вельми складно розібратися у строкатій палітрі сучасних українських розколів, не дивлячись на численні дослідження і публікації з історії псевдоправославних релігійних груп. Розкольники різних мастей, приховуючи неправославну і антицерковну сутність своїх організацій, створюють власну «історіографію», у якій брутално спотворюються історичні факти та ігнорується Церковне Канонічне Право.

Цінність даної схеми ми вбачаємо в тому, що вона наочно зображає спадкоємність розкольницьких структур в історичному плані та їх взаємопов'язаності.

Що ж до лінії поведінки сучасних псевдопатріархів і очолюваних ними парацерковних течій, то вона замикається на каїновій манії переслідування і надцінній ідеї «порятунку української нації» — в умовах, коли їй ніщо не загрожує. Ці штучні псевдоцерковні структури зливаються й дробляться, набуваючи все більш химерних й амбітних найменувань, і кожний раз претендуючи на виняткову роль і особливе лідерство у сфері духовної опіки українського народу. Але в Православній Церкві ці явища споконвіку іменуються відомими всім простими словами — розкол і єресь.

Хто тепер згадує про «стригольників», «хлистів» або про київського «месію» Кіндрата Мальованого? Народна пам'ять стерла їх зі свого історичного досвіду. Сьогодні їхнє місце у черзі на всенародне засудження і забуття зайняли різношерсті «автокефалісти» та «філаретівці». Сучасні «месії» продовжують повчати, неминуче підводячи духовне життя тих, хто по наївності потрапив під їхній вплив, до тієї критичної межі, за якою ревне відстоювання «національних теологій» неминуче призводить до

відпадиння від віри. На превеликий жаль, ця набута патологія віри для багатьох наших співвітчизників сьогодні вже стає нормою. Нерідко це стається через відсутність елементарних знань про духовний досвід Православної Церкви.

Але ми, цілком покладаючись на спасительний Божий Промисел, віримо, що це ненадовго.

Основні розкольніцькі угруповання в Україні (станом на 01.01.2008 р.)¹⁵⁷

- «Українська Православна Церква-Київський Патріархат» (УПЦ-КП) — 2629 парафій.
- «Українська Автокефальна Православна Церква» (УАПЦ) — 747 парафій.
- «Українська Апостольська Православна Церква» (УАПЦ) — кількість парафій невідома.
- «Українська Автокефальна Православна Церква (оновлена)» — УАПЦ (о) — близько 10 парафій.
- «Автономна православна громада святого апостола Іоанна Богослова в Львові» — кількість парафій невідома.
- «Українська Автокефальна Православна Церква канонічна» — УАПЦк — близько 20 парафій.

---

¹⁵⁷ Повідомлення прес-служби УПЦ з посиланням на Державний комітет України у справах національностей і релігій. — Київ, 2008.

Іменний покажчик

- Августин, блаженний, 4
Августин (Маркевич), архієпископ Львівський і Галицький (УПЦ), 84, 85, 86,
Агафангел (Саввін), митрополит Одеський і Ізмаїльський (УПЦ), 56, 57
Адріан (Старина), «митрополит» УПЦ-КП, 103, 111
Аліпій (Погребняк), єпископ Донецький і Слов'янський (нині на спокої), 51, 56
Амфілохій Почаївський, преподобний, 14
Анатолій Битченко, активіст «Комітету з відродження УАПЦ», 17, 92
Анатолій (Дублянський), «архієпископ Паризький і Західноєвропейський»
УАПЦ, 43, 104
Андрій (Абрамчук), «єпископ», «архієпископ», потім «митрополит»
«Івано-Франківський і Коломийський» УАПЦ, 25, 68, 82, 107, 108, 109, 114
Андрій (Горак), єпископ Львівський і Дрогобицький, потім «митрополит»
УПЦ-КП, 58, 83, 84, 91, 110, 112, 120
Андрій (Осіашвілі), ігумен в Одесі, УПЦ, 113
Андрей (Шептицький), митрополит УГКЦ, 19, 27, 43
Антоній (Вакарік), митрополит Чернігівський і Ніжинський УПЦ, 57
Антоній (Марценко), архієпископ, 12
Антоній (Масендич), «єпископ Рівненський і Житомирський» в УАПЦ, згодом
«митрополит» (УАПЦ і УПЦ-КП), потім єпископ Барнаульський і Алтайський
в РПЦ, 26, 40, 42, 43, 44, 46, 64, 67, 68, 69, 70, 71, 79, 80, 81, 82, 83, 89, 101,
102, 103
Антоній (Фіалко), «єпископ» УАПЦ, тепер митрополит УПЦ, 42, 68, 83, 85, 118
Антоній (Щарба), «архієпископ» Вашингтонський, 42, 94, 118
Антонія (Фількіна), ігуменя Флорівського монастиря в Києві, 39
Арсен Зінченко, голова Комітету у справах релігій, 70, 81
- Баранько А., голова окружної церковної ради УАПЦ, 10
Бенедикт XV, Папа Римський, 27
Богдан Михайлечко, священник міста Еглава, духівник «Комітету з відродження
УАПЦ», 17, 18
Богдан Рожак, голова Львівського братства УАПЦ, 89

Борис (Вік), митрополит Херсонський і Одеський УПЦ, 58

Борис Табачек, протоієрей, нині в УПЦ-КП, 81

Ботвіненко, дякон, 7

Варвара (Бороніна), черниця, 81

Варух (Тіщенко), «єпископ Іркутський і Тобольський» УПЦ-КП, 111

Варфоломій, єпископ Волинський УПЦ, 58

Варфоломій, Патріарх Константинопольський, 100, 118, 123

Василій (Васильців), єпископ Кіровоградський УПЦ, 56

Василій Великий, святий, 128

Василій, єпископ Канівський, 8

Василь Ковпак, священник, 21

Василь Червоній, депутат Верховної Ради, 69

Василь (Боднарчук), «єпископ Тернопільський і Буцацький» УАПЦ, потім «митрополит» УПЦ-КП, 25, 68, 82, 109, 113, 114

Василь (Величковський), уніатський єпископ, 27

Василь Липківський, протоієрей, засновник УАПЦ, 8, 9, 10, 11, 26, 30, 31, 69

Валентин Недригайло, генерал-полковник, заступник міністра внутрішніх справ, 88

Валерій Копійка, «священник» УАПЦ, 117

Васнецов, художник, 94

Ведельштедт, ландесгауптман, 13

Веніамін (Новіцький), єпископ Пінський, 12

Віктор Андрійович Ющенко, Президент України, 100, 122, 123, 124

Вікентій (Місюк), «архімандрит» УПЦ-КП, 94, 95

Вікентій (Чекалін), авантюрист, лжеієрарх УАПЦ, 24, 25, 26, 27, 28, 42, 82, 116

Віталій Шевченко, в'язень радянських концтаборів, 117

Володимир (Богоявленський), священномученик, митрополит Київський і Галицький, 6, 7, 8

Володимир (Малець), «єпископ Новомосковський», УАПЦ, 14

Володимир Котельницький, братчик УАПЦ, 17, 68, 107

Володимир (Романюк), «єпископ Ужгородський і Хустський» в УАПЦ, потім «патріарх» УПЦ-КП, 5, 26, 67, 69, 80, 81, 82, 89, 91, 92, 93, 101, 102, 103, 106, 107, 108, 116

Володимир (Сабодан), Митрополит Київський і всієї України, Предстоятель УПЦ, 55, 58, 59, 60, 85, 88, 100, 113, 131

Володимир (Стернюк), митрополит УГКЦ, 27, 28

Всеволод (Майданський), єпископ Скопельський (Константинопольський патріархат), 20, 100, 101

- Ганна Іванівна Зіміна, фінансистка, 94
Геннадій (Шипрікович), «єпископ» УАПЦ, 13
Геннадій Друзенко, голова парафіяльної ради, 92
Григорій (Огійчук), «єпископ» УАПЦ, 14
Григорій Неокесарійський, святий, 96
Григорій Стороженко, з 1921 р. «архієрей» УАПЦ, 10
- Давид, святий, псалмоспівець, 131
Давид Соломонішвілі, священник у м. Донецьку, УПЦ, 113
Данило (Ковальчук), «єпископ Чернівецький і Хотинський» УАПЦ, 25, 82
Данило (Чокалюк), архімандрит, потім «митрополит» УПЦ-КП, 81, 112
Дент А., мер міста Едмонт, 64
Димитрій (Ярема), протоієрей Володимир Ярема, потім «патріарх» УАПЦ, 5, 18, 19, 20, 21, 22, 43, 68, 69, 89, 90, 91, 92, 93, 96, 98, 99, 100, 101, 106, 109, 110, 113, 114, 115, 116
Димитрій, Патріарх Константинопольський, 20
Діонісій (Валендінський), митрополит Варшавський, 12
- Євген Сверстюк, редактор газети «Наша віра», 89, 117
Євгенія Петрівна Родіонова, громадянська дружина Михайла Антоновича Денисенка, 47, 53
Едвард Кассіді, кардинал РКЦ, 27
Євлогій (Klaus Hessler), авантюрист, «митрополит Міланський» УПЦ-КП, 103, 104
- Іван Заєць, народний депутат, 70
Іван Сукольський, священник, 67
Іван Пашуля, протоієрей, 18, 19, 22
Іван Драч, депутат Верховної Ради, 82
Іван Федорович, священник, 9
Ігнатій Богоносець, святий, 4
Ігор Єліяшкевич, священник, 19
Ігор (Губа), «єпископ» УАПЦ, 13
Ігор (Ісиченко), «єпископ» УАПЦ, «архієпископ» УАПЦо, 89, 98, 114, 116, 117
Іларіон, «митрополит Холмсько-Підляський» УАПЦ, 14
Іларіон (Рудник), єпископ Константинопольського Патріархату, 101
Ілія II, Патріарх Грузинський, 20, 113
Іоаннікій (Кобзєв), митрополит Луганський і Алчевський УПЦ, 85
Іоанн Береславський, «богородичний єпископ», 25, 26, 27

Іоанн (Боднарчук), єпископ Житомирський і Овруцький, потім «митрополит» УПЦ-КП, 21, 22, 23, 24, 26, 27, 29, 39, 40, 42, 44, 63, 81, 82, 101, 107, 116
Іоанн (Сіопко), «єпископ Яготинський» в УПЦ-КП, нині архієпископ УПЦ, 103
Іоанн (Теодорович), «митрополит» УАПЦ, 30
Іоанн Павло II, Папа Римський, 21, 27, 28, 120
Іоасаф (Шибаєв), «єпископ Белгородський» УПЦ-КП, 111
Іов (Тивонюк), митрополит Челябінський і Златоустівський РПЦ, 54, 55, 56
Іов Почаївський, преподобний, 54
Іонафан (Єлєцьких), архієпископ Тульчинський і Брацлавський УПЦ, 37, 46, 47
Іполіт (Хілько), єпископ УПЦ (нині на спокої), 85
Іриней (Середній), митрополит Дніпропетровський і Павлоградський УПЦ, 85
Іриней Ліонський, святий, 4
Ісиченко Ю., голова харківського братства УПЦ-КП, 89
Ісідор (Богоявленський), єпископ Таллінський і Естонський РПЦ, 32
Іустин (Попович), архімандрит РПЦ, 126

Йосафат Кунцевич, фанатик-бузувір, святий католицької церкви, 121
Йосип (Сліпий), уніатський митрополит, 27, 44, 65, 90
Йосип Оксіук, з 1921 року «архієрей» УАПЦ, 10
Йосафат Каваціва, уніатський єпископ, 22

Катерина Самойлік, народний депутат України, 97
Кирил (Гундяєв), митрополит Смоленський і Калінінградський, 37
Кирил Єрусалимський, святий, 4, 129
Кіндрат Мальований, «київський месія», 133
Климент Олександрійський, святий, 4
Костянтин (Баган), «митрополит» УПЦ в США (Константинопольський патріархат), 93, 104, 118
Корсаковський А., протоієрей, 7
Котарбинський, художник, 94
Кох, рейхскомісар, 13

Леонід Макарович Кравчук, Президент України, 45, 46, 47, 52, 54, 62, 70, 71, 72, 83, 88, 89, 90, 99, 100, 122
Леонід Данилович Кучма, Президент України, 106, 108, 122
Лазар (Журбенко), катакомбний «єпископ», 25
Лазар (Пухало), «архієпископ Оттавський» УПЦ-КП, 104
Лазар (Швець), архієпископ Одеський і Ізмаїльський УПЦ, 63

- Лотоцький А., міністр віросповідань Гетьманського уряду, 45
Лариса Лохвицька, активістка «комітету з відродження УАПЦ», 17, 92
Лука (Нарольський), «предстоятель» «Української апостольської православної церкви», 116
Любомир (Гузар), глава УГКЦ, кардинал, 120
- Макарій (Малетич), «архієпископ Львівський» УАПЦ, 101
Макарій (Свистун), митрополит Вінницький і Могилів-Подільський, 86, 87, 88, 89
Маккевон Г., губернатор провінції Альберта, Канада, 64
Мирослав Максимович, священник УПЦ, потім УАПЦ, 19
Мануїл (Тарнавський), єпископ Володимир-Волинський і Ковельський, 14
Марічев, священник, 7
Марк Антоній (Піварунас), «єпископ» КТЦ в США, 121
Матфій Властарь, візантійський каноніст, 127
Мефодій (Кудряков), «єпископ» УПЦ-КП, потім «предстоятель» УАПЦ, 107, 109, 114, 115, 116, 117, 118.
Микола III (Дальський), самозванець, «спадкоємець всеросійського престолу», 111
Микола Жулинський, Прем'єр-міністр України, 100
Микола Інсарідзе, «священник» УПЦ-КП, 113
Миколай (Грох), «єпископ» УАПЦ, нині архієпископ УПЦ, 42, 68, 69
Миколай (Климчук), протодиякон, 81
Миколай Шараївський, протоієрей, потім «архієпископ» УАПЦ 7, 8
Миколай (Юрик), митрополит Львівський і Тернопільський УПЦ, 65
Мирослав Іван, глава УГКЦ, кардинал Любачівський, 27, 28
Михаїл Сергійович Горбачов, Президент СРСР, 20
Михаїл (Бондарчук), «єпископ Полтавський і Кременчуцький» УПЦ-КП, 117
Михаїл (Дуткевич), «архієпископ» УАПЦ, потім засновник УАПЦ-апостольської, 82, 91, 98, 116
Михаїл (Лярош) «митрополит Паризький» УПЦ-КП, 104
Михаїл (Явчак-Чампіон), «архієпископ УАПЦ соборноправної» в США, 119
Михайло Олександрович Рідігер, батько Святішого Патріарха Московського і всієї Русі Олексія II, 31
Михайло (Хороший), «єпископ» УАПЦ, 13
Мітчєр Р., генерал-губернатор Канади, 64
Мойсей (Кулик), спочатку протодиякон Олег Кулик, потім «патріарх» УАПЦ-канонічної, 5, 21, 118, 119

Мстислав (Скрипник), «патріарх» УАПЦ, 5, 13, 14, 20, 24, 29, 30, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 64, 65, 67, 69, 81, 82, 83, 89, 90, 92, 93, 95, 98, 118

Назарій, вікарний єпископ Київського Митрополита Володимира (Богоявленського), 8

Наталія, авантюристка, «государиня-імператриця», 111

Нестеров, художник, 94

Никанор (Абрамович), «єпископ» УАПЦ, 13, 14

Никодим (Ротов), митрополит Ленінградський і Новгородський РПЦ, 55

Никодим (Руснак), митрополит Львівський, згодом Харківський, 56, 57, 63, 115

Никодим, вікарний єпископ Київського Митрополита Володимира (Богоявленського) 8

Олександр (Биковець), «єпископ» УАПЦ в США, 102, 105

Олександр Червінський, з 1921 р. «архієрей» УАПЦ, 10

Олександр Ярещенко, з 1921 р. «архієрей» УАПЦ, 9, 10

Олександр (Іноземцев), позаштатний єпископ, 13

Олексій (Громадський), архієпископ Луцький і Кременецький, потім митрополит, 12, 14

Олексій II, Патріарх Московський і всієї Русі, 27, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 47, 55, 57, 60, 61

Олексій Романов, царевич, 111

Олена Йосипівна Пісарєва, матір Святішого Патріарха Московського і всієї Русі Олексія II, 31

Олень Бердник, 67

Олень Шевченко, депутат Верховної Ради, 69, 81, 82

Омельченко О., мер Києва, 94

Онуфрій (Березовський), митрополит Чернівецький і Буковинський, 51, 56

Павличко Д., народний депутат України, активіст УПЦ-КП, 82

Павло Адельгейм, священник РПЦ, 95

Пантелеїмон (Романовський), «єпископ» УАПЦ, нині єпископ УПЦ, 42, 68, 69

Пантелеїмон (Рудик), єпископ Львівський, 12

Пилип Бучило, з 1921 р. «архієрей» УАПЦ, 10

Петро Ромоданов, з 1921 р. «архієрей» УАПЦ, 10

Петро Симоненко, лідер Комуністичної партії України, 97

Петро (Петрусь), ігумен УПЦ, потім «архієрей» УАПЦ, потім засновник автономної ПЦ Львова, 44, 68, 69, 70, 81, 91, 92, 93, 98, 99, 113, 114, 120

- Пімен (Ізвєков), Патріарх Московський і всієї Русі, 28, 29, 54, 55, 59, 60, 65
Пітирим, митрополит Волоколамський і Юр'ївський РПЦ, 55, 112
Платон (Корниляк), архієпископ УГКЦ, 43, 44
Полікарп (Пахалюк), «єпископ» УАПЦ, 42
Полікарп (Сікорський), єпископ Луцький, пізніше «митрополит» УАПЦ, 12, 13, 14, 15
Поровський Н., депутат Верховної Ради, 69, 81, 82
Потебенько М., Генеральний прокурор України, 94
- Рафаїл (Прокоп'єв), «єпископ Красноярський» катакомбної церкви, 111
Роман (Балашук), «єпископ», потім «митрополит» УАПЦ, 26, 69, 109
Роман Зварич, Міністр юстиції, 107
Роман (Попенко), «єпископ» УПЦ-КП, нині священник УПЦ, 103
- Свєдомський, художник, 94
Святослав та Олег Заставські, брати-аферисти, 95
Седнев, царський кухар, 111
Серапіон (Фадеев), єпископ Подольський РПЦ, 55
Сергій (Генсичький), архієпископ Тернопільський і Кременецький, 51, 52, 56
Сергій (Моїсеєнко), «єпископ Санкт-Петербурзький», 111
Сильвестр (Гаєвський), «єпископ» УАПЦ, 14, 16
Симон (Івановський), архієпископ, 12
Симон Петлюра, 20, 42
Скорик Л., «постійний член» «архієрейських соборів» УАПЦ, 81
Софроній (Власов), «єпископ» УПЦ-КП, нині священник УПЦ, 103
Спиридон (Бабський), «архієпископ» УПЦ-КП, нині священник УПЦ, 102, 103
Степан Жигаль, священник, 19
Степан Орлик, протоієрей, 9
Стефан (Бабій-Петрович) «митрополит УАПЦ соборноправної» в США, 119
- Тан У, Генеральний секретар ООН, 65
Тарас Романюк, син «патріарха» УПЦ-КП, 107
Тарнавський П., священник, 7
Тетяна Битченко, активістка УАПЦ, 92
Тимофій (Кутальянос), «митрополит Корсунський, екзарх Греції» УПЦ-КП, 105
- Феодосій (Пецина), «архієпископ» Дрогобицький і Самборський УПЦ-КП, потім УАПЦ, 117, 118

- Феодосій Сергєєв, «архієпископ» УАПЦ, 10
Феодосій Печерський, преподобний, 110
Феохтист (Пересада), «єпископ» УАПЦ, 98
Феофіл (Булдовський) «митрополит Харківський» УАПЦ, 14
Філарет (Денисенко), колишній митрополит УПЦ, нині «патріарх» УПЦ-КП, 4, 5, 22, 23, 28, 31, 36, 37, 38, 45, 46, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 99, 100, 103, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 117, 119, 120, 123, 130
Філарет Милостивий, святитель, 78
Філіпенко С., священник, 7
Фокін Вітольд, Прем'єр-міністр України, 47
Фоменко, священник, 6
Фотій (Тимошук), «єпископ» УАПЦ, 13
Франческо Колосуонно, архієпископ РКЦ, 27
- Хризостом (Бакомітрос) «митрополит, екзарх Греції» УПЦ-КП, 105
Хризостом (Мартишкин), митрополит Віленський і Литовський РПЦ, 55
- Ципін В., протоієрей РПЦ, 127
- Шишкін В., Генеральний прокурор України, 94
- Ювеналій Поярків, митрополит Тульський і Белевський РПЦ, 55
Юлія Ярема, дружина протопресвітера Володимира Яреми, майбутнього «патріарха» УАПЦ, 98
Юрій (Юрчик), «єпископ» УПЦ-КП, 121
Юрій Міхновський, священник, 9
Юрій Бойко, «священник» УАПЦ, 58, 92
Юрій Прокопович, «єпископ» УАПЦ, 10
- Яків (Макарчук), «єпископ Черкаський і Кіровоградський» УАПЦ, потім «єпископ Одеський» УПЦ-КП, 117
Яків (Панчук), єпископ УПЦ, потім «митрополит» УПЦ-КП, 53, 54, 62, 69, 71, 79, 80, 82, 110, 111, 112

Використана література і джерела

1. Анисимов В. Не филаретствуя лукаво // Независимость.— 1995. — 2 августа.
2. Анисимов В. Не осквернившемуся с женами // Независимость.— 1996. — 27 сентября.
3. Архімандрит Олександр (Драбинко). Чому розкольницькі угруповання в Україні називаються неканонічними. — Київ, 2007.
4. Белавенец С. И снова «самосвяты» // Московский церковный вестник. — 1991. — № 2 (январь).
5. Біблія. — Київ, 2002.
6. Бюллетень АРІ. — 1995. — № 28.
7. В единстве мощь отечества // Вечерний Киев. — 08.09.1989.
8. Вестник пресс-службы УПЦ. — 2002. — № 9.
9. Визвольний шлях. — Лондон, 1955. — № 12 (537).
10. Власовський І. Нарис історії української православної церкви. — Т. IV. — Ч. II. — Саут Банд Брук, 1990.
11. Данілевський О. Православний вісник. — Київ, 2003. — № 3.
12. Діяння Всеукраїнського Православного Церковного Собору в м. Києві 14–30 жовтня 1921 р. — Новий Ульм, 1965.
13. Драбинко А. Православие в посттоталитарной Украине. — Киев, 2002.
14. Жуковський А., Субтельний О. Нарис історії України. — Львів: Видавництво НТШ, 1991.
15. Журнал Московской Патриархии (ЖМП): 1990. — № 1, 2, 5, 9; 1991. — № 2; 1992. — № 3, 4, 6, 7, 8; 1997. — № 4.
16. Зеркало недели. — 2004. — № 7 (482), 21–27 февраля.
17. Зінченко А. Л. Благовістя національного духу. — Київ, 1993.
18. Исиченко Ю. Судьба Украинской автокефальной церкви. — М., 1993.
19. Каноны или книга правил. — СПб., 2000.

20. «Киевские ведомости». — 1995.,— 17 августа.
21. «Киевлянинъ». — 1917. — № 268; № 284.
22. «Киевская мысль». — 1917. — № 115., — 6 мая.
23. «Киевский Патриархат». — Киев, 1993. — №1; № 4.
24. «Киевские епархиальные ведомости». — 1917. — № 32–33.
25. Липківський В., митрополит. Історія української православної церкви. — Розділ VII. — Вінніпег, 1961.
26. Липківський В., митрополит. Накази. — Вотербурі, 1960.
27. Матеріали до Патерика Української Православної Церкви.— Ч. I. — Мюнхен, 1951.
28. «Наша віра — Православ'я». — 1989. — № 2–3.
29. Обрано нового патріарха // Урядовий кур'єр. — 1995. — № 160 (657)., — 24 жовтня.
30. Пасхальное послание и Определение Синода РПЦ № 12 от 28 марта 1942 г.
31. «Патріархат». — 1990. — № 9.
32. Петрушко В. Автокефалистские расколы на Украине в постсоветский период 1989–1997. — М., 1998.
33. Повідомлення з Львівського єпархіального управління. — Львів, 2008.
34. Повідомлення прес-служби УПЦ з посиланням на Державний комітет України у справах національностей і релігій. — Київ, 2008.
35. Полонська-Василенко Н. Історичні підвалини УАПЦ. — Мюнхен, 1964.
36. Поляков В. Православие — это подвиг. — М., 1994. — № 11 (17).
37. Поляков В. Раскол внутри раскола. — Радонеж, 1996. — № 33.
38. Потієнко В. Відновлення ієрархії української православної автокефальної церкви. — Новий Ульм, 1971.
39. Православный вестник. — 1992. — № 5.
40. «Православная Русь» // Орган РПЦЗ в США. — 1990. — № 19.
41. Православный церковный календарь на 1996 год. — М., 1995.
42. Православний церковний календар УАПЦ. — Київ, 1999.
43. Православний церковний календар УПЦ-КП. — Київ, 2007.
44. Сагулін Є. Принципи вживання ікономії і акривії в Православній Церкві // Дисертація на здобуття вченого ступеня кандидата богослов'я. — Київ, 2005.

45. Святійший патріарх Володимир (Романюк). Некролог. За вільну Україну. — 1995. — № 951., — 18 липня.
46. Сильвестр, єпископ. Церковний устрій в Україні. — Новий Ульм, 1946.
47. «Україна молода». — Київ, 2006., — 3 листопада.
48. Українське православне слово. — Саут Банд Брук. США, шт. Н-Джерсі. Офіційний орган УАПЦ в США. — 1991. — № 4–5.
49. Українська автокефальна церква: Історичний нарис про церковний розкол на Україні. — Почаїв, 1995.
50. Церковний календар / Інtronізація Патріарха Мойсея. — Київ, 2006.
51. Цыпин В., протоиерей. История Русской Православной Церкви (1917–1990). — М., 1994.
52. Vatican rejects Russian Catholic Church // KNS. 1991. 18 April. P.15; К истории автокефального и филаретовского расколов. — Киев, 2002.

Internet-ресурси

1. www.bbc.co.uk/ukrainian/indepth/story/2008/05_080520_yusch_church_oh.shtml
2. www.catacomb.org.ua (Раздел «Расколы, секты». Историческая справка. 27.02.2007)
3. www.cmri.org/yurchik.html
4. www.elvisti.com/a/bank/20020816
5. www.eparhia.ru (Служба новостей проекта «Епархии»)
6. www.lavra.ua (Данилевский А. Хронология)
7. www.mospat.ru
8. www.povorossia.org (Зарской К. Церковь Христова и украинские президенты)
9. www.orthodoxy.org.ua (Церковный раскол и Генеральная прокуратура Украины (из хроники правового беспредела))
10. www.pravoslavye.org.ua
11. www.pravoslavye.org.ua (Доповідь архієпископа Вишгородського Павла (Лебідя), вікарія Київської Митрополії, Голови Синодальної комісії УПЦ у справах монастирів, намісника Свято-Успенської Києво-Печерської Лаври // Журнал засідання Священного Синоду УПЦ № 96 від 14.11.2007 р.)

Список умовних скорочень і аббревіатур

Держкомрелігій	- Державний комітет у справах релігій
ЗМІ	- засоби масової інформації
Іак.	- Послання апостола Іакова
Ін.	- Євангеліє від Іоанна
КДБ	- Комітет державної безпеки
КПУ	- Комуністична партія України
Мк.	- Євангеліє від Марка
Мф.	- Євангеліє від Матфея
ОУН	- Організація українських націоналістів
РАПЦ	- Російська автокефальна православна церква
РКЦ	- Римо-католицька церква
РПЦ	- Руська Православна Церква
РПЦЗ	- Російська Православна Церква Закордонна
св.	- святий
свв.	- святі
свт.	- святитель
Сол.	- Послання апостола Павла до Солунян
СРСР	- Союз Радянських Соціалістичних Республік
УАПЦ	- Українська автокефальна православна церква
УГКЦ	- Українська греко-католицька церква
УНР	- Українська Народна Республіка
УПА	- Українська повстанська армія
УПЦ	- Українська Православна Церква
УПЦ-КП	- Українська Православна Церква-Київський патріархат
УРСР	- Українська Радянська Соціалістична Республіка
Флп.	- Послання апостола Павла до Филип'ян
ЦК	- центральний комітет

Зміст

Вступ.....	3
Липківсько-самосвятський автокефальний розкол	6
Полікарпівський автокефальний розкол.....	12
Мстиславівський автокефальний розкол	17
З «доброї волі» Кравчука	45
Філаретівський розкол	64
У сім'ї «Київських патріархатів»	98
Чергова спроба утворення «помісної церкви».....	122
Розколи з канонічного погляду	125
Післямова	129
Декілька пояснювальних слів до схеми церковних розколів в Україні	133
Основні розкольницькі угруповання в Україні (станом на 01.01.2008 р.)	134
Іменний покажчик	135
Використана література і джерела	143
Список умовних скорочень і абревіатур	146

Релігійне видання
(українською мовою)

Священик Ростислав Ярема
Кандидат богослов'я (Москва), магістр теології (Варшава)

**РОЗКОЛЬНИЦЬКІ
В УКРАЇНСЬКОМУ ПРАВОСЛАВ'І
У XX–XXI СТОЛІТТЯХ**

**1020-літтю
Хрещення Київської Русі
присвячується**

E-mail: ier.rostislav@mail.ru

Редактор *О.М. Ярема*
Фото на обкладинці та ін. *О.Т. Данілевський*
Художник *Т.Ф. Константинова*
Комп'ютерна верстка *Л.В. Расторгуєва*

Підписано до друку 14.04.2008. Формат 60x90/16
Папір крейдований. Друк офсетний
Тираж 10000 прим. Замовлення № 0028

Віддруковано в типографії ПГО «Тандем»
Свідоцтво № 011494 від 27.12.2002 р.
04053, м. Київ, вул. Гоголівська, 48